

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

59 tomas

2016 m. vasario 24 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

512-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2015 m. 9–10 d.

2016/C 071/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija dėl pabėgėlių	1
---------------	---	---

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

512-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2015 m. 9–10 d.

2016/C 071/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl BŽŪP supaprastinimo (tiriamoji nuomonė)	3
2016/C 071/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europą kuriančių universitetų“ (nuomonė savo iniciatyva)	11
2016/C 071/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Inžinierių vaidmens reindustrializavimo procese“ (nuomonė savo iniciatyva)	20
2016/C 071/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Nanotechnologijų chemijos pramonės konkurencingumui stiprinti (nuomonė savo iniciatyva)	27

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

512-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2015 m. 9–10 d.

2016/C 071/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014 m. konkurencijos politikos ataskaita“ [COM(2015) 247 final]	33
---------------	--	----

2016/C 071/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Teisinga ir veiksminga pelno mokesčio sistema Europos Sąjungoje. 5 pagrindinės veiklos sritys“ [COM(2015) 302 final]	42
2016/C 071/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“ [COM(2015) 240 final]	46
2016/C 071/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas krizinis perkėlimo mechanizmas ir iš dalies keičiamas 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai“ (COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD))	53
2016/C 071/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas“ (COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD))	57
2016/C 071/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“ (COM(2015) 192 final)	65
2016/C 071/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2015–2020 m.)“ (COM(2015) 285 final) . . .	75
2016/C 071/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sudaromas ES bendras saugių kilmės šalių sąrašas, nurodytas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, ir kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2013/32/ES“ (COM(2015) 452 final)	82

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

512-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2015 M. 9–10 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija dėl pabėgėlių

(2016/C 071/01)

2015 m. gruodžio 9–10 d. plenarinėje sesijoje (2015 m. gruodžio 10 d. posėdis) Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią rezoliuciją 174 nariams balsavus už, 8 – prieš ir 9 susilaikius.

1. EESRK labai vertina svarbų pilietinės visuomenės vaidmenį, susijusį su pabėgėliais, bėgančiais iš karo nualintų šalių ir todėl turinčių teisę gauti apsaugą pagal Ženevos konvenciją. Be pilietinės visuomenės atsako ši tragiška daugelyje Europos šalių susidariusi humanitarinė padėtis galėjo virsti katastrofa. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas yra tiesiogiai įsipareigojęs informuoti apie šią padėtį ir užtikrinti, kad į ją tinkamai atsižvelgtų Europos institucijos, Vyriausybės ir kiti politiniai veikėjai.

2. EESRK šiuo metu rengia vizitus į 11 valstybių narių (Vengriją, Lenkiją, Malta, Graikiją, Vokietiją, Austriją, Slovėniją, Bulgariją, Švediją, Italiją ir Kroatiją) ir Turkiją, kurios susiduria su didžiausiu pabėgėlių srautu. Per šiuos vizitus bus dalyvaujama susitikimuose su pagalbą pabėgėliams teikiančių pilietinės visuomenės organizacijų atstovais. Atstovaudami organizuotai pilietinei visuomenei Europos institucijose, užtikrinsime, kad jų balsas būtų išgirstas Europos lygmeniu.

3. EESRK mano, kad susiklosčius dabartinei padėčiai ES turi kurti saugius humanitarinius koridorius pabėgėliams iš karo niokojamų ir terorizmo grėsmės varginamų šalių, bendradarbiaudama su šalimis, kuriose tokių pabėgėlių daugiausia. Be to, privalome sukurti tikrą bendrą Europos prieglobsčio sistemą, pagrįstą suderintomis procedūromis visoje ES. Ji būtų paremta vienodu prieglobsčio statusu ir abipusiu sprendimų dėl prieglobsčio suteikimo pripažinimu, bendra atsakomybe ir solidarumu, bendromis pastangomis perkelti pabėgėlius ES viduje ir perkelti juos iš trečiosios valstybės į ES, bei persvarstyti Dublino reglamentu. Be to, reikalinga solidarumu grindžiama ir tvirta naštos pasidalijimo sistema, kurioje nuolatinė, teisinga ir įpareigojanti apsaugos ieškančių asmenų paskirstymo visoms ES šalims sistema būtų pirmasis žingsnis. Atsižvelgiant į išimtines aplinkybes ir remiantis Stabilumo ir augimo paktu, papildomos su pabėgėliais susijusios išlaidos, jas nuodugniai patikrinus, neturėtų būti įskaičiuojamos į valstybių narių valdžios sektoriaus deficitą.

4. EESRK yra taip pat labai susirūpinęs dėl šiuo metu daromos žalos Šengeno susitarimui ir laisvo judėjimo principui, nes tai yra vienas pagrindinių ES piliečiams naudingų Europos laimėjimų. Svarbu tinkamai apsaugoti Šengeno šalių išorės sienas. Tačiau vidaus kliūčių atkūrimas ir sienų statymas nepadės Europos piliečiams siekti vienybės ar puoselėti ES pilietiškumą.

5. Taip pat labai svarbu parengti skubių priemonių pagrindinėms dabartinių pabėgėlių srautų priežastims spręsti. ES turi bendradarbiauti su kilmės ir tranzito šalimis sprendžiant šiuos klausimus, ir šiuo aspektu EESRK ragina Komisiją bendradarbiaujant su šiomis šalimis laikytis ne tik saugumu, bet ir žmogaus teisėmis pagrįsto požiūrio. Galiausiai EESRK pabrėžia būtinybę įtraukti pilietinę visuomenę į dialogą su trečiosiomis šalimis.

6. EESRK, turintis didelę patirtį sprendžiant migracijos problemas, įgytą per pastaruosius metus iš esmės vystant Europos integracijos ir (arba) migracijos forumą, mano, kad pabėgėlių integracija ir įtraukimas į mūsų visuomenės turi būti dvikryptis procesas, kuriame esminį vaidmenį atlieka socialiniai partneriai, kitos pilietinės visuomenės organizacijos, Vyriausybės ir vietos valdžios institucijos. Pirmenybė turėtų būti teikiama galimybei patekti į darbo rinką ir, konkrečiau, kvalifikacijų pripažinimui bei profesiniam ir kalbos mokymui, jei to prireikia. Siekdama centralizuoti paraiškų dėl įdarbinimo, mokymo ir kvalifikacijos pripažinimo teikimą, Europos Sąjunga turėtų pradėti taikyti tam tikras priemones priėmimo šalyse ir ES.

7. Siekiant būtino socialinio sutarimo visoje Europoje labai svarbu visapusiškai užtikrinti vienodą požiūrį į piliečius ir pabėgėlius Europoje ir garantuoti jų socialines teises, daugiausia dėmesio skiriant pažeidžiamiausiems asmenims. Siekiant padėti pabėgėliams iš naujo kurti savo gyvenimus ir kartu kuo labiau sumažinti galimų konfliktų su vietos gyventojais bei išvengti didesnių išlaidų ateityje, svarbu užtikrinti ankstyvas investicijas, skirtas pabėgėlių integracijai į visuomenę ir darbo rinką. Siekiant šio tikslo itin svarbus yra tinkamas vietos viešųjų paslaugų finansavimas ir pabėgėlių ir vietos gyventojų pilietinis dialogas.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 10 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

512-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2015 M. 9–10 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl BŽŪP supaprastinimo**(tiriamoji nuomonė)**

(2016/C 071/02)

Pranešėjas: Seamus BOLAND

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. rugsėjo 2 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

BŽŪP supaprastinimo

(tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 196 nariams balsavus už, 9 – prieš ir 26 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija nusprendė teikti pirmenybę nuodugniam bendros žemės ūkio politikos (BŽŪP) įgyvendinimo supaprastinimui, ir tai, kad ji jau pasiūlė ir toliau siūlys paprastinti tam tikrus Komisijos aktus ir padaryti taip, kad ES teisės aktai taptų lengviau suprantami ir įgyvendinami vietoje.

1.2. EESRK mano, kad didesnis skaidrumas bei teisinis tikrumas ir nereikalingų administracinių bei susijusių išlaidų sumažinimas ūkininkams, kitiems naudos gavėjams, gamintojų organizacijoms ir nacionalinėms administracijoms yra būtina supaprastinimo proceso dalis.

1.3. Sistemos supaprastinimas turi būti įgyvendintas kuo skubiau ir visų pirma jis turi sumažinti našą ūkininkams. Labai svarbu apie tai teikti informaciją ir mokymus.

1.4. EESRK pripažįsta Komisijos įdėtą darbą supaprastinant naujos BŽŪP įgyvendinimą, kuriuo atsižvelgta į valstybių narių pastabas ir sprendimus. Taikant dabartinius metodus, sudėtinga gerokai supaprastinti BŽŪP ūkininkų atžvilgiu ir kartu užtikrinti griežtą reikalavimų laikymąsi. Tačiau šie reikalavimai ne visada yra nuoseklūs ir pateisinami jų pavertimo tikrosiomis viešosiomis gėrybėmis požiūriu ir naudingumu aplinkosaugai.

1.5. Patikrinimai ir galimos baudos turi būti proporcingi paramos gavėjų gaunamam pinigų kiekiui, reikalavimų nesilaikymo priežastims ir pasirengimui imtis taisomųjų veiksmų. Aiškūs tyčinio sukčiavimo atvejai turi būti nagrinėjami taikant įprastas procedūras. EESRK rekomenduoja sumažinti neproporcingumą, susijusį su dideliu paramos sumažinimu netgi už smulkius pažeidimus.

1.6. Įgyvendinant žalinimo priemonės privaloma atsižvelgti į nenumatytus veiksnius, pavyzdžiui, meteorologines sąlygas, sausras ar kitus panašius reiškinius, dėl kurių tokių priemonių neįmanoma įgyvendinti.

1.7. Jeigu dėl tam tikrų klausimų, pavyzdžiui, daugiamečių ganyklų, jau yra priimti Europos Teisingumo Teismo sprendimai, svarbu, kad taisyklės, nustatytos, kad būtų laikomasi sprendimo, būtų nustatomos taip, kad jų skaičius sumažėtų iki minimumo, o ne padidėtų.

1.8. Dabartinis teisėkūros procesas (Tarybos reglamentas kartu su deleguotaisiais ir įgyvendinimo aktais) yra labai sudėtingas ir piliečiams sunkiai suprantamas. Todėl reikėtų atlikti tyrimą dėl šios sistemos supaprastinimo galimybių.

1.9. Įgyvendinus vienodo dydžio tarifų schemą tiesioginėms išmokoms, turėtų būti persvarstyta sudėtinga teisių į išmokas sistema.

1.10. Laikina ganykla turėtų išlaikyti ariamosios žemės statusą, nepriklausomai nuo to, kiek laiko ji naudojama kaip ganykla.

1.11. Dabartinė „aktyvaus ūkininko“ apibrėžtis negali būti nepalanki ūkininkams ir ji turėtų būti grindžiama tuo, kad ūkininkas remtiną žemę naudoja žemės ūkio tikslais.

1.12. EESRK sutinka, kad BŽŪP supaprastinimas yra plataus užmojo projektas, visų pirma dėl to, kad žemės ūkio ir kaimo plėtros politikos sritys yra sudėtingo pobūdžio. Supaprastinimas turi derėti su plačiais politikos tikslais, būtent:

- aplinkosauga,
- maisto sauga,
- maisto pakankamumu,
- sanglauda,
- Sąjungos finansinių interesų apsauga,
- socialine įtrauktimi, kova su skurdu, ekonominiu vystymusi.

1.13. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad metodika, taikoma veiksams dėl klaidų lygio, būtų parengta taip, kad garantuotų teisingą įgyvendinimą.

1.14. Reikia išnagrinėti ir nedelsiant pradėti taikyti priemones, kuriomis siekiama jauniems ūkininkams sudaryti palankesnes sąlygas naudotis jaunesiems ūkininkams skirta schema. Reikėtų remti jaunimo galimybes užsiimti žemės ūkio veikla.

1.15. EESRK rekomenduoja nustatyti taisyklę dėl biurokratizmo didėjimo ribojimo. Pavyzdžiui, patvirtinti taisyklę, kad galima atšaukti galiojantį reglamentą, kai pasiūlomas naujas.

2. Bendrosios pastabos dėl bendros žemės ūkio politikos

2.1. BŽŪP biudžetas, kuris 2014–2020 m. laikotarpiu yra 408 mlrd. EUR, sudaro 38 % viso ES biudžeto. Pirmajam ramsčiui (313 mlrd. EUR) tenka 77 % visų BŽŪP išlaidų. Tiesioginės išmokos, kurios siekia 294 mlrd. EUR, sudaro 94 % pirmojo ramsčio išlaidų.

2.2. Šioje nuomonėje atsižvelgiama į kitas EESRK nuomones ⁽¹⁾.

2.3. Dėl paskutinės 2013 m. užbaigtos svarbios BŽŪP reformos buvo susitarta taikant bendro sprendimų priėmimo tvarką. Tai reiškia, kad Europos Parlamentas, kaip viena iš teisėkūros institucijų, dalyvavo lygiomis teisėmis su žemės ūkio srities ministrais, kurių skaičius nuo prieš tai 2003 m. vykdytos didelės reformos išaugo nuo 15 iki 28.

2.4. Pažymėtina, kad per ankstesnę BŽŪP reformą buvo pateiktas Komisijos pasiūlymas dėl tiesioginių išmokų reglamento, kurio vertinimas parodė, kad biurokratinė našta padidėja 15–20 % Tuo pat metu buvo sumažintas biudžetas.

2.5. Ankstesniais metais jau buvo padaryta tam tikrų pakeitimų, kuriuose skirtumas tarp BŽŪP priemonių supaprastinimo ir jų panaikinimo ne visada būdavo aiškus. Kaip pavyzdžius galima paminėti šiuos pakeitimus:

- anksčiau galiojusį 21 BRO pakeitė vienas bendras žemės ūkio rinkų organizavimą (BRO) reglamentuojantis dokumentas. Jo parengimas sudarė galimybę atšaukti 86 Tarybos aktus ir pakeisti daugiau kaip 1 080 teisinių straipsnių maždaug 350 jų;
- 2009 m. atliekant BŽŪP reformos patikrinimą dar labiau atsietos ir panaikintos kai kurios schemos, pavyzdžiui, išmokos už energetinius augalus ir šiuorūšio kviečio kietąjį porūšį, taip pat grietinėlės, sviesto ir koncentruoto sviesto sunaikinimo schemos;
- kalbant apie importą, licencijų reikalavimai sumažinti nuo 500 iki 65, o eksporto srityje liko tik 43 licencijų reikalavimai;
- Komisija atšaukė konkrečius 26 vaisių ir daržovių rūšims taikytus prekybos standartus, o tai reiškia, kad veiklos vykdytojai nebepatiria reikalavimų laikymosi išlaidų, nacionalinėms valdžios institucijoms neberekia atlikti patikrų ir bus iššvaistoma mažiau produkcijos;
- ūkininkams nebetaikomas reikalavimas, pagal kurį jie turi dešimt mėnesių naudotis žeme, kad gautų tiesiogines išmokas, vadinasi, dabar ūkininkai gali lanksčiau valdyti savo ūkį ir greičiau reaguoti į rinkos pokyčius.

2.6. Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD duomenimis, kiekvienam kaimo plėtros prioritetui numatytos lėšos paskirstytos taip:

- Techninė pagalba ir žinių perdavimas 3 %
- Ūkių gyvybingumo didinimas 20 %
- Ekosistemos 43 %
- Maisto grandinės organizavimo rėmimas 10 %
- Išteklių naudojimo efektyvumo skatinimas 9 %
- Socialinės integracijos skatinimas 15 %

3. Bendroji informacija

3.1. Ši tiriamoji nuomonė parengta atsižvelgus į Europos Komisijos nario Phil Hogan dalyvavimą 2015 m. liepos mėn. EESRK plenarinėje sesijoje, per kurią jis teigė, kad pagrindinis tikslas – dar labiau supaprastinti BŽŪP, taip pat reaguojant į vėliau iš pirmojo Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Frans Timmermans gautą raštą, kuriuo EESRK prašomas pateikti tiriamąją nuomonę dėl BŽŪP supaprastinimo.

3.2. Komisijos nario nuomone, supaprastinimas užtikrins, kad itin sudėtinga BŽŪP taps paprastesnė ir bus sumažinta padidėjusi ūkininkams, kitiems naudos gavėjams ir valdančiosioms institucijoms tenkanti administracinė našta, tačiau kartu nepamirštant pagrindinių jos tikslų.

⁽¹⁾ BŽŪP reformos įgyvendinimo tvarka (informacinis pranešimas), NAT/664; Kaimo plėtros programos (OL C 13, 2016 1 15, p. 89); BŽŪP artėjant 2020 m. (OL C 191, 2012 6 29, p. 116).

3.3. Šiuo metu Europos Komisija baigia atlikti visų pasiūlymų vertinimą remdamasi trimis pagrindiniais principais, pagal kuriuos imantis veiksmų turėtų būti:

- paisoma 2013 m. reformos politikos,
- susitelkiama į tai, kas naudinga ūkininkams ir kitiems naudos gavėjams,
- nekeliamas pavojus patikimam BŽŪP išlaidų finansiniam valdymui.

3.4. Žinoma, bet koks supaprastinimo procesas neturi kelti pavojaus užimtumui visame sektoriuje.

3.5. BŽŪP pagal kaimo plėtros ramstį atlieka svarbią funkciją socialinės įtraukties, kovos su skurdu ir ekonominio vystymosi srityse. Ji naudinga visiems kaimo vietovių gyventojams. EESRK ypač palankiai vertina 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1305/2013⁽²⁾ 5 straipsnio 6 punkto a–c papunkčiuose minimus prioritetus: darbo vietų kūrimą, vietos plėtros skatinimą ir prieigos prie informacinių ir ryšių technologijų (IRT) didinimą, jų naudojimo skatinimą ir kokybės gerinimą. Todėl supaprastinant BŽŪP bus imamasi veiksmų, užtikrinančių, kad atitinkamą finansavimą būtų galima gauti paprastai ir be biurokratinių kliūčių.

3.6. Komisija pradėjo išsamaus visų galiojančių teisės aktų tikrinimo procesą, kad būtų nustatytos sritys, kurias galima pakoreguoti ir patobulinti. Ji jau gavo pasiūlymų iš valstybių narių, Europos Parlamento narių ir ES šalių ūkininkų organizacijų. Pažymėtina, kad iki šiol gauta daugiau kaip 1 500 puslapių pasiūlymų. Išnagrinėjus dokumentus galima daryti išvadą, kad pasiūlymai pasiskirsto į dvi plačias kategorijas:

- ūkininkams tenkančios biurokratinės naštos mažinimas,
- priemonių, kuriomis siekiama su žaliniu susijusių tikslų, apsauga.

3.7. EESRK susipažino su prioritetiniu supaprastinimo priemonių sąrašu, kurį parengė Žemės ūkio taryba ir pirmininkaujanti valstybė narė. Šiuo sąrašu galėtų būti grindžiami Komisijos teikiami pasiūlymai.

3.8. Komisija leidžia aiškiai suprasti, kad kiekviena valstybė narė turi pakankamai laisvės pasirinkti savo BŽŪP administravimo ir stebėsenos metodus ir kad supaprastinimui gali pakakti suprantamo aiškinimo. Tačiau valstybės narės turėtų stengtis tobulinti paprastinimo procesą keisdamosi geriausia praktika.

4. Supaprastinimo metodai

4.1. Bendrai sutariama, kad supaprastinimo reikia tam, kad BŽŪP įgyvendinimas niekada nebūtų sudėtingesnis nei reikia.

4.2. Komisija ketina pateikti pasiūlymų, susijusių su konkrečiame ūkyje esančiomis ekologiniu požiūriu svarbiomis vietovėmis (angl. EFA), netoli esančiomis ekologiniu požiūriu svarbiomis vietovėmis, kompensacijomis ekologiniu požiūriu svarbioms vietovėms klaidingo deklaravimo atveju ir Žemės sklypų identifikavimo sistema (ŽSIS).

4.3. Komisija ketina peržiūrėti galimybes supaprastinti tiesiogines išmokas (visų pirma skirtas žalinimui), kaimo plėtros, vaisių ir daržovių schemas ir kokybės užtikrinimo politiką.

4.4. Be to, Komisija pristato dokumentų rinkinį, apimančių tiesioginių išmokų aspektus, pavyzdžiui, jaunuosius ūkininkus, susietąją paramą ir integruotą administravimo ir kontrolės sistemą (IAKS). Jei įmanoma, šie pakeitimai turėtų būti pradėti įgyvendinti nuo 2016 paraiškų teikimo metų, vėliausiai – iki 2017 paraiškų teikimo metų.

4.5. Daugiametį ganyklų apibrėžčiai taikomos taisyklės kelia sunkumų priskiriant laikinas ganyklas ariamajai žemei ar daugiametėms ganykloms. Turėtų būti įmanoma išlaikyti laikinos ganyklos (priskiriamos ariamajai žemei) statusą, net jeigu ūkininkai nusprendžia visą laiką naudoti šią žemę kaip ganyklą penkerius ar daugiau metų. Todėl ūkininkams nereikėtų išarti savo žemės vien tam, kad ji netaptų daugiamete ganykla. Taip atitinkami plotai galėtų būti ilgiau naudojami kaip ganyklos – tai yra ekologiniu požiūriu pranašesnis būdas.

⁽²⁾ OL L 347, 2013 12 20.

4.6. Kalbant apie rinkos priemones, Komisija vykdo plataus užmojo supaprastinimo darbotvarkę, susijusią su išsamesniu naujų deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų išaiškinimu, siekdama suderinti Komisijos lygmens nuostatas su naujuoju Tarybos reglamentu, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio rinkų organizavimas (BRO reglamentas). Šio darbo tikslas – ne tik iš esmės sumažinti šių nuostatų skaičių ir sudėtingumą, bet ir užtikrinti, kad ūkininkams ir panašios veiklos vykdytojams jos būtų iš tiesų supaprastintos.

4.7. Neseniai Komisija laiku atliko du dabartinių nuostatų pakeitimus, priimdama:

- įgyvendinimo reglamentą, kuriuo 2015 paraiškų teikimo metais, siekiant iki 2015 m. birželio 15 d. gauti tiesiogines išmokas ir paramą pagal tam tikras kaimo plėtros priemones, atidedamas paramos paraiškų teikimo galutinis terminas, – taip ūkininkams ir nacionalinės valdžios institucijoms suteikiama daugiau laiko parengti šias paraiškas;
- deleguotąjį reglamentą, kuriuo iš dalies keičiamos nuostatos dėl tiesioginių išmokų, suteikiant daugiau lankstumo taikant atitikties reikalavimus, kurių reikia laikytis, norint gauti savanorišką susietąją paramą už gyvulius, tokiu būdu reaguojant į daugelio valstybių narių, Parlamento narių ir suinteresuotųjų subjektų reikalavimą.

4.8. Komisija ketina pateikti keletą pasiūlymų dėl pakeitimų, kuriuos galima atlikti remiantis dabartinėmis gairėmis. Kaip pavyzdžius galima paminėti šiuos pasiūlymus:

- grynųjų ankštinių kultūrų (pvz., mėlynžiedės liucernos) plotai pagal apibrėžtį po penkerių metų neturėtų būti laikomi daugiametėmis ganyklomis;
- skaičiuojant daugiametėms ganykloms priskirtiną penkerių metų laikotarpį, nebus atsižvelgiama į pūdymui paliktų žemės plotų deklaravimo, kaip ekologiniu požiūriu svarbios vietovės, laikotarpį ir agrarinės aplinkosaugos įsipareigojimų laikotarpį;
- Komisija pateiks keletą su tiesioginėmis išmokomis susijusių pasiūlymų;
- numatyta, kad antrajame rinkinyje, kurį Komisija pateiks, bus aptariami kiti nei žalinimas aspektai, pavyzdžiui, jauniems ūkininkams skirta schema, savanoriška susietoji parama ir konkretūs IAKS aspektai. Jei įmanoma, šie pakeitimai turėtų būti pradėti įgyvendinti nuo 2016 paraiškos teikimo metų, vėliausiai dar po vienerių metų;
- kaip 2014 m. balandžio mėn. įsipareigojo Komisija, 2016 m., pasibaigus pirmiesiems paraiškų teikimo metams, bus atlikta papildoma žalinimo nuostatų peržiūra. Tikslas – 2016 m. pateikti papildomą priemonių rinkinį, siekiant, kad jos būtų taikomos kitais metais (2017 paraiškų teikimo metais);
- Komisija apsvaistys galimybes supaprastinti su kaimo plėtra susijusius procesus: kaimo plėtros programų rengimą ir tvirtinimą, dvigubą finansavimą, patikras, supaprastintas išlaidų galimybes ir ataskaitų teikimą.

5. Supaprastinimo klausimai

5.1. Tiesioginių išmokų siejimas su žalinimu šiuo metu yra pagrindinis bendros žemės ūkio politikos reformų elementas. Nors ūkininkai ir stengiasi prisitaikyti prie šių pokyčių, jie nerimauja, kad konkrečios priemonės gali būti nepakankamai lanksčios susidūrus su netikėtomis oro sąlygų ar rinkos kainų svyravimo nulemtomis aplinkybėmis.

5.2. Savaiame suprantama, kad bus atliekami patikrinimai iš anksto nepranešus. Tačiau tokie patikrinimai mažiausiai yra vertinami kaip rimti nepatogumai, o blogiausiu atveju ūkininkams gali sukelti didelę dvasinę kančią. Akivaizdu, kad teisingumas reikalauja, kad prieš patikrinimą ūkininkui apie tai būtų deramai pranešta.

5.3. Atsižvelgdami į tai, kad už reikalavimų nesilaikymą skiriamos baudos bus neįprastai didelės, ūkininkai baiminasi, kad negaus paramos, visų pirma, kad nebus deramai teikiama informacija. Tokiu atveju valstybės narės privalo perduoti atitinkamą informaciją ūkininkams, kurių padėtis dėl pakeitimų pasikeis labiausiai, ypatingą dėmesį skiriant tiems, kurie patiria socialinių ir ekonominių sunkumų.

5.4. Pagal dabartinę reguliavimo sistemą terminas „aktyvus ūkininkas“ nėra tinkamas ir jam prireiks papildomo sudėtingo administravimo. Todėl kyla pavojus, kad žemės ūkio gamybą vykdančios ūkininkai nebus įtraukti į šią apibrėžtį ir, priešingai, žemės ūkio gamyba nesiverčiantys ūkininkai gali į ją patekti.

5.5. Ūkininkai vis dar stengiasi susidoroti su žalinimo užduotimi (šis reikalavimas taikomas tik pirmus metus) ir vykdyti su žaliniu susijusią trejopo pobūdžio žemės ūkio veiklą. Įvairinti pasėlius, išlaikyti daugiamečių ganyklas ir skirti 5 % žemės ekologiniu požiūriu svarbioms vietovėms yra trys reformos reikalavimai, kuriuos ūkininkai privalo tenkinti, norėdami gauti paramą.

5.6. Nepriimtina, kad ūkininkams dažnai tenka atsakomybė už oficialiu lygmeniu padarytas klaidas. Visų pirma ūkininkai, kurie gauna nedideles pajamas ir kurie priklauso nuo šio pajamų šaltinio, patenka į padėtį, keliančią grėsmę jų pragyvenimui.

5.7. Sankcijų proporcingumas – pasikartojanti tema daugelyje Europos verslo asociacijų.

5.8. Ūkininkai, turintys mažiau kaip 15 hektarų žemės arba gaunantys mažesnes nei 10 000 EUR išmokas, mano, kad reikalavimų laikymasis turėtų būti grindžiamas negriežtomis patikromis, o tolesnes patikras reikėtų atlikti tik tais atvejais, jei turima išankstinių įrodymų, kad iš esmės nesilaikoma reikalavimų.

5.9. Reikės išspręsti klausimus dėl daugiamečių ganyklų, iškeltus 2014 m. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimtu sprendimu. Šioje byloje paaiškėjo daug problemų keliančių atvejų, t. y. apsauginės juostos (ariamoji žemė), ariamosios ganyklos, atidėta ariamoji žemė ir ariamoji žemė, kurioje vykdomos agrarinės aplinkosaugos priemonės, dėl kurių ūkininkai išvelgia pavojų, kad žemė bus oficialiai paskelbta daugiamete ganykla dėl apibrėžtyje numatyto penkerių metų laikotarpio.

5.10. Tose srityse, kuriose, žemės ūkio organizacijų manymu, trūksta supaprastinimo, lankstumo ir proporcingumo, aplinkosaugos organizacijos išvelgia rimtą pavojų. EESRK nuomone, tai rodo nesugebėjimą suderinti aplinkosaugos gerinimo tikslų su šeimos ūkių maisto produktų gamybos gerinimo tikslais.

5.11. Kalbant apie horizontaliąsias nuostatas, patikrų intensyvumas galėtų būti reguliuojamas taikant proporcingesnę ir rizikos įvertinimu pagrįstą metodą, taip pat atsižvelgiant į susijusią riziką ir sumas, išlaidų efektyvumą ir įvairius tikslus bei siekiamus rezultatus.

5.12. Reikėtų vengti daugybinių priemonių patikrų. Tais atvejais, kai nesilaikoma reikalavimų, ypač kai pažeidimai nedideli, išmokų sumažinimas ir administracinės nuobaudos turėtų būti jiems proporcingi. Be to:

- turėtų būti supaprastintas šių nuobaudų apskaičiavimas,
- kompleksinei paramai taikoma tikrinimo ir nuobaudų sistema turėtų būti peržiūrėta vadovaujantis proporcingumo principu,
- atlikus administracines patikras, turėtų būti išnagrinėtos galimybės skirti išmokas, įskaitant išankstines išmokas,
- turėtų būti suderinti klaidų lygio skaičiavimo metodai,
- nedideliems, lengvai pataisomiems pažeidimams būtų galima taikyti didesnes leistas normas.

5.13. reikėtų sutelkti dėmesį į veiksmus, kuriuos reikia atlikti nedelsiant, pavyzdžiui, patobulinti rekomendacijas, teikti techninę pagalbą, supaprastinti administracijų bendradarbiavimą ir keitimąsi geriausia praktika.

5.14. Jauniesiems ūkininkams sunku pasinaudoti jauniesiems ūkininkams skirta schema. Kliūtys, kurios be reikalo užkerta kelią tokiai galimybei, gali atgrasyti jaunus žmones imtis ūkininkavimo ir todėl jos turi būti pašalintos. Reikėtų remti jaunimo galimybes užsiimti žemės ūkio veikla.

5.15. Bet kokie dabartinės teisinės sistemos pakeitimai turi būti sutarti paliekant pakankamai laiko, kad ūkininkai galėtų tinkamai suplanuoti savo sėjos sezoną. Konkrečiai kalbant, pakeitimai, turintys poveikio 2017 m. paraiškoms, turėtų būti paskelbti 2016 m. vasarą.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

PRIEDAS

Toliau pateikiami diskusijų metu atmesti pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota ne mažiau kaip 1/4 balsų:

Įrašyti naują punktą po 1.5 punkto

Įterpti naują punktą ir atitinkamai pakeisti numeraciją:

EESRK primygtinai rekomenduoja, kad patikrinimai ūkiuose būtų atliekami tik pakankamai iš anksto, ne mažiau kaip prieš keturiolika dienų, apie tai ūkininkus įspėjant.

Paaiškinimas

Ūkininkai, kurie yra tikrinami be išankstinio įspėjimo ir dažnai per patį darbymetį, rizikuoja savo sveikata ir sauga, taip pat patiria psichologinį stresą, nes turi mesti svarbius darbus, kaip antai derliaus nuėmimas, veršiamasis ir pan.

Balsavimo rezultatai:

Už 84
Prieš 104
Susilaikė 35

Įrašyti naują punktą prieš 1.6 punktą

Įrašyti naują dalį ir atitinkamai pakeisti numeraciją:

reikėtų labiau toleruoti nedidelius pažeidimus, kai neatiktis reikalavimams yra nedidelė ir tokius pažeidimus lengva ištaisyti.

Paaiškinimas

Tam tikri pažeidimai pagal savo pobūdį yra labai nedideli ir lengvai ištaisomi – jie dažnai neturi įtakos bendrai ūkio gamybos apimčiai.

Balsavimo rezultatai:

Už 75
Prieš 116
Susilaikė 40

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europą kuriančių universitetų“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2016/C 071/03)

Pranešėjas: Joost VAN IERSEL

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. kovo 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

„Europą kuriančių universitetų“

(nuomonė savo iniciatyva)

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 9 d. posėdis), EESRK priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Rekomendacijos

1.1. Europos ateitis labai priklauso nuo atviros ir žinių visuomenėje turimų šiuolaikinių žinių ir talentingų žmonių. Šiame procese vienas svarbiausių vaidmenų tenka universitetams. Jeigu kiekviena valstybė narė veiks pavieniui, rezultatas niekada nebus idealus.

1.2. EESRK pabrėžia, kad nacionaline ir ES kompetencijomis turėtų būti dalijamasi ir jos turėtų būti suderintos, siekiant sukurti Europos aukštojo mokslo erdvę. Sąvoka „pilietiškasis ir verslus universitetas“ taip pat gali būti labai naudingi puoselėjant aukštojo mokslo kokybę Europoje.

1.3. Dabartinė padėtis rodo, kad, nepaisant daromos pažangos, dar esama daug kliūčių ir suvaržymų, kurie taip pat trukdo veiksmingam ES išikišimui. Dėl skirtingo kultūros, įvairių interesų, nepakankamų finansinių išteklių ir demografinių pokyčių dažnai būna sunku rasti šiuolaikinius sprendimus reaguojant į tokius dinamiškus pokyčius kaip globalizacija, naujos technologijos ir judumas.

1.4. EESRK laikosi nuomonės, kad Europos institucijos turi būti skatinamoji jėga ir paspartinti Europos aukštojo mokslo švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų sričių modernizavimo procesą. Universitetai turi nepriklausomą misiją, kuri tarnauja viešajam interesui. Dėl subsidarumo ir universitetų įvairovės negali būti vieno visiems tinkančio sprendimo. Vis dėlto strateginės gairės ir parama ES lygmeniu gali gerokai padėti pagerinti sąlygas.

1.5. Labai svarbu, kad Europos Komisija skatintų ir suteiktų postūmį darbotvarkei, skirtai pertvarkyti Europos universitetus į ekonomikos augimą ir socialinę sanglaudą bei visuomenės gerovę skatinančias varomąsias jėgas.

1.6. Nacionalinėse reformų programose (NRP) ir konkrečioms šalims skirtose rekomendacijose turėtų būti aiškiai nurodyta, jog būtina modernizuoti aukštąjį mokslą.

1.7. ES turėtų parodyti, kad yra išsipareigojusi didinti aukštojo mokslo kokybę įgyvendindama strategiją „Europa 2020“ (įskaitant semestrą), programą „Erasmus+“, iniciatyvą „Horizontas 2020“, regioninius ir sanglaudos fondus ir supaprastindama studentams ir dėstytojams tarpvalstybinio judumo sąlygas.

1.8. Strateginės konsultacijos ES lygmeniu turėtų papildyti šalių ir universitetų, taip pat jų tarpusavio diskusijas ir projektus, siekiant pagerinti Europos universitetų kokybę. Turėtų būti nuolat skleidžiami geriausios praktikos pavyzdžiai.

1.9. EESRK dar kartą pabrėžia, kaip svarbu, kad aukštojo mokslo įstaigos taptų tikrai savarankiškos, atskaitingos ir skaidrios, nes tai yra būtina modernizacijos sąlyga⁽¹⁾. Tokia sąlyga negali būti įvykdyta be tinkamo ir pakankamo finansavimo.

1.10. Universitetų pertvarka didelių visuomeninių ir ekonomikos pokyčių laikotarpiu – ilgalaikis ir daug pastangų reikalaujantis procesas. Universitetai turi išsiugdyti atvirą požiūrį į visuomenės poreikius ir aprėpti kitus suinteresuotuosius subjektus.

1.11. EESRK teigiamai vertina pilietiško universiteto koncepciją ir vadinamąjį trigubos bei keturgubos spiralės modelį⁽²⁾. Daugiausia dėmesio šioje koncepcijoje skiriama aukštojo mokslo atvėrimui, prieinamumo išplėtimui, regioniniam kontekstui, visų (galimų) suinteresuotųjų subjektų idėjų įtraukimui į programas ir pažangiai bei aktualiai mokslinių tyrimų ir švietimo sąsajai.

1.12. Pilietiškas universitetas turi keletą bendrų sąlyčio taškų su versliu universitetu. Pabrėžiama, kad pilietinio universiteto misija yra savarankiška ir jis yra atviras darbo rinkai ir laikosi pozicijos, kad mokymo programos ir moksliniai tyrimai yra svarbūs visuomenei. Suinteresuotųjų subjektų platformos⁽³⁾ gali būti labai naudingos bendrai apibrėžiant reikalavimus. Universitetų ir bet kurių socialinių grupių įsteigtos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės taip pat gali būti naudingos.

1.13. Mokymo lygis ir tinkamas pasiruošimas tolesniam darbui turėtų išlikti prioritetu, kad ir kokia būtų bet kurio (geriausio) universiteto specializacija. Taip pat turėtų būti atlyginama už mokymo kokybę.

1.14. Komisija turėtų atlikti skatinamąjį vaidmenį įgyvendinant universitetus, dėstytojus ir studentus abipusiai praturtinančius bendrus tarpvalstybinius projektus ir skatinant atvirumą pasauliui ir, kai tinkama, sukurti tokias studentams ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams skirtas priemones kaip „U-Multirank“.

2. Dabartinė padėtis

2.1. Didelę universitetų įvairovę Europoje lemia labai skirtingos tradicijos ir kultūros⁽⁴⁾. 1999 m. Bolonijos procesas davė pradžią sėkmingai tendencijai siekti modernizuoti mokymo programas.

2.2. Nuo 2008 m. dėl finansų ir ekonomikos krizės universitetai verčiami iš naujo įvertinti savo veiklą ir dar kruopščiau ieškoti naujų finansavimo šaltinių bei ekonomiškai naudingiausių sprendimų. Tai padidino konkurenciją dėl ribotų išteklių. Nepakankamas finansavimas kelia realią problemą daugeliui universitetų ir trukdo įgyvendinti modernizavimo darbotvarkę.

2.3. Dėl globalizacijos ir naujų technologijų visuomenėje vykstantys esminiai ir dinaminiai pokyčiai daro įtaką universitetams. Aukštasis mokslas, moksliniai tyrimai ir inovacijos atlieka svarbiausią vaidmenį siekiant ilgalaikio ekonomikos atsigavimo, tačiau finansiniai suvaržymai ir pertvarkos procesas atskleidžia ir nemenkesnius trūkumus.

2.4. Vienas pagrindinių aspektų – savarankiškumo, atskaitomybės ir skaidrumo trūkumas. Esama didelių skirtumų tarp valstybių narių⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl „Universitetų Europai“ (OL C 128, 2010 5 18, p. 48).

⁽²⁾ Žr. 4.7 punktą.

⁽³⁾ Šias platformas turėtų sudaryti verslo ir socialiniai partneriai bei regioniniai partneriai.

⁽⁴⁾ Šioje nuomonėje visos aukštojo mokslo įstaigos vadinamos universitetais. Kai kuriose šalyse laikoma, kad tarp mokslinius tyrimus atliekančių universitetų ir taikomojo mokslo universitetų esama svarbių skirtumų, o kitose šalyse abiejų kategorijų įstaigos vadinamos universitetais.

⁽⁵⁾ Europos universitetų asociacijos rengiama savarankiškumo rezultatų suvestinė rodo, kad įvairiose šalyse dar daug ką reikia tobulinti organizaciniu, finansiniu, darbuotojų ir akademinio savarankiškumo požiūriais (<http://www.university-autonomy.eu/>).

2.5. Geriausios praktikos pavyzdžiai rodo, kad struktūrų ir mokymo programų peržiūra bei didesnis atvirumas ir bendradarbiavimas padeda gerinti kokybę ir rezultatus.

2.6. Šiandien aukštasis mokslas turėtų būti lengvai prieinamas visiems gabiems žmonėms. Didėjantis prieinamumo ir socialinės bei ekonominės padėties sąryšis kelia pavojų lygybės principui. Be to, kai kuriose šalyse aukštasis išsilavinimas jokių būdu neužtikrina saugios darbo vietos. Per krizę aukštąjį išsilavinimą įgijęs jaunimas nėra apsaugotas nuo nedarbo.

2.7. Demografiniai pokyčiai daro žalą (vis) rečiau apgyvendintoms ir mažiau konkurencingoms vietovėms. Tokie pokyčiai dažnai turi neigiamų padarinių dėstytojų ir studentų pritraukimui ir pritrauktų dėstytojų ir studentų kokybei. Kai kurios šalys susiduria su protų nutekėjimo problema. Tam tikrų šalių naujų privačių universitetų, negalinčių tinkamai užtikrinti kokybės, rezultatai yra nepatenkinami. Padėtį dar labiau pablogina nepakankamas tradiciniam aukštajam mokslui skiriamas finansavimas.

2.8. Noras, kad universitetų ir visuomenės ryšiai būtų glaudesni, skatina visuotines diskusijas apie universitetų vaidmenį visuomenėje ir apie jų ryšius su kitais suinteresuotaisiais subjektais, pavyzdžiui, įmonėmis, socialiniais partneriais ir pilietine visuomene.

2.9. Dažnai pastebima skausminga absolventų įgūdžių ir darbo rinkos poreikių, pasiūlos ir paklausos neatitiktis. Įmonės skundžiasi, kad trūksta kvalifikuotų specialistų, ypač techninių profesijų ir IRT srityse. Dėl sparčiai kintančios visuotinės žinių bazės dabar nei bet kada anksčiau reikia nustatyti, kokių įgūdžių reikės 21-ajame amžiuje, siekiant suteikti absolventams galimybę sistemingai naujinti savo žinias.

2.10. Be to, dėl naujų technologijų ir skaitmeninimo aukštasis mokslas verčiamas prisitaikyti ir tiksliai prisiderinti prie dabartinių metodologijų. Vis labiau įsitvirtina naujos mokymo ir mokymosi formos, įskaitant į studentus orientuotas mokymasis ir internetiniai kursai. Vis dėlto fiziniai universitetų miesteliai ir toliau atliks svarbų vaidmenį vietos ir regionų bendruomenėse kaip susitikimų vieta švietimo, mokslinių tyrimų ir tinklaveikos tikslais.

2.11. Vis labiau didėja studentų ir mokslininkų bei dėstytojų judumas pasaulyje. Viršutiniuose sluoksniuose vyksta nuolatinė „kova už talentus“, bet bendra tendencija yra platesnė. Europos universitetų kokybė ir patrauklumas yra pagrindiniai veiksniai, traukiantys užsienio studentus, prisidėti prie švietimo ir mokslinių tyrimų bei generuojantys ilgalaikius ryšius.

2.12. Siekdami geresnių rezultatų, (geriausi) universitetai dažnai pabrėžia, kad jų pagrindinė užduotis yra moksliniai tyrimai, ir tai patvirtina finansinės taisyklės. Daugiausia dėmesio skiriant moksliniams tyrimams įprastai suardoma optimali mokslinių tyrimų ir mokymo pusiausvyra ir sąveika.

3. Universitetų pertvarka ir jų atvėrimas

3.1. Universitetų plėtojimas ir jų pavertimas visuomenės žinių centrais, esančiais neatskiriama ES ekosistemos dalimi, skatina diskusijas dėl esminių aukštojo mokslo ypatumų, kuriais turi remtis kasdienė veikla.

3.2. Nors esama skirtingų požiūrių, bendra tendencija, regis, yra aukštojo mokslo atvėrimas viešojo ir privačiojo sektorių suinteresuotųjų subjektų ir studentų nuomonėms ir interesams, ir tokiems klausimams kaip abipusis mokslinių tyrimų ir švietimo praturtinimas, glaudesnis bendradarbiavimas ir tarptautinimas.

3.3. Daugeliui universitetų tai yra ilgalaikis ir daug pastangų reikalaujantis procesas. Didelėms tradicinėms įstaigoms nėra lengva keisti savo elgseną. Be to, daugelyje šalių esamos (politinės) valdytojų ir dėstytojų paskyrimo procedūros yra kliūtis pokyčiams. Tokiais atvejais universitetai retai vadovaujasi nepriklausomais požiūriais. EESRK nuomone, aukštojo mokslo atvėrimas ir atvirumo naujoms idėjoms išlaikymas turėtų būti vienas didžiausių aukštojo mokslo prioritetų visame žemyne.

3.4. Aukščiausio lygio moksliniai tyrimai ir geriau parengti aukštos kvalifikacijos žmonės yra būtini bet kurios ekonomikos atsparumui. Krizė padarė žalingą poveikį žinių centrų veiklos rezultatams, o analizės įrodo, kad tarp labai svarbių mokslinių tyrimų bei švietimo ir ekonominės veiklos rezultatų yra tiesioginis ryšys.

3.5. Aukščiausi visuomenės sluoksniai jau nebėra tikslinė universitetų grupė. Jų skaičius ir dydis labai išaugo. Padidėjo jų įvairovė: atsirado daugiau kategorijų, pirmiausia taikomųjų mokslų ir mokslinius tyrimus atliekančių universitetų, regioninių aukštojo mokslo įstaigų ir nacionalinių bei tarptautinių universitetų, ir daugėja fakultetų, ypač ekonomikos ir technikos sektoriuose ir pan.

3.6. Aukštojo mokslo prieinamumo platesniu mastu užtikrinimas yra pagrįstas politinis prioritetas visame žemyne. Europos Sąjungoje 40 % būsimos kartos atstovų turėtų turėti galimybę įgyti aukštojo mokslo laipsnį. Be to, mokymo programos, mokymosi priemonės (šiuolaikinių žiniasklaidos priemonių naudojimas mišriojo mokymosi procese ir pan.), mokslinių tyrimų ir švietimo tarpusavio ryšys ir kiti aspektai, pavyzdžiui, tarptautinimas ir viešasis interesas, neturi jokio panašumo su praeitimi. Atitinkamai turi būti keičiami valdymo metodai.

3.7. Savarankiškiems, atskaitingiems ir skaidriems universitetams turėtų būti suteikta galimybė veikti kuo laisviau teisinėje sistemoje, skatinančioje „iš apačios į viršų“ jėgas ir konkurenciją, nes tai svariai prisideda prie platesnio masto dalyvavimo ir pažangiosios specializacijos.

3.8. Atviras požiūris, be kita ko, apimantis aiškų kitų suinteresuotųjų subjektų informavimą, turėtų padėti paremti universitetus kaip augimo ir socialinės sanglaudos skatinimo veiksnius.

3.9. Siekiant vietos ir regionų bendruomenės ekonominio gyvybingumo, pilietinio ir verslaus universiteto koncepcijos gali būti labai naudingos. Tam reikalingas plataus užmojo ir glaudus universitetų, suinteresuotųjų subjektų ir valdžios institucijų bendradarbiavimas.

4. Pilietiškas universitetas

4.1. EESRK teigiamai vertina pilietiško universiteto koncepciją⁽⁶⁾. Ji neapsiriboja mokymu, akademiniais moksliniais tyrimais ir žiniomis. Pilietiškas universitetas aktyviai bendrauja su visuomene ir vietos bendruomene visais lygmenimis. Kiekvienas universitetas gali papildyti savo veiklą pilietiško aspekto atlikdamas ir bendruomenei skirtų intelektualiai produktyvių centrų, ir priimančiųjų centrų, paverčiančių iš kitur gautas puikias idėjas savo konkrečios aplinkos dalimi, vaidmenį.

4.2. Tokie procesai vyksta visoje Europoje plėtojant paklausa grindžiamus mokslinius tyrimus, problema grindžiamą mokymąsi, universitetų ir vietos bendruomenių, mokyklų, ligoninių, įmonių ir pan. bendradarbiavimą. Tačiau dar reikia daug nuveikti gebėjimų stiprinimo srityje⁽⁷⁾.

4.3. Regionų lygmeniu universitetai gali remti holistinį požiūrį ir būti lyderiais suburiant atitinkamus suinteresuotuosius subjektus bendroms problemoms spręsti. Tinkamai sukurtas pilietiškas universitetas taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį gerinant sunkumų patiriančių regionų rezultatus.

4.4. Skirtinguose universitetuose bus taikomi skirtingi modeliai. Kriterijai, pagal kuriuos universitetas būtų vertinamas kaip pilietiškas, tinka ne tik tiems universitetams, kurie yra tiesiogiai susiję su skurdesniais rajonais, kuriuose ekonominė veikla silpnesnė ir (arba) kurie patiria demografinių sunkumų, bet ir gerokai platesnei grupei. Šiandien pilietiškas vis labiau ir pagrįstai tampa patrauklus ir pasaulinio lygio bei panašius siekius puoselėjantiems Europos universitetams.

⁽⁶⁾ Šį modelį patvirtino įvairios organizacijos, pavyzdžiui, Europos regionų mokslinių tyrimų ir inovacijų tinklas (ERRIN) ir Europos novatoriškų universitetų konsorciumas (ECIU). Šį modelį taip pat tvirtai remia John Goddard, buvęs Niukaslio universiteto rektorius pavaduotojas.

⁽⁷⁾ 2014 m. birželio 13 d. EESRK seminaras „Universitetai Europai“.

4.5. Pilietiškasis universitetas – tai modelis, skirtas universitetams, norintiems „išaugti“ iš pasenusių ar tradicinių valdymo metodų. Tai ypač svarbu tais atvejais, kai jaunieji talentai turėtų būti kviečiami prisidėti prie šalies ar regiono ekonomikos. Vienas iš pagrindinių aukštojo mokslo atvėrimo ir modernizavimo būdų turi būti tvirtas bendradarbiavimas su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais visuose regionuose.

4.6. Atitinkamos Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės pagrįstai patvirtino panašų požiūrį Lundo ir Romos deklaracijose⁽⁸⁾ pabrėždamos, kad moksliniai tyrimai turi būti nukreipti į pagrindinius nūdienos iššūkius, kad neturi būti apsiribojama griežtai teminiais požiūriais ir kad turi būti įtraukiami suinteresuotieji subjektai iš viešojo ir privačiojo sektorių. Kalbant apie Europos mokslinių tyrimų erdvės ir inovacijų sąjungos kūrimą, pagrindinis tikslas, apimantis visas susijusias politikos ir veiklos sritis, yra atsakingas mokslinių tyrimų ir inovacijų sektorius. Šie principai taip pat yra prioritetai pagal programą „Horizontas 2020“.

4.7. Be vadinamojo trigubos spiralės modelio, apimančio universitetų, privačiojo sektoriaus ir Vyriausybės bendradarbiavimą, dar yra vadinamasis keturgubos spiralės modelis, pagal kurį taip pat įtraukiamos vietos bendruomenės ir pilietinė visuomenė. Šiam modeliui būdingas tvirtas vietos ir tikslo suvokimas, skaidrumas ir atskaitingumas suinteresuotiesiems subjektams ir plačiajai visuomenei. Tai nauja galimybė įsitraukti pilietinei visuomenei.

4.8. Viena konkreti grupė, kuriai reikia dėmesio, – buvę studentai, t. y. *alumni*. Europoje gali būti daugiau daroma, kad jie padėtų gerinti universitetų veiklos rezultatus ir įvaizdį. Europa galėtų sekti bendros JAV praktikos šioje srityje pavyzdžiu.

4.9. Buvę studentai turėtų būti laikomi neatskiriama universiteto bendruomenės dalimi. Jie gali būti universitetų ambasadoriais regiono, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis ir varomąja jėga diskusijose dėl mokymo programų, o tai ypač naudinga dinaminių pokyčių laikais. Jie gali padėti diskusijose dėl mokslinių tyrimų ir švietimo pusiausvyros, taip pat dėl mokslinių tyrimų ir rinkos pusiausvyros. Vienas iš konkrečių tikslų galėtų būti buvusių studentų įtraukimas, kad šie atliktų neseniai universitetą baigusių absolventų, ypač pirmos kartos studentų, įskaitant užsienio kilmės studentus, konsultantų vaidmenį.

4.10. Didesnis buvusių studentų judumas padeda kurti sėkmingai veikiančius tarptautinius tinklus, kurie gali būti naudingi ir universitetams, ir pramonei.

5. Verslus universitetas

5.1. „Pilietiškasis universitetas“ ir verslus universitetas turi keletą bendrų bruožų. Universitetai nėra bendrovės. Jie turi atskirą visuotinės svarbos misiją, t. y. visų pirma šviesti, vykdyti (aukščiausio lygio) mokslinius tyrimus ir sudaryti plačiai visuomenei galimybę pasinaudoti žiniomis. Verslaus universiteto misija yra dvejopa – valdyti instituciją bei ją administruoti ir ugdyti studentų verslumo įgūdžius ir iniciatyvumą.

5.2. Labai svarbus yra mokymo programų tinkamumas darbo rinkai ir mokslinių tyrimų ir inovacijų tinkamumas visuomenei. Komunikacija ir sąveika su privačiuoju sektoriumi nacionaliniu ir (arba) regionų lygmeniu yra labai svarbūs siekiant spręsti problemas, su kuriomis susiduria visuomenė.

5.3. Uždaras požiūris jau nebenaudingas. Dinamiška technologijų raida ir visuomeniniai iššūkiai lemia poreikį nuolat prie jų prisitaikyti. Patenkinti paklausą tampa vis sudėtingiau, tad reikia tarpdalykinės kompetencijos ir atvirumo bet kokioms naujovėms. Be profesinės kompetencijos, dar reikia ugdyti įgūdžius. Su universitetais susijusios suinteresuotųjų subjektų platformos gali būti labai naudingos bendrai apibrėžiant reikalavimus. Mokymo personalas turi būti tinkamai pasirengęs šioms dinamiškai kintančioms sąlygoms. Visose Europos Sąjungos aukštojo mokslo įstaigose taip pat turėtų būti ugdomas verslumas⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ 2009 m. Lundo deklaracija ir 2014 m. Romos deklaracija.

⁽⁹⁾ Rekomendacija dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (2006/962/EB). Iniciatyvumas ir verslumas reiškia žmogaus gebėjimą idėjas paversti veiksmais. Verslumas neatsiejamas nuo kūrybiškumo, novatoriškumo ir rizikavimo bei gebėjimo planuoti ir valdyti projektus tikslams pasiekti.

5.4. Šiuo požiūriu taip pat gali būti naudingos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės, suburiančios universitetus ir socialines grupes, pavyzdžiui, verslo grupes ir sveikatos apsaugos sektorių.

5.5. Vienas iš universitetams naudingų projektų būtų vadinamųjų švietimo vertės grandinių sukūrimas bendradarbiaujant su verslo sektoriais. Yra du pagrindiniai tikslai:

- skatinti ryšius ir keitimąsi informacija su verslo sektoriais siekiant padidinti mokymosi rezultatų vertę konkrečiam absolventui ir verslui,
- paskirstyti išteklius ir lėšas tarp įvairių vadinamosios švietimo grandinės grandžių, pradedant Komisija ir nacionalinėmis ministerijomis ir baigiant mokyklų vadovybe bei galiausiai studentais. Kartu turėtų būti skatinamas techninis švietimas ir pameistrystė.

5.6. Lygiai taip pat kai kuriose valstybėse narėse taikomi veiklos susitarimai taip pat padės stiprinti specializaciją, profilių ir įvaizdį. Jie gali būti platesnio tarptautinio ir regioninio masto ir gali padidinti programų ir studentų tikslus bei kokybę. Todėl labai svarbu, kad abi šalys (Vyriausybės ir aukštojo mokslo įstaigos) būtų vienodai įsipareigojusios.

5.7. Turėtų būti diegiamos naujovės mokslinių tyrimų ir švietimo bei valdymo srityse. Vienas iš sėkmingų tobulinimo pagal principą „iš apačios į viršų“ pavyzdžių – Europos Komisijos sukurta nepriklausoma internetinė savęs vertinimo priemonė „HEinnovate“⁽¹⁰⁾. Reikėtų skatinti naudoti šią priemonę platesniu mastu.

5.8. Studentams, kurie nori būti mobilesni, siūlomos tarptautiniu mastu pateiktos universitetų programos ir plati konkuruojančių internetinių kursų įvairovė. Palyginamumas ir skaidrumas turėtų skatinti konkurencijos ir konvergencijos veiksmingumą. Skaidrumo priemonės, pavyzdžiui, „U-Multirank“, Europos Sąjungoje turi didelį potencialą, tad universitetai turi pagalvoti, kaip veiksmingiau naudotis šios rūšies priemonėmis.

5.9. Visi gabūs žmonės turėtų turėti galimybę įgyti aukštąjį išsilavinimą. Vis labiau plinta mokamo mokslo sistemos. Todėl studentai vis kritiškiau vertina išsilavinimą, kurį įgyja. Tačiau neturi būti jokios socialinės atrankos, kurią lemia mokestis už mokslą. Studentams teikiama parama (remiantis socialine ir ekonomine padėtimi) turi kiekvienam užtikrinti galimybę įgyti tinkamą išsilavinimą. Be to, mokamomis sistemomis neturi būti piktnaudžiaujama siekiant pakeisti esamą valstybės finansavimą.

5.10. Dėl demografinių pokyčių taip pat būtina dėti papildomų pastangų norint padidinti absolventų skaičių atitinkamuose regionuose, ypač siekiant skatinti tų regionų atsparumą ir jų gyvybingumą ateityje.

5.11. Kai kalbama apie studentus ir verslą, aukštasis mokslas ir moksliniai tyrimai turi būti tvirtai susieti. Finansavimo modeliais, priešingai, įprastai remiami mokslinių tyrimų rezultatai, todėl vis mažiau universitetų profesorių užsiima mokymu.

5.12. Universitetai turi deramai atsižvelgti į tai, kad didžioji dauguma absolventų, įgijusių bakalauro ir magistro laipsnius, ir net mokslų daktarai pasirenks darbo vietas visuomeninėje ir verslo srityse, o ne akademinėje srityje. Todėl švietimo standartai ir tinkamas pasiruošimas darbui ir toliau turėtų būti prioritetas, neatsižvelgiant į tai, kokia yra (geriausio) universiteto specializacija. Šiuo atžvilgiu Europa neturėtų sekti JAV pavyzdžiu⁽¹¹⁾. Europai tinkantis receptas – siekti kompetencijos ir lygybės.

5.13. Skaitmeninimas yra esminis pokytis, darantis labai didelį poveikį aukštajam mokslui mokymo ir (mišriojo)⁽¹²⁾ mokymosi, dėstytojų ir studentų įgūdžių požiūriu, ir valdymo struktūroms. Reikės daugiau dinamiškumo ir lankstumo visais lygmenimis. Šiuo požiūriu taip pat naudingas, o gal net esminis, yra glaudesnis aukštojo mokslo įstaigų ir privačiojo sektoriaus bendradarbiavimas.

⁽¹⁰⁾ Žr. www.heinnovate.eu, *HEinnovate, How entrepreneurial is your HEI?*

⁽¹¹⁾ Žr. *The Economist*, 2015 m. kovo 28 d., *Special report on American universities: Excellence v equity*.

⁽¹²⁾ Mišrusis mokymasis sujungia tradicinį ir atvirąjį (internetinį) švietimą.

6. Europinio matmens didinimas

6.1. EESRK teigiama vertina tai, kad visos pirmiau aptartos temos, kartu su aukštojo mokslo modernizavimo klausimu, vis dažniau įtraukiamos į ES darbotvarkę. Reikėtų rasti bendrą požiūrį, užtikrinantį sėkmingą Europos aukštojo mokslo erdvės ir Europos mokslinių tyrimų erdvės sukūrimą.

6.2. Atviri ir skaidrūs universitetai, kartu su tinkamai apibrėžta europine orientavimo strategija, bus labai naudingi bendrajai rinkai ir atsparios Europos visuomenės modernizavimui pasaulinėje arenoje. Vienas esminių klausimų – laisvas studentų, tyrėjų ir žinių judėjimas.

6.3. ES dalyvavimas aukštojo mokslo srityje prasidėjo mokslinių tyrimų skatinimu pagal vėlesnes nuosekliai įgyvendinamas bendrąsias programas. Šiuo metu ES išpareigojimas švietimo sričiai stiprėja. Stabilumo ir augimo pakte pabrėžiama, kad būtina remti augimą skatinančias išlaidas, ypač aukštojo mokslo srityje.

6.4. Du iš penkių pagrindinių strategijos „Europa 2020“ tikslų yra tiesiogiai susiję su aukštuoju mokslu: su investavimu į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą bei inovacijas ir švietimą. Jie įpareigoja keletą skirtingų Komisijos narių. 2014 m. konkrečiai šaliai skirtos rekomendacijos parodė, kad apytikriai pusė valstybių narių susiduria su didelėmis problemomis, susijusiomis su gebėjimų paklausos ir pasiūlos neatitiktimi ir tinkamumu darbo rinkai, taip pat su aukštojo mokslo įstaigų ir verslo ar kitų suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimo trūkumu.

6.5. Konkrečiai šaliai skirtose rekomendacijose atkreipiamas dėmesys į tai, kad reikia spręsti klausimus, susijusius su privaciojo sektoriaus ir studentų bei absolventų, kaip būsimų darbuotojų (arba darbdavių), įsidarbinimo galimybėmis ir poreikiais bei konkurencingumu, ir šiuo tikslu užtikrinti veiksmingesnį aukštojo mokslo įstaigų, mokslinių tyrimų institucijų ir įmonių bendradarbiavimą. EESRK primygtinai teigia, kad reikėtų veiksmingiau stebėti, kaip laikomasi konkrečiai šaliai skirtų rekomendacijų, o Komisija ir Taryba rezultatus turėtų aptarti atvirai.

6.6. Nors ir reikia, kad aukštojo mokslo sektorius būtų savarankiškas ir atskaitingas, valstybėse narėse esama politinių jėgų, raginančių griežčiau reglamentuoti jo veiklą – toks reglamentavimas sumažintų šio sektoriaus savarankiškumą. Šiais atvejais remiamasi subsidiarumu kaip principu, užkertančiu kelią aukštojo mokslo sistemų suderinimui Europoje. Taip būtų pakenkta studentų ir visos visuomenės interesams.

6.7. ES ir už jos ribų turėtų būti naudojamosi aukštesnio lygio ir platesnėmis kvalifikacijomis. Tam reikia tarpvalstybinių universitetus, dėstytojus ir studentus abipusiai praturtinančių bendrų projektų ir atvirumo pasauliui. Akivaizdus Tarybos, valstybių narių ir Komisijos išpareigojimas turėtų padėti pasiekti, kad aukštojo mokslo įstaigų veikla būtų našesnė, tinkamiau dalijantis valstybėms narėms ir ES tenkančiomis kompetencijomis ir tiksliai jas derinant.

6.8. EESRK nuolat pabrėžia, kad ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programos yra labai svarbios. Tarpvalstybiniai moksliniai tyrimai skatina investicijų grąžą, ES programos skatina sutelkti dėmesį į pagrindines technologijas ir strategines temas, tarpvalstybinis finansavimas lemia aukštesnius rezultatus, o Europos moksliniai aljansai suteikia realų postūmį Europos konkurencingumui. Todėl taip pat reikia siekti, kad būtų plačiau dalijamasi naujomis žiniomis, pirmiausia užtikrinant jų atvirą prieinamumą.

6.9. Europos mokslinių tyrimų taryba konkurenciniu finansavimu sėkmingai remia aukštos kokybės mokslinius tyrimus pagal Septintąją bendrąją programą (BP 7), o nuo 2014 m. – pagal programą „Horizontas 2020“. Tačiau struktūrinės kliūtys vis dar varžo tarpvalstybinį tyrėjų, dėstytojų ir studentų judumą.

6.10. Vis dažniau aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų rezultatai vertinami ir atvirai skelbiami visame pasaulyje. Universitetai bendradarbiauja ir konkuruoja pasaulio mastu, įgyvendina bendrus mokslinių tyrimų projektus, siekia kompetencijos ir vis dažniau pasitelkia studentų ir darbuotojų ne tik iš ES šalių. Tai vienas svarbiausių klausimų, ir vis dėlto nacionaliniai reglamentai bei paskatų trūkumas gali užgniaužti pažangą šioje srityje. Tarptautinio vertinimo rezultatai akivaizdžiai rodo, kad atotrūkis tarp geriausių rezultatų pasiekusių Europos universitetų ir kitų universitetų didėja.

6.11. Reikia dėti daugiau pastangų siekiant įtraukti į bendrus projektus kompetentingus tyrėjus iš visos Europos. Europos kompetencijos centrai turi būti sujungti ir dalyvauti Europos aukštos kokybės mokslinių tyrimų projektuose.

6.12. Dėstytojų ir studentų judumas Europoje yra silpnas, nes vis dar kuriamos dirbtinės kliūtys judėjimui tarp šalių. Reikia skubiai užtikrinti vienodas tyrėjų ir akademinės bendruomenės narių darbo sąlygas, kartu siekiant geresnio mokymo programų ir studentų laipsnių Europoje suderinimo.

6.13. Neadekvatūs statistiniai duomenys turėtų būti pagerinti ir tinkamiau taikomi vertinant ir remiant judumo mastą.

6.14. Atverti universitetus ir juos modernizuoti, taip pat siekti kultūros įvairovės užtikrinant didesnę tarptautinimą yra naudinga. Be to, studentai, kuriems į pagalbą ateina šiuolaikinės socialinės žiniasklaidos priemonės ir tokios skaidrumo priemonės kaip „U-Multirank“ bei universitetų specializacija, yra skatinami pasirinkti konkrečias disciplinas. Praktiški sprendimai ES lygmeniu turėtų jiems padėti.

6.15. Glaudesnis norinčiųjų bendradarbiavimas gali parodyti, kuriuo keliu eiti. Vienas pavyzdys – pastarojo meto susitarimas tarp Benilukso šalių dėl automatinio abipusio diplomų pripažinimo. Tai labai ryžtingas žingsnis siekiant pažangos⁽¹³⁾. Tendencija abipusiai pripažinti aukštojo mokslo laipsnius ir įvairius mokslinius laipsnius padės sumažinti kliūtis tarp universitetų ir užtikrinti tikrai atvirus mainus.

6.16. Tinkamos kokybės užtikrinimo sistemos turi būti internacionalizuotos ir turėtų turėti aiškią europinę sąsają. Tas pat taikoma poreikiui pripažinti akreditavimo sprendimus. Inicatyva šioje srityje turėtų būti sveikintina⁽¹⁴⁾. Abipusio pripažinimo procesas turėtų sudaryti galimybę laipsniškai Europos masto akreditacijai ir visų pirma pagerins mokymo kokybę atsiliekančiuose universitetuose.

6.17. Tokia praktika būtų naudinga judumui ir įsidarbinimo galimybėms visoje Europoje. Nustačius keletui universitetų vieną diplomą, bendros universitetų programos taptų gerokai patrauklesnės. Reikėtų apsvarstyti galimybę remti porinius projektus. Keitimasis administravimo ir mokymo praktika vietoje gali pagerinti kokybę.

6.18. Viena iš pagrindinių tarptautinimo sąlygų – bendrų kalbų vartojimas. (Daugiau nei dviejų) kalbų mokėjimas pageidautinas dėl kultūrinių ir ekonominių priežasčių. Šiuolaikine *lingua franca* galėtų būti anglų kalba. Pažanga tobulinant kalbos įgūdžius yra per lėta. Reikėtų pamąstyti apie privalomą reikalavimą studentams mokėti vieną užsienio kalbą.

6.19. Programa „Erasmus+“ yra didelis laimėjimas ir didžiulis žingsnis pirmyn skatinant judumą. Įmonės ją taip pat vertina teigiamai. Ji labai dera su Komisijos pagrindiniu augimo ir užimtumo skatinimo principu. Programos finansavimas turėtų patenkinti augančią paklausą. Reikėtų panaikinti visus teisinius studentų mainų suvaržymus.

⁽¹³⁾ 2015 m. gegužės 18 d. Benilukso šalys pasirašė susitarimą dėl automatinio abipusio visų aukštojo mokslo laipsnių pripažinimo. Įgyvendinant Bolonijos procesą, Pirmieivių (*Pathfinder*) grupė rekomenduoja apsvarstyti galimybę sukurti regioninę automatinio pripažinimo sistemą su tuos pačius siekius puoselėjančiomis šalimis partnerėmis.

⁽¹⁴⁾ Pavyzdžiui, 2015 m. liepos 9 d. *Akkreditierungsrat* (Vokietija) ir NVAO (Nyderlandai, Belgijos Flamanų regionas) susitarė tarpusavyje pripažinti su bendromis abiejų šalių programomis susijusius akreditavimo sprendimus.

6.20. Europos struktūriniai ir investicijų fondai pagristai daugiausia dėmesio skiria inovacijų ir augimo veiksniams, įskaitant mokslinius tyrimus. Komisija turi atlikti vadovaujamą vaidmenį aktyvinant universitetų dalyvavimą regioniniuose projektuose.

6.21. Įprastai universitetai yra nepriklausomi nuo vietos ir regiono valdžios institucijų, bet yra ir gerai žinomų išimčių. Į jas reikėtų atkreipti dėmesį. Labai svarų indėlį įneša ir ESIF programa, pagal kurią įgyvendinant strategiją RIS3⁽¹⁵⁾ moksliniai tyrimai susiejami su ES regioninėmis programomis, kuriomis skatinama inovacijoms palanki aplinka.

6.22. Universitetai turėtų žinoti apie RIS3 ir apie jos taikymą įvairiais lygmenimis. Kartu išpareigojusiomis regionų valdžios institucijomis jie šioje programoje turėtų atlikti svarbų vaidmenį.

6.23. Deja, dėl valdymo, universitetai vis dar nepakankamai naudojami ESI fondų programa. Reikia siekti ES programų (ESI fondų programa, programos „Horizontas 2020“ ir „Erasmus+“) sąveikos, bet dažnai tam trukdo nesuderinamos sąlygos.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁵⁾ RIS3 – nacionalinė arba regioninė pažangiosios specializacijos mokslinių tyrimų ir inovacijų strategija.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Inžinierių vaidmens reindustrializavimo procese“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 071/04)

Pranešėjas: Antonello PEZZINI

Bendrapranešėjis: Zbigniew KOTOWSKI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. vasario 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Inžinierių vaidmens Europos reindustrializavimo procese

(nuomonė savo iniciatyva).

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 5 d. priėmė savo nuomonę (pranešėjas Antonello Pezzini, bendrapranešėjis Zbigniew Kotowski).

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 206 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad tiek inžinieriai ir techniniai darbuotojai, tiek jų nacionalinės ir Europos asociacijos yra svarbiausias Europos reindustrializavimo proceso išteklius, leidžiantis mokslinius tyrimus sparčiau novatoriškai pritaikyti rinkoje.

1.2. ES ekonomikos vystymasis vis labiau susijęs su intensyviu reindustrializavimo procesu, kuris yra tarsi perėjimo prie naujų ir tvarių modelių, kurie būtų taikomi kuriant ir gaminant naujoviškus ir didelės pridėtinės vertės produktus, pasitelkiant naujas ir kokybiškas technologijas, medžiagas ir paslaugas, bei pateikiant juos rinkai strategija vis labiau nuo skaitmeninių technologijų priklausomame pasaulyje.

1.3. EESRK mano, kad siekiant įveikti Europos visuomenei kylančius reindustrializavimo proceso iššūkius, turi būti akcentuojamas ir stiprinamas pagrindinis inžinierių ir techninių darbuotojų vaidmuo šiame procese, ir ragina pradėti aktyvius **prognozavimo**, susijusio su šios profesijos ateitimi, veiklą.

1.4. EESRK rekomenduoja skatinti **Europos verslo** ir inovacijų **kultūrą** ir imtis konkrečių veiksmų, kad būtų atgaivintos inžinieriaus ir techninio darbuotojo profesijos, padedančios kurti civilizaciją ir gerovę.

1.5. EESRK pritaria, kad būtina parengti **suderintą Europos programą, skirtą** šiai profesijai **remti**, į kurią būtų įtraukti tokie klausimai, kaip:

- abipusis profesinių kvalifikacijų pripažinimas,
- judumas ES viduje ir verslumo dvasia,
- Europos tęstinio mokymo ir formaliojo bei neformaliojo mokymosi visą gyvenimą modeliai ir paramos programos,
- geresnės galimybės dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, ypač kooperatyvams, naujai įsteigtoms įmonėms ir įmonių tinklams, visų pirma MVĮ ir inžinierių profesinėms asociacijoms,
- geresnės galimybės gauti finansavimą ir patekti į kapitalo rinką,

- kampanijos, kuriomis būtų siekiama padidinti mokymo kursų ir karjeros patrauklumą bei skatinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą,
- disciplinų sąveikos stiprinimas ir parama darbui skaitmeniniame tinkle,
- lankstumas ir lyčių lygybės didinimas,
- abipusis profesinės atsakomybės visoje bendrojoje rinkoje reglamentavimas,
- aktyvi inžinierių įdarbinimą MVĮ skatinanti politika,
- intelektinės nuosavybės kultūros skatinimas.

1.6. EESRK mano, kad aukštas profesinio mokymo ir kvalifikacijos lygis inžinerijos srityje yra būtina veiksmingos abipusio pripažinimo sistemos sąlyga. Būtina išlaikyti švietimo ir mokymo standartus, taip pat ir priimant ES 29 neprivalomą reglamentą, paremtą neprivalomų Europos profesinių pažymėjimų⁽¹⁾ naudojimo patirtimi, bei aktyviai remiant nacionalines ir Europos inžinierių asociacijas siekiant užtikrinti kiekvienos valstybės pasitikėjimą žiniomis pagrįstu abipusiu profesiniu judumu.

1.6.1. Šiuolaikinės visuomenės raidos sąlygomis sukuriama daugybė naujų darbo vietų ne techninėje srityje, kuri dėl žiniasklaidos įtakos ir populiarumo visuomenėje yra patraukli jaunimui, norinčiam padaryti greitą ir prestižinę karjerą. Šiuo požiūriu inžinieriaus specialybė suvokiama kaip tradicinė profesija, nesuteikianti lengvos ir greitos karjeros galimybių. Todėl inžinerijos disciplinos nėra patrauklios būsimoms kartoms, o tai kelia rimtą grėsmę sėkmingam Europos reindustrializavimui ir Europos pramonės konkurencingumui. Tai rimtas uždavinys esamoms švietimo sistemoms, parodantis, kad pradinį ugdymą būtina orientuoti į matematiką, fiziką bei inžineriją, taip pat patraukliai šiuos dalykus pristatyti siekiant paskatinti jaunosios kartos susidomėjimą. Be to, dualinio mokymo metodas ir geriausia praktika šioje srityje (vykdoma Vokietijoje, Šveicarijoje ir Austrijoje) nusipelnė ypatingo visų valstybių narių, kuriose tokia sistema netaikoma, dėmesio.

1.7. EESRK mano, kad reikia sukurti bendrąją Europos inžinerijos rinką ir parengti bendrą strategiją, kuria būtų siekiama padidinti judumą visoje Europos Sąjungos teritorijoje atsižvelgiant į abipusio pripažinimo svarbą, ypač savarankiškai dirbantiems inžinieriams.

1.8. EESRK rekomenduoja užtikrinti svarbų inžinerijos vaidmenį standartizavimo politikos srityje siekiant paspartinti, supaprastinti ir modernizuoti procedūras, užtikrinti sistemų ir tinklų sąveiką.

1.9. EESRK rekomenduoja, kad organizacijos, kuriose dirba inžinieriai, remdamosi Europos kvalifikacijų sistema sukurtų naujoms kartoms pritaikytus elektroninio mokymo modelius, parengtų naujų inžinierių savybes atitinkančią valdymo bei vertinimo tvarką ir sukurtų patrauklią darbo aplinką.

1.10. EESRK mano, kad inžinieriams atstovaujančios organizacijos ir profesinės organizacijos turėtų rasti daugiau būdų tapti vieninga varomąja jėga tiek ES viduje, tiek už jos ribų, ir pasiūlyti savo nariams tęstinį mokymą pagal bendrus Europoje nustatytus parametrus.

1.11. EESRK rekomenduoja Komisijai imtis konkrečių veiksmų ir įsteigti Europos laisvųjų profesijų forumą, kuriame būtų visapusiškai atstovaujama inžinierių profesinėms asociacijoms ir profesiniams rūmams⁽²⁾, ir tikisi, kad bus sukurtas Europos inžinerijos portalas, kuriame bus aptariami atsakomybės, intelektinės nuosavybės, apmokestinimo ir pensijų, tęstinio profesinio mokymo, gerosios praktikos ir kt. klausimai.

⁽¹⁾ Plg. Europos nacionalinių inžinerijos asociacijų federacijos (FEANI) „Europos inžinieriaus pažymėjimas“.

⁽²⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 10.

1.12. EESRK rekomenduoja Komisijai parengti gerosios inžinerijos praktikos kodeksą, paremtą nacionalinių inžinierių ir techninių darbuotojų organizacijų patirtimi, ir suteikti šiems specialistams, ypač MVĮ bei su moksliniais tyrimais ir technologine plėtra susijusios veiklos vykdytojams, teisinį ir finansinį pagrindą inovaciniams projektams įgyvendinti.

1.13. EESRK nuomone, ši profesija turi būti vis labiau orientuota į sudėtingų problemų, susijusių su ekonominiu, socialiniu ir aplinkos tvarumu, sprendimą vis labiau stiprinant pažangius daugiadalykius metodus ir tinkamą gamybos sistemų bei naujų situacijų pramonėje sąveiką 4.0.

1.14. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares tinkamai atsižvelgti į 2014 m. kovo 20–21 d. Europos Vadovų Tarybos išvadas ir ragina jas skubiai užpildyti spragas mokslo, technologijos, inžinerijos ir matematikos, t. y. MTIM, srityje skatinant aktyvesnę pramonės dalyvavimą.

2. Išanga

2.1. Europos inžinerija susijusi su genialiojo Leonardo da Vinčio siekiais kurti naujoves, atspindinčias Europos visuomenės atvirumą inovacijoms ir pilietinio aktyvumo, gero valdymo bei darbštumo skatinimo kultūrą.

2.2. Kaip pabrėžė EP, „krizė turėjo didelę įtaką Europos šalių ūkiams. ES reikalinga visapusė augimo strategija šiems iššūkiams įveikti ⁽³⁾“.

2.3. ES reindustrializacijos strategija pirmiausia susijusi su investicijomis į inovacijas, sritis, kuriose inžinieriams tenka labai svarbus vaidmuo, ypač sparčiai augančiuose sektoriuose.

2.4. Skaitmeninių technologijų, ryšių sistemų ir pažangiųjų tinklų, tvarių pramoninių technologijų, 3D spausdintuvų ir didelio poveikio technologijų bei daugelį sektorių apimančių technologijų integravimas stipriai ir dėl globalizacijos proceso labai sparčiai keičia šalių ekonomikos ir visuomenės funkcionavimo būdus.

2.5. ES ekonomikos vystymasis yra vis labiau susijęs su intensyviu reindustrializavimo procesu, kuris yra tarsi perėjimo prie naujų ir tvarių modelių, kurie būtų taikomi kuriant ir gaminant naujoviškus ir didelės pridėtinės vertės produktus, pasitelkiant naujas ir kokybiškas technologijas, medžiagas ir paslaugas, bei pateikiant juos rinkai strategija vis labiau nuo skaitmeninių technologijų priklausomame pasaulyje.

2.6. EESRK įsitikinęs, kad, be techninių ir mokslinių žmogiškųjų išteklių, turinčių reikalingos patirties ir žinių, bus sunku įgyvendinti strategijoje „Europa 2020“ nustatytus tikslus. Taip pat ir dėl šios priežasties reiktų stiprinti inžinierių ir techninių darbuotojų profesinių organizacijų bei asociacijų vaidmenį nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

2.7. Europoje didžioji dalis techninių žinių sutelkta inžinerinės pramonės sektoriuje, kuriame veikia maždaug 130 000 įmonių, kuriose dirba daugiau nei 10 mln. aukštos kvalifikacijos ir kompetentingų darbuotojų ir kurių metinės gamybos vertė siekia apie 1 840 mlrd. EUR ir sudaro apie trečdalį viso ES eksporto. Be to, inžinieriai ir techniniai darbuotojai atlieka svarbų vaidmenį visuose ekonomikos sektoriuose ⁽⁴⁾.

2.8. Reiktų sukurti naują *pažangią* Europos politikos strategiją, kuria būtų užtikrintas naujas techninį išsilavinimą turinčių specialistų vaidmuo. Vis didėja poreikis valdyti naujoje Europos programoje aiškiai nustatytus *pažangaus* teritorijų pertvarkymo procesus.

2.9. Siekdama įgyvendinti šiuos tikslus ES turi kelti savo darbuotojų išsilavinimo lygį. Viešojo ir privačiojo sektorių paklausa visų pirma didės su inžinierių kompetencija susijusiose srityse. Viešajame sektoriuje reikės daugiau techninių žinių norint įgyvendinti infrastruktūros uždavinius energetikos, transporto, sveikatos, atliekų tvarkymo, švietimo, anglies pėdsako, daiktų interneto ir žiedinės ekonomikos sektoriuose, taikant naujas viešųjų pirkimų direktyvas ir įmonių tinklų bendradarbiavimo formas bei pasitelkiant įmonių grupių darbą ir naują programinę įrangą.

⁽³⁾ Žr. 2014 m. sausio 15 d. EP rezoliuciją.

⁽⁴⁾ Šaltinis: Eurostatas.

2.10. Taip pat ir privačiajame sektoriuje, norint pasinaudoti gebėjimų tobulinimo rezultatais darbe, turės būti gerinami inžineriniai įgūdžiai. Atlikti vartotojų elgsenos tyrimai rodo, kad nuolat didėja su prekėmis ir paslaugomis susijusių žinių paklausa.

2.11. Reikia nuolat atnaujinti technines žinias ir patirtį siekiant įveikti naujus pramonės procesų keliamus iššūkius. Reikalingi nauji mokymosi ir mokymo metodai bei formos, kad būtų galima optimaliai ir lanksčiai panaudoti žmogiškąjį ir socialinį kapitalą šiame sektoriuje. Būtina kurti naujas darbo formas savarankiškai dirbantiems ir profesines, mokslines ir technines paslaugas Europoje teikiantiems asmenims.

2.12. Didesnis judumas nacionalinėse, Europos ir pasaulio darbo rinkose leidžia geriau panaudoti patrauklią inžinerijos darbo jėgą, kurią siūlo Europa. Turint galimybę taikyti 29 reglamentą būtų galima sudaryti palankias sąlygas plačiai naudoti ES profesinius pažymėjimus, kad inžinieriai galėtų lengviau įgyti profesinės patirties įvairiose Europos šalyse.

2.13. Siekiant atkreipti potencialių studentų dėmesį į inžinieriaus profesiją, reikėtų tvirtesnio pramonės ir akademinės bendruomenės, taip pat darbdavių, valstybinių bei privačių mokyklų (tiek pradinio, tiek vidurinio ugdymo) bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje. Reikėtų taikyti įmonių socialinę atsakomybę ir skatinti tinkamą mokymą.

2.14. Dalyvaujant verslininkams ir sprendžiant vis sudėtingesnes problemas, jaunimui tampa aišku, kad matematika, informacinės technologijos, fizika ir chemija reikalingos norint išspręsti problemas, su kuriomis tenka susidurti visuomenei, ir yra inovatyvių sprendimų pagrindas medicinoje, sveikatos priežiūroje, taip pat transporto, taršos ar energijos taupymo srityse.

2.15. Tokio pobūdžio bendradarbiavimas turi prasidėti vietos lygmeniu, o patirtimi ir geriausia praktika turi būti dalijamasi visoje Europoje. Tai padėtų kurti naujas darbo vietas ir užtikrinti karjeros galimybes inžinieriams bei padaryti šias disciplinas patrauklesnes ir svarbesnes naujoms kartoms.

2.16. Kartu atsižvelgiant į pažangą, susijusią su dalykų įvairove, ir į praktinio pritaikymo daugiadalykiškumą, reikėtų užtikrinti kokybę ir veiksmingumą, taip pat tiek vidurinio ugdymo, tiek universiteto lygmeniu įtraukti tokius dalykus kaip socialinė psichologija ir komandinis žmogiškųjų išteklių valdymas, kūrybinių ir inovacinių procesų skatinimas, nanotechnologijos, biomedicininė inžinerija, technikos istorija, ekonominė geografija ir kt.

2.17. Švietimo programų akreditavimo procesas yra vienas iš būdų, kuriais galima užtikrinti šių profesijų atitiktį standartams. Kokybės užtikrinimo procesas susijęs su standartų laikymusi ir vertinimu pagal Europos ir nacionalinę profesinių kvalifikacijų sistemą.

2.18. Išorės akreditavimas ir vidaus kokybės užtikrinimas – du labai svarbūs procesai, kuriais padedama išlaikyti mokymo kokybę inžinerijoje.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Inžinieriai – ES reindustrializavimo proceso varomoji jėga

EESRK mano, kad inžinieriai ir techniniai darbuotojai yra Europos reindustrializacijos strategijos konkretaus įgyvendinimo varomoji jėga, užtikrinanti, kad bus kuriami tausojantys aplinką (angl. *lean, clean, green*) procesai, produktai ir paslaugos ir įveikiami su darniu ir konkurencingu vystymusi susiję iššūkiai.

3.1.1. EESRK taip pat mano, kad būtina parengti šiai profesijai remti skirtą programą, kuri apimtų:

- abipusį kvalifikacijų ir profesijų pripažinimą,
- judumą bendrojoje rinkoje ir už jos ribų bei verslumo ugdymą,
- bendrus Europos tęstinio mokymo ir formaliojo bei neformaliojo mokymosi visą gyvenimą modelius ir paramos programas,
- atsakomybės ir bendrų pareigų užtikrinimą bendrojoje rinkoje,

- kampanijas, kuriomis būtų siekiama didinti mokymo kursų ir karjeros patrauklumą bei skatinti profesinių kvalifikacijų pripažinimą ir lyčių lygybę,
- disciplinų sąveikos stiprinimą ir paramą tinklo lygmeniu sprendžiant sudėtingas problemas,
- lankstumą įvertinant naujų kartų savybes,
- skaitmeninę kartą (angl. *Connected Generation*),
- valdymo ir ryšių gerinimo politiką, taip pat ir daugelį sektorių ir disciplinų apimančiose srityse, gerinant gamybos ir pramonės sąveiką 4.0,
- paramą inžinierių ir techninių darbuotojų bei jų socialinių ir profesinių organizacijų veiklai pasitelkiant mokslinių tyrimų ir inovacijų programas bei struktūrinius fondus,
- skatinimo priemonės, susijusias su atsakomybės prisiėmimu ir etikos kodeksų taikymu viešuosiuose pirkimuose pagal naujas direktyvas⁽⁵⁾, formuojant bendradarbiaujančių įmonių grupes, dalyvaujančias žaliuosiuose viešuosiuose pirkimuose ir užtikrinančias civilinę saugą ir gynybą,
- tarptautinio bendradarbiavimo planą, kuriuo būtų sudarytos palankios sąlygos patekti į trečiųjų šalių rinkas,
- teisės aktų pakeitimus, kuriais būtų užtikrinama informacinės visuomenės plėtojimą atitinkanti intelektinės nuosavybės apsauga.

3.2. Abipusis kvalifikacijų ir profesijų pripažinimas, judumas ir verslumo dvasia

3.2.1. EESRK mano, kad aukštas mokymo ir kvalifikacijos lygis inžinerijos srityje yra pagrindinė veiksmingos abipusio pripažinimo sistemos sąlyga. Nustačius žemesnius švietimo standartus, kad būtų pasiektas didesnis judumas, sumažėtų abipusis žiniomis paremtas pasitikėjimas ES, kuris leidžia įveikti naujus iššūkius inžinerijos srityje.

3.2.2. EESRK mano, kad reikėtų parengti bendrą strategiją ir pradėti naudoti Europos profesinį pažymėjimą⁽⁶⁾. Prieš tai turi būti suvienodinti mokymo planai, taip pat priimtas neprivalomas reglamentas dėl neprivalomo ES profesinio pažymėjimo ir sukurta bendra rengimo programa bei oficialiai ir (arba) neoficialiai įgytos kvalifikacijos patvirtinimo sistema.

3.2.3. EESRK rekomenduoja imtis konkrečių veiksmų siekiant atgaivinti inžinieriaus ir techninio darbuotojo profesiją, kuri yra spartaus mokslinių tyrimų pritaikymo rinkoje ir visuomenės problemų sprendimų pagrindas. EESRK ypač ragina remti specialiai inžinieriams skirtą programą „Erasmus jauniesiems verslininkams“ (angl. *Erasmus for Young Entrepreneurs*), stiprinti mikrokreditų mechanizmus ir įsteigti ES apdovanojimą kūrybingiems inžinieriams siekiant atkreipti didesnę dėmesį į šią profesiją ir paskatinti naujų inžinerijos idėjų ir aukšto lygio projektų kūrimą.

3.3. Tęstinis mokymas ir formalusis ir neformalusis mokymasis visą gyvenimą

3.3.1. Atsižvelgdamas į technologijų pažangą, EESRK mano, kad Europoje svarbu remti mokymo modulių rengimą, kuriame dalyvautų ir pramonė, kad būtų užtikrintas aukštas specifinių kompetencijų lygis, taip pat plėtojamas mokymasis bendradarbiaujant ir patirtinis mokymasis siekiant derinti tarpasmeninį bendravimą ir rengiant skaitmeninius modulius, ryšių tinklus, skirtus informacijai gauti bei vertinti.

3.3.2. Reikėtų, priimant ES reglamentus, kurti visuotinius neformaliai mokantis įgytų gebėjimų lyderiauti ir prisiimti riziką patvirtinimo standartus⁽⁷⁾.

3.3.3. Pritaikant naujosios skaitmeninės kartos kompetencijas *ConGen* būtina pertvarkyti gamybos, organizacines, ryšių ir valdymo struktūras.

⁽⁵⁾ OL L 94, 2014 3 28, p. 65, p. 243, p. 1.

⁽⁶⁾ OL L 354, 2013 12 28, p. 132.

⁽⁷⁾ *European Institute for Industrial Leadership* (EUIL. AISBL. *Position Paper P20-2015*).

3.4. Inžinierių vaidmuo ir ateitis ES reindustrializavimo procese

3.4.1. EESRK mano, kad reikia pabrėžti ir tinkamai įvertinti pagrindinį inžinierių ir techninių darbuotojų atliekamą vaidmenį sprendžiant problemas, kylančias dėl reindustrializacijos keliamų iššūkių, su kuriomis susiduria Europos visuomenė, ir ragina pradėti aktyvaus prognozavimo veiklą, kurioje dalyvautų vystymosi procese veikiantys subjektai, valdžios ir politinius sprendimus priimančios institucijos ir suinteresuotosios šalys, kurie apibrėžtų ir įvertintų būsimus šios profesijos specialistams keliamus reikalavimus spręsti problemas, greitai įsisavinti naujas technologijas ir jas pritaikyti.

3.4.2. Todėl būtent inžinieriams turėtų tekti šis uždavinys reindustrializavimo procese ekonomikos, socialinėje ir aplinkosaugos srityse, kad būtų galima palaipsniui pereiti prie žiedinės ekonomikos, t. y. atnaujinamosios gamybos ir pakartotinio naudojimo modelio⁽⁸⁾.

3.5. Inžinierių ir techninių darbuotojų vaidmuo naudojant mokslinių tyrimų ir inovacijų programas bei struktūrinius fondus

3.5.1. EESRK mano, kad inžinieriai ir techniniai darbuotojai yra svarbiausias reindustrializavimo proceso išteklius, kuriuo sudaromos sąlygos mokslinius tyrimus sparčiau novatoriškai pritaikyti rinkoje ir spręsti sudėtingas problemas, su kuriomis susiduriama pereinant prie tvarios, klestinčios ir konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos. Šiems specialistams, ieškantiems inovatyvių sprendimų, turėtų būti teikiama parama atsižvelgiant ne tik į ekonomiškumą, bet ir į kokybę. Turi būti skatinamos įvairios įmonių grupių bendradarbiavimo formos įgyvendinant ES politiką ir programas, pradedant nuo:

- Europos skaitmeninės darbotvarkės strateginių veiksmų,
- programos „Horizontas 2020“,
- Įmonių konkurencingumo ir MVĮ programos (COSME) ir EIF,
- struktūrinių ir sanglaudos fondų.

4. Baigiamosios nuostatos

4.1. Europos Sąjungai keliami rimti iššūkiai, su kuriais susiduria ir Europos inžinieriai:

- gyventojų senėjimo perspektyvos,
- plačiai paplitęs skaitmeniniamis,
- didėjantis išteklių trūkumas ir vis blogėjanti aplinkos būklė bei klimato sąlygos,
- geografinė, politinė ir finansinė globalizacija bei masės centro perkėlimas už Europos ribų,
- technologijų, ypač IRT, nanotechnologijų, biotechnologijų ir 3D sistemų integravimas,
- sudėtingos problemos, susijusios su didmiesčių valdymu,
- daiktų ir paslaugų internetas, taip pat besiplečiantys pažangieji tinklai ir pramonės augimas 4.0,
- spartus skaitmeninės kartos dalijimosi kolektyvinėmis žiniomis tikruoju laiku (angl. *Social Brain*) reiškinio plitimas.

4.2. EESRK mano, kad naujoji skaitmeninė inžinierių karta turėtų įgyti aukštesnio lygio formalių ir neformalių kvalifikacijų bei kompetencijų, kadangi paprastesnių problemų sprendimas bus patikėtas savarankiškomis skaitmeninėms sistemoms; inžinieriai turės išsiugdyti tarpdisciplininių gebėjimų ir lankstumą, kad galėtų išspręsti sudėtingas problemas.

⁽⁸⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 91.

4.3. Organizacijos, kuriose dirba inžinieriai, remdamosi Europos profesinių kvalifikacijų sistema, turėtų kurti skaitmeninius mokymo modulius ir sistemas pasitelkdamos naujų inžinierių savybes atitinkančius valdymo būdus, puoselėdamos bendras vertybes, skatindamos įmonių tikslų įgyvendinimą, sukurdamos patrauklią darbo aplinką ir karjeros galimybes.

4.4. Anot EESRK, profesinės organizacijos ir inžinieriams atstovaujanti organizacija turėtų ieškoti daugiau sąlyčio taškų Europoje, kad kuriant **Europos bendrąją inžinierių rinką** galėtų būti varomoji jėga tiek ES, tiek už jos ribų.

4.5. EESRK ragina imtis konkrečių veiksmų ir įsteigti **Europos laisvųjų profesijų forumą**, kuriame būtų visapusiškai atstovaujama nepriklausomų inžinierių ir inžinerijos srityje veikiančių MVI profesinėms asociacijoms ir profesiniams rūmams⁽⁹⁾, taip pat sukurti **Europos inžinerijos portalą**, skirtą tokiems svarbiems klausimams, kaip atsakomybės valdymas, intelektinės nuosavybės apsauga, apmokestinimo tvarka ir pensijų sistema, spręsti.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 10.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Nanotechnologijų chemijos pramonės konkurencingumui stiprinti

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 071/05)

Pranešėjas: Egbert BIERMANN

Bendrapranešėjis: Tautvydas MISIŪNAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. gegužės 28 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Nanotechnologijų chemijos pramonės konkurencingumui stiprinti

(nuomonė savo iniciatyva).

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 5 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 115 narių balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria veiklai, kurios tikslas – kurti Europos pramonės politiką, visų pirma remti mūsų konkurencingumą didinančias bazines didelio poveikio technologijas. Vieninga Europos pozicija tarptautiniu lygmeniu stiprintų jos vaidmenį pasauliniame dialoge. Šiuo atžvilgiu labai svarbus su nanomedžiagomis ir nanotechnologijomis susijusių inovacinių pajėgumų, pirmiausia – chemijos pramonėje, indėlis.

1.2. Nanotechnologijų rėmimo iniciatyva gali padėti toliau plėtoti bendrą Europos pramonės politiką. Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra yra tokie sudėtingi, kad veikdamos atskirai, pavienės įmonės arba įstaigos jų vykdyti negali. Šiuo tikslu reikia visaapimančio aukštųjų mokyklų, mokslinių institucijų, įmonių ir verslo inkubatorių bendradarbiavimo. Siekiant jį užtikrinti, pravartu steigti mokslinių tyrimų centrus, pavyzdžiui, tokius, kokie įsteigti chemijos ir vaistų pramonės srityse. Reikia užtikrinti MVĮ integraciją.

1.3. Nanotechnologijoms skirti Europos kompetencijų centrai (nanocentra) turėtų būti toliau plėtojami. Ekonomikos, mokslo, politikos ir visuomenės atstovai turėtų kurti tinklus, siekiant remti technologijų perdavimą, skaitmeninį bei asmeninį bendradarbiavimą, geresnį rizikos vertinimą, būvio ciklo analizės atlikimą arba nanogaminių saugumą.

Pagal bendrąją mokslinių tyrimų programą „Horizontas 2020“ nanotechnologijų srityje taikomos finansavimo priemonės turėtų būti paprastesnės ir lankstesnės, pirmiausia MVĮ atžvilgiu. Reikia sustiprinti viešąjį finansavimą ir stengtis pritraukti privatųjį kapitalą.

1.4. Siekiant švietimo ir mokymo sistemose geriau įtvirtinti daugiasrites nanotechnologijas, reikėtų chemijos, biologijos, inžinerijos mokslų, medicinos arba socialinių mokslų srityse pasitelkti gabius mokslininkus ir technikus. Numatydamos tikslingas švietimo ir mokymo priemones įmonės turi atsižvelgti į didėjančius savo darbuotojų gebėjimų poreikius. Į sumanymų įgyvendinimą būtina įtraukti darbuotojus, panaudojant jų patirtį ir kompetenciją.

1.5. Reikia toliau skatinti ES standartizavimo procesą. Laikantis teisės aktų standartams tenka svarbus vaidmuo, visų pirma tais atvejais, kai siekiant užtikrinti darbuotojų saugumą būtina atlikti rizikos vertinimą. Todėl reikia parengti sertifikuotoms etaloninėms medžiagoms skirtus instrumentus, kad būtų galima patikrinti procesus, kuriais matuojamos nanomedžiagų savybės.

1.6. Vartotojus reikia išsamiai informuoti apie nanomedžiagas. Būtina skatinti visuomenės pritarimą šioms bazinėms didelio poveikio technologijoms. Turi vykti nuolatinis vartotojų sąjungų ir aplinkos apsaugos organizacijų, ekonomikos dalyvių ir politikų dialogas. Šiuo tikslu reikia sukurti visos Europos mastu veikiančias informavimo platformas ir pritarimo skatinimo priemones.

1.7. EESRK tikisi, kad Europos Komisija įsteigs nanomedžiagų stebėsenos centrą, kuriame bus registruojami ir vertinami jų plėtros procesai ir taikymas, naudojimas (antrinis perdėbimas) ir šalinimas. Šis centras taip pat turėtų stebėti ir vertinti poveikį užimtumui bei darbo rinkai ir išdėstyti su tuo susijusias politines, ekonomines ir socialinio pobūdžio išvadas. Iki 2020 m. reikėtų parengti aktualią „nanomedžiagų ir nanotechnologijų Europoje ataskaitą“, kurioje būtų pateikiamos galimos vystymosi tendencijos laikotarpiui iki 2030 m.

2. Nanotechnologijos inovatyvioje Europoje

2.1. Siekdama didinti konkurencingumą, Europos Komisija teikė ir teikia įvairias iniciatyvas inovacijoms ir bazinėms didelio poveikio technologijoms skatinti. Kaip pavyzdžius būtų galima nurodyti Komisijos komunikatus dėl bendrosios bazinių didelio poveikio technologijų strategijos (2009 m., 2012 m.) ir 2014 m. komunikatą dėl tyrimų ir inovacijų. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas keliuose nuomonėse ypač teigiamai atsiliepė apie nanotechnologijas ⁽¹⁾.

2.2. 2014 m. priėmus J. C. Junckerio planą, ES pramonės politika įgijo ypatingą statusą ir buvo pradėtos remti naujoviškos technologijos. Suformuluotos skatinamos technologijos rodo, kad konkurencinga Europos pramonės politika strategiškai turi būti orientuota į ateities technologijas ir medžiagas. Ši nuostata ypač susijusi su chemijos ir farmacijos pramone.

2.3. Europos chemijos ir farmacijos pramonė yra kitų rinkos šakų inovacijų varomoji jėga. Kuriant naujus produktus, nanotechnologijos atlieka esminę funkciją. Taip didinamas konkurencingumas ir prisidedama prie tvarios pramonės plėtros.

2.4. Nanomedžiagų jau dabar esama daugelyje kasdienių produktų (pavyzdžiui, sportiniuose apatiniuose drabužiuose, kosmetikoje, dangose). Kartu sudaromos sąlygos inovacijoms, kuriomis kuriami nauji produktai ir procesai (pavyzdžiui, energijos ir aplinkos technologijų, medicinos technologijų, optikos, lustų kūrimo ir gamybos, techninės duomenų apsaugos, statybos pramonės bei lakų ir dažų arba vaistų ir medicinos technologijų srityse).

2.5. Dėl nedidelio dydžio nanomedžiagos gali įgyti naujų optinių, magnetinių, mechaninių, cheminių ir biologinių savybių. Taip naujoviški produktai su šiomis medžiagomis gali įgyti naują paskirtį ir ypatingų savybių.

2.6. Nanomedžiagos – tai vienoje iš Europos Komisijos priimtų rekomendacijų apibrėžtos medžiagos, kurių pagrindinių sudedamųjų dalių dydis siekia nuo 1 iki 100 milijardųjų metro dalių. Ši apibrėžtis yra didelė pažanga, nes joje aiškiai nurodoma, kokias medžiagas reikia laikyti nanomedžiagomis ir ji suteikia galimybę pasirinkti geriausiai tinkamą bandymų metodiką ⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl Techninės tekstilės kaip augimo varomosios jėgos (OL C 198, 2013 7 10, p. 14), EESRK nuomonė dėl Europos mikroelektronikos ir nanoelektronikos komponentų ir sistemų plėtros strategijos (OL C 67, 2014 3 6, p. 175).

⁽²⁾ Europos Komisija, 2011 m. spalio 18 d., Briuselis Nanometras atitinka milijardą metro dalį. Jame telpa nuo penkių iki dešimties atomų. Palyginti su metru, nanometras yra tokio dydžio kaip futbolo kamuolys Žemės rutulio atžvilgiu. Nanotechnologijomis vadinamas tikslingas ir kontroliuojamas nanomedžiagų, mažesnių nei 100 nanometrų jų struktūrų, dalelių, skaidulų arba plokštelių matavimas, plėtojimas, gamyba ir taikymas.

2.7. Nanotechnologijoms būdingas didelis augimo potencialas. Ekspertai prognozuoja, kad 2006–2021 m. laikotarpiu jų vertė padidės nuo 8 mlrd. JAV dolerių iki 119 mlrd. JAV dolerių per metus ⁽³⁾.

3. Nanotechnologijos chemijos pramonėje ir medicinoje ⁽⁴⁾

3.1. Nanotechnologijų spektras chemijos pramonėje milžiniškas. Pažymėtina, kad daugelis dalykų, kurie dabar priskiriami nanotechnologijų apibrėžčiai, nėra nauji, nors terminas „nanotechnologijos“ skamba ir naujai. Viduramžiais sukurtų spalvotų bažnyčių stiklų sudėtyje yra auksinių nanodalelių. Iš tikrųjų nanotechnologijų, kaip jos suprantamos šiandien, srityje nauja tai, kad dabar geriau žinomas jų veikimo principas.

3.2. Nanotechnologijas galima taikyti daugelyje medicinos sričių. Noras tikslingai perkelti veikliąją medžiagą į ligos pažeistą audinį yra toks pat senas kaip vaistų gamyba ir yra susijęs su tuo, kad daugelis veikliųjų medžiagų turi didelį šalutinį poveikį. Jį dažnai sukelia neįprastas veikliųjų medžiagų pasiskirstymas kūne. Kuriant nanometrines veikliųjų medžiagų perkėlimo sistemas galima tikslingai didinti veikliųjų medžiagų kiekį ligos pažeistame audinyje ir kartu sumažinti šalutinį poveikį.

3.3. Nanomedžiagos konkrečiai plėtojamos biologijos srityje: pavyzdžiui, tyrimams skirti „biolustai“, kuriuos naudojant galima anksti nustatyti ligas, pavyzdžiui, Alzheimerio ligą, vėžį, išsėtinę sklerozę arba reumatinę artritą, ir jas gydyti ⁽⁵⁾. Kontrastinės medžiagos iš nanodalelių tikslingai sujungia sergančias ląsteles ir leidžia greičiau bei geriau diagnozuoti ligą. Nanogeliiai paspartina kremzlės masės regeneraciją. Nanodalelės, galinčios prasiskverbti pro hematocentefalinį barjerą, padeda, pavyzdžiui, tikslingai gydyti smegenų auglį ⁽⁶⁾.

3.4. Pro mažas apie 20 nanometrų plastiko membranų poras iš vandens išfiltruojami mikroorganizmai, bakterijos ir virusai. Vadinamasis ultrafiltravimas taikomas valant geriamąjį ir pramoninį (t. y. pramonės gamybos procesų) vandenį.

3.5. Jau netolimoje ateityje nanotechnologijos gerokai padidins saulės elementų veikimo efektyvumą. Taikant naujas paviršių dangas, galima labai padidinti energijos gavybą ir energijos vartojimo efektyvumą.

3.6. Naudojant anglies nanovamzdelius arba grafeną kaip plastiko, metalų arba kitų medžiagų priedus, toms medžiagoms galima suteikti naujų savybių. Pavyzdžiui, jie gerina elektrinį laidumą, didina mechaninės apkrovos gebą ir skatina plonasienių konstrukcijų gamybą.

3.7. Vėjo jėginių eksploatavimas taip pat gali tapti efektyvesnis taikant nanotechnologijas. Naudojant naujas statybines medžiagas, vėjo jėgainės tampa lengvesnės, dėl to sumažėja elektros energijos gamybos išlaidos, taip pat optimizuojama vėjo jėginių statyba.

3.8. Daugiau kaip 20 % pasaulyje suvartojamos energijos kiekio skiriama apšvietimui. Nano moksliniai tyrimai suteikia vilčių sukurti energiją taupančias lemputes, kurioms reikia daug mažiau elektros energijos, todėl suvartojamos energijos kiekį bus galima sumažinti daugiau nei trečdaliu. Tik naudojant ličio jonų baterijas, kurias be nanotechnologijų sukurti neįmanoma, elektromobilių gamyba gali tapti ekonomiškai efektyvi.

3.9. Betonai yra viena labiausiai paplitusių statybinių medžiagų. Dėl kalcio kristalų dalelių, kurių sudėtyje yra nanodalelių, surenkamosios betono konstrukcijos, viena vertus, gaminamos labai greitai ir pasižymi geresne kokybe, kita vertus, jų gamybai sunaudojamas mažesnis elektros energijos kiekis.

3.10. Jau dabar automobilių pramonėje naudojamos nanodangos, pasižyminčios specialiomis savybėmis. Tą patį galima pasakyti ir apie kitas transporto priemones, pavyzdžiui, lėktuvus arba laivus.

⁽³⁾ Šaltinis – www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

⁽⁴⁾ Toliau vartojama chemijos pramonės sąvoka apima ir farmacijos pramonę.

⁽⁵⁾ Šaltinis – www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

⁽⁶⁾ Šaltinis – www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

4. Nanotechnologijos kaip ekonomikos sudedamoji dalis

4.1. Pasaulio rinkos konkurencijos veiksniai nuolat keičiasi; kai kurie jų yra planuoti, bet kartais tai įvyksta nenumatyta. Plėtrai skatinti kuriamos politinės programos. Todėl 2010 m. buvo susitarta dėl strategijos „Europa 2020“. Ja siekiama tvaraus ir integracinio augimo, geriau koordinuojant transeuropines priemones. Tokiu būdu siekia laimėti įsibėgėjusią „Kovą dėl inovacijų“. Tai susiję su moksliniais tyrimais ir technologijų plėtra, patento suteikiama teisine apsauga bei gamybos vietomis ir darbo vietomis.

4.2. Chemijos pramonė yra vienas sėkmingiausių ES sektorių, kurio pardavimo apyvarta 2013 m. sudarė 527 mlrd. EUR – šis sektorius tapo antru pagal dydį gamintoju. Tačiau, nepaisant šio pasiekimo, dabartinė situacija, atrodo, kelia susirūpinimą. Dėl konjunktūros staigiai pakitus tendencijoms, nuo 2011 m. gamyba sustingo. Vertinant ilgesnės trukmės laikotarpį, ES pasaulinės gamybos ir eksporto dalis sumažėjo ⁽⁷⁾.

4.3. 2012 m. Europos chemijos pramonė į mokslinius tyrimus investavo apie 9 mlrd. EUR. Šios išlaidos nuo 2010 m. nepasikeitė. O štai, pavyzdžiui, JAV, Kinijoje, taip pat Japonijoje ir Saudo Arabijoje, nanotechnologijų moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skiriama vis daugiau dėmesio, todėl konkurencija šioje srityje toliau didės.

5. Nanotechnologijos kaip aplinkos sudedamoji dalis

5.1. Aplinkai nekenkianti ūkinė veikla Europos pramonės politikoje yra esminis konkurencijos veiksnys; tai taikytina tiek vidaus, tiek ir pasaulio rinkai.

5.2. Nanomedžiagos tiek kaip pirminiai, tarpiniai, tiek kaip galutiniai produktai su savo įvairiomis savybėmis didina energijos kaitos efektyvumą ir mažina energijos suvartojimą. Nanotechnologijos atveria perspektyvą sumažinti išmetamo anglies dioksido kiekį ⁽⁸⁾. Taip jos padeda saugoti aplinką.

5.3. Vokietijos Heseno federalinė žemė paskelbė tyrimo rezultatus, kuriais atkreipiamas dėmesys į nanotechnologijų inovacijų potencialą aplinkos apsaugos srityje ⁽⁹⁾, pavyzdžiui, ruošiant ir valant vandenį, mažinant atliekų susidarymą, užtikrinant energijos vartojimo efektyvumą ir švarų orą. Dėl to pirmiausia daugėja MVĮ užsakymų. Chemijos pramonėje tiriami ir plėtojami pagrindai, taip pat atitinkami pirmtakai ir galutiniai produktai.

5.4. Aplinkos aspektai kaip tvarumo plano dalis turi būti įtraukiami į įmonių, taigi ir į MVĮ taikomas strategijas. Darbuotojai turi aktyviai dalyvauti šiame procese.

5.5. Atsargumo principas yra esminė sudedamoji šiuo metu Europoje įgyvendinamos aplinkos politikos ir sveikatos politikos dalis. Laikantis šio principo, reikia iš anksto mažinti našta ir (arba) pavojus aplinkai ir (arba) žmogaus sveikatai. Vis dėlto būtina išsaugoti atsargumo priemonių įgyvendinimo sąnaudų, naudos ir pastangų proporcingumą, pirmiausia siekiant apsaugoti MVĮ.

⁽⁷⁾ „Europos chemijos pramonės konkurencingumo raida: istorinės tendencijos ir ateities perspektyvos“ (angl. Evolution of competitiveness in the European chemical industry: historical trends and future prospects), Oxford Economics Report, 2014 m. spalio mėn.

⁽⁸⁾ Vokietijos **Fraunhoferio vėjo energijos ir energijos sistemų technologijų institutas (Fraunhofer-Institut für Windenergie und Energiesystemtechnik)** ir Italijos nacionalinė naujų technologijų, energetikos ir tvaraus ekonomikos vystymosi agentūra ENEA sukūrė technologiją anglies dioksido kaupimui metano dujų pavidalu. Šaltinis: **Fraunhoferio vėjo energijos ir energijos sistemų technologijų institutas, 2012.**

⁽⁹⁾ Šaltinis – Heseno žemės Ekonomikos ir transporto ministerija, Nanotechnologijų taikymas Heseno aplinkos technologijoms, 2009 m.

6. Nanotechnologijos kaip užimtumo/socialinės srities sudedamoji dalis

6.1. Nanotechnologijų potencialas kurti darbo vietas visame pasaulyje yra labai didelis. Su nanotechnologijomis susijusių darbo vietų skaičius ES jau siekia 300 000–400 000 ⁽¹⁰⁾.

6.2. Tačiau kalbant apie šį augimą būtina įvertinti ir riziką, susijusią su darbo vietų praradimu, gamybos perkėlimu arba kintančiomis gebėjimų sritimis.

6.3. Darbo vietų skaičius – viena, o jų kokybė – kita medalio pusė. Įvairių įmonių – ne tik chemijos pramonės – nanotechnologijų sektoriuose paprastai sukuriamos gerai mokamos kvalifikuotiems darbuotojams skirtos darbo vietos ⁽¹¹⁾.

6.4. Todėl įmonėse kyla dideli su mokymu ir tolesniu mokymu susiję poreikiai. Randasi naujų bendradarbiavimo būdų. Pati socialinė partnerystė tampa inovacijų veiksmu, nes turi vykti nuolatinis dialogas, pavyzdžiui, darbo organizavimo, sveikatos apsaugos ir tolesnio mokymo klausimais. Vokietijos chemijos pramonėje šiuo tikslu sudaryti labai išsamūs socialinių partnerių susitarimai ⁽¹²⁾.

7. Nanotechnologijų teikiamos galimybės ir pavojai

7.1. Jau dabar Europos Komisija kasmet išleidžia nuo 20 iki 30 mln. EUR nanotechnologijų saugumo tyrimams. Prie šios sumos kasmet pridedama apie 70 mln. EUR, gautų iš valstybių narių ⁽¹³⁾. Šios pastangos yra tinkamos ir pakankamos.

7.2. Siekiant išplėsti žinias apie nanomedžiagas, jų savybes ir potencialias galimybes bei pavojus darbuotojų ir vartotojų sveikatai bei aplinkai, Europos lygmeniu turėtų būti koordinuojama plataus masto viešų ir privačių ilgalaikių mokslinių tyrimų programa.

7.3. Daugelis chemijos pramonės įmonių, įgyvendindamos savo rizikos valdymo strategiją, ėmėsi įvairių priemonių atsakingai užtikrinti tvarią darbuotojų ir produktų saugą. Dažnai jų imamasi pagal visame pasaulyje įtvirtintą chemijos pramonės atsakingos priežiūros iniciatyvą ⁽¹⁴⁾. Panašios iniciatyvos įgyvendinamos ir kituose sektoriuose.

7.4. Atsakomybė už produktą prasideda mokslinių tyrimų etape ir baigiasi jo šalinimu. Jau kūrimo etapo metu įmonės atlieka tyrimus, kaip saugiai gaminti ir naudoti naujus jų produktus. Iki pateikimo į rinką šie tyrimai turi būti užbaigti ir parengtos saugaus produktų naudojimo taisyklės. Be to, įmonės turi pateikti informaciją, kaip juos profesionaliai pašalinti.

7.5. Savo leidiniuose dėl nanomedžiagų saugos Europos Komisija atkreipė dėmesį į tai, kad esą moksliniais tyrimais įrodyta, jog nanomedžiagos iš esmės laikomos „įprastomis cheminėmis medžiagomis“ ⁽¹⁵⁾. Žinių apie nanomedžiagų savybes nuolat daugėja. Dabar taikomi jau esami rizikos vertinimo metodai.

⁽¹⁰⁾ Otto Linher, Europos Komisija, Grimm, ir kiti.: Nanotechnologijos: Vokietijos inovacijų varomoji jėga, Baden Badenas, 2011.

⁽¹¹⁾ IG BCE/VCI: „Atsakingas nanomedžiagų naudojimas. Poziciją išdėstantis dokumentas“, 2011 m.

⁽¹²⁾ IG BCE. Nanomedžiagos – iššūkis darbo saugos ir sveikatos apsaugos sričiai.

⁽¹³⁾ Otto Linher, Europos Komisijos atstovas.

⁽¹⁴⁾ <http://www.icca-chem.org/en/Home/Responsible-care/>.

⁽¹⁵⁾ Informacinis dokumentas dėl Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) gairių dėl darbuotojų apsaugos nuo galimos rizikos, kylančios gaminant nanomedžiagas (angl. *Guidelines on Protecting Workers from Potential Risks of Manufactured Nanomaterials*).

7.6. Europos Komisijos nuomone, REACH⁽¹⁶⁾ yra geriausias nanomedžiagų rizikos valdymo pagrindas. Dėl nanomedžiagų Europos cheminių medžiagų agentūra turi pateikti tam tikrus paaiškinimus ir patikslinimus REACH reglamento prieduose ir REACH gairėse, bet ne pagrindiniame reglamento tekste⁽¹⁷⁾.

7.7. Vaistų pramonėje apdorojant nanomedžiagas, svarbus vaidmuo tenka gerajai gamybos praktikai (GGP). Tai direktyvos dėl vaistų ir veikliųjų medžiagų gamybos procesų kokybės užtikrinimo.

7.8. Savaimė suprantama, vartotojai turi būti informuojami. Teigiamas šios veiklos pavyzdys – didelių chemijos pramonės įmonių dialogas nanotechnologijų klausimais⁽¹⁸⁾. Šiuo dialogu siekiama informuoti, skatinti pritarimą ir atpažinti pavojus. Siekiant, kad informacija apie nanomedžiagas taptų lengviau pasiekiamą, Europos Komisija 2013 m. pabaigoje leido sukurti interneto platformą⁽¹⁹⁾. Joje skelbiamos nuorodos į visus esamus informacijos šaltinius, taip pat į nacionalinius ir su tam tikra rinkos šaka susijusius registrus.

8. Nanotechnologijų konkurencijos veiksniai/paskatos Europoje

8.1. Palankios moksliniams tyrimams ir inovacijoms sąlygos yra esminis konkurencingumo veiksnys. Jis susijęs su produktų ir procesų bei socialinėmis inovacijomis. Nanotechnologijų svarba taip pat turėtų būti geriau pripažįstama ir remiama nustatant ES prioritetus ir rengiant ES mokslinių tyrimų ir regionines paramos programas.

8.2. Tyrimai ir plėtra Europos Sąjungoje turi tapti prioritetine veikla. Todėl svarbu sukurti visą Europą apimančią tinklą ir užtikrinti bendradarbiavimą tarp pradedančiųjų ir jau įsitvirtinusių įmonių, universitetų ir mokslinių tyrimų institutų, orientuotų į taikomuosius ir fundamentaliuosius tyrimus. Dabar taip pat galima kurti veiksmingą inovacijų potencialą. Siekiant gerinti bendradarbiavimą, geografiškai svarbiose vietose steigiami įvairias įmones apimantys centrai.

8.3. Švietimas ir kvalifikacijos kėlimas vykdant itin inovatyvius procesus, pavyzdžiui, nanotechnologijų procesus, šiuo atveju yra vienas pagrindinių veiksmų. Kvalifikuotų specialistų ir aukštųjų mokyklų absolventų derinys daro didžiausią inovacinį poveikį tada, kai palaikomas keitimasis žiniomis tarp skirtingų rūšių kvalifikaciją turinčių darbuotojų – taikant papildomas personalo ir organizacijų politikos priemones, tokias kaip kolektyvinis darbas, darbo rotacija ir sprendimų perdavimas. Dėl pasaulinės inovacijų konkurencijos susiformavo ir su kvalifikuotais specialistais susijusi konkurencija. Atitinkamas darbuotojų pritraukimo sistemas turi kurti politikos ir ekonomikos sektorių atstovai.

8.4. Suteikiant daugiau lankstumo mokslinių tyrimų kryptiai ir taikant mažiau biurokratinių reikalavimų, būtų užtikrinamas konkurencingumas. Vaistai, medicinos technologijos, paviršių dangos, aplinkos technologijos yra labai svarbūs Europos eksportui ir vidaus rinkai. Šiuo atžvilgiu daug galimybių mažosioms ir vidutinėms įmonėms galima atverti pirmiausia susitelkiant ties vidaus rinka ir gilinantės į regionų ypatumus.

8.5. Apskaičiuojant darbo jėgos sąnaudas reikėtų įvertinti ne tik atlyginimams reikalingas lėšas. Šios sąnaudos turėtų apimti ir susijusias administravimo išlaidas (pavyzdžiui, kontrolės, kokybės užtikrinimo).

8.6. Energijos išlaidos daug energijos suvartojančiame chemijos pramonės sektoriuje – svarbus konkurencijos veiksnys. Konkurencingos kainos ir stabilus energijos tiekimas Europos Sąjungoje – konkurencingumo, pirmiausia taip pat MVĮ, prielaida.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁶⁾ REACH – Europos cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų reglamentas, <http://echa.europa.eu/web/guest>.

⁽¹⁷⁾ Šaltinis – *Sector Social Dialogue, Committee of the European Chemical Industry*.

⁽¹⁸⁾ <http://www.cefic.org/Documents/PolicyCentre/Nanomaterials/Industry-messages-on-nanotechnologies-and-nanomaterials-2014.pdf>.

⁽¹⁹⁾ https://ihcp.jrc.ec.europa.eu/our_databases/web-platform-on-nanomaterials.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

512-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2015 M. 9–10 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014 m. konkurencijos politikos ataskaita“

[COM(2015) 247 final]

(2016/C 071/06)

Pranešėja: Reine-Claude MADER

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. liepos 6 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos ataskaitos Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014 m. konkurencijos politikos ataskaita“

[COM(2015) 247 final].

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 17 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 128 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina įvairias Komisijos iniciatyvas siekiant paskatinti sąžiningą konkurenciją, kuri apsaugotų ūkio subjektų (įmonių, vartotojų, darbuotojų) interesus.

1.2. EESRK remia Komisijos veiksmus siekiant užtikrinti konkurencijos taisyklių laikymąsi, būtent tokius veiksmus, kurie nukreipti prieš antikonkurencinę praktiką, pavyzdžiui, piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, kuri stabdo ES ekonominę vystymąsi ir ypač kenkia MVĮ, atliekančių pirmąjį vaidmenį augimo ir užimtumo srityje, bei socialinės ekonomikos įmonių, skatinančių socialinę sanglaudą, plėtrai.

1.3. Tačiau apgailestauja, kad ir šį kartą Komisija nepriėmė tikro teismo kolektyvinių ieškinių mechanizmo, kuris užtikrintų galimybę veiksmingai įgyvendinti teisę į žalos atlyginimą nukentėjusiesiems dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimų.

1.4. EESRK pritaria Komisijos atliktam darbui siekiant, kad taisyklės būtų žinomos ir aiškios, nes tai stabilizuoja įmones, o kartu ir rinką. Šiuo klausimu jis nori priminti, kad mažmeninės prekybos sektoriaus praktika nusipelno nuolatinio dėmesio.

1.5. EESRK džiaugiasi Komisijos postūmiu bendradarbiauti su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis, kurios atlieka lemiamą vaidmenį, visų pirma prevencijos srityje ir plėtojant informuotumo apie konkurencijos teisę didinimo programas. Jis mano, kad šiam tikslui joms reikia skirti reikalingų lėšų.

1.6. Šį bendradarbiavimą reikia išplėsti tarptautiniu mastu, atsižvelgiant į prekybos globalizaciją, kad Europa nekenktėtų nuo nesąžiningos konkurencijos.

1.7. EESRK pageidauja, kad būtų remiamas ir stiprinamas įvairių ES institucijų (Europos Parlamento, EESRK, Regionų komiteto) dialogas.

1.8. EESRK remia valstybės pagalbai taikomų taisyklių keitimą pritaikant jas taip, kad būtų galima paremti inovacijas diegiančias įmones, ypač skaitmeninės erdvės srityje, kuri atveria labai dideles ekonominio vystymosi ir darbo vietų kūrimo perspektyvas, pasitarčiausias vartotojams ir įmonėms.

1.9. Suvokdamas Komisijos veiksmų mokesčių optimizavimo srityje ribotumą, EESRK pageidauja, kad Komisija, veikdama pagal savo įgaliojimus, toliau dėtų pastangas siekdama ištaisyti, sumažinti arba panaikinti fiskalinius ir socialinius iškraipymus, kartu prižiūrėtu, kad dėl šių veiksmų nebūtų mažinami standartai.

1.10. EESRK mano, kad daug dėmesio reikia skirti energijos rinkai. Jis palankiai vertina Europos energetikos sąjungos įsteigimą siekiant užtikrinti saugų visos teritorijos aprūpinimą energija už priimtina kainą.

1.11. Be to, EESRK nuomone, svarbu taikyti priemones, kurios padėtų taupyti energiją, didinti energijos naudojimo efektyvumą ir vystyti atsinaujinančiosios energijos išteklius.

1.12. EESRK mano, kad energetikos rinkos atvėrimas turi būti naudingas privatiems vartotojams, neturintiems realių galimybių derėtis.

1.13. EESRK pageidauja, kad būtų taikomos visos priemonės, skirtos užtikrinti laisvą prieigą prie skaitmeninės erdvės, kad būtų sudarytos sąlygos kaimo vietovių ekonominiam vystymuisi. Šiuo tikslu pagrindžiamas privačių investicijų ir valstybės pagalbos savitarpio papildomumas.

1.14. EESRK ragina Komisiją toliau skirti ypatingą dėmesį finansinių paslaugų pasiūlai, kad būtų galima gauti lėšų finansuoti realiajai ekonomikai ir kad vartotojai toliau galėtų paslaugas gauti geriausiomis sąlygomis.

1.15. Galiausiai EESRK primena, kad būtina toliau stebėti ir vertinti pradėtus politinius veiksmus.

2. 2014 m. konkurencijos politikos ataskaitos turinys

2.1. Šioje metinėje ataskaitoje daugiausia dėmesio skiriama bendrajai skaitmeninei rinkai, energetikos politikai ir finansinėms paslaugoms. Joje taip pat aptariami Europos pramonės konkurencingumo didinimo, valstybės pagalbos kontrolės, konkurencijos kultūros ES ir už jos ribų gerinimo klausimai bei tarpinstitucinis dialogas.

2.2. Joje pabrėžiama skaitmeninės ekonomikos svarba, nes ji laikoma veiksniu, kuris galėtų paskatinti inovacijas bei ekonomikos augimą energetikos, transporto, viešųjų paslaugų, sveikatos ir švietimo sektoriuose. Todėl buvo pasitelktos visos konkurencijos teisės priemonės infrastruktūros, įskaitant vadinamuosius „naujosios kartos“ sparčiuosius tinklus, plėtrai ir modernizavimui paremti, naudojantis valstybės pagalba ir taikant technologinio neutralumo principą.

2.3. Išmaniųjų mobiliųjų įrenginių rinka plečiasi labai sparčiai; ne veltui Facebook įsigijo WhatsApp⁽¹⁾ ir tam besąlyginį leidimą suteikė Europos Komisija, taikydama koncentracijų kontrolės reglamentą Nr. 139/2004⁽²⁾.

2.4. 2014 m. dar kartą pasitaikė proga konstatuoti, kad konkurencijos teisės taikymui skaitmeninėje aplinkoje būdingas sudėtingas santykis ir būtina pusiausvyra su intelektualinės nuosavybės teisėmis, suteikiamomis patento, kaip parodė sprendimai bylose *Samsung* ir *Motorola*⁽³⁾, arba autorių teisės, kaip parodė pradėta oficiali procedūra prieš daugelį JAV prodiuserių ir Europos mokamų televizijos kanalų byloje dėl tarpvalstybinės prieigos prie mokamos televizijos turinio⁽⁴⁾.

2.5. Po to ataskaitoje nagrinėjamas energetikos sektorius ir primenama, jog būtina reformuoti ES energetikos politiką. Komisija ketina remti investicijas į infrastruktūrą sukurdamą valstybės pagalbos sistemą ir supaprastindama jos teikimą: iš tikrųjų tam tikroms kategorijoms taikomame naujajame bendrajame išimties reglamente numatyta, kad tam tikromis sąlygomis išankstinis Komisijos leidimas nebebus reikalingas⁽⁵⁾ pagalbai energetikos infrastruktūrai, pastatų energinio efektyvumo didinimui ir atnaujinančiųjų išteklių energijos gamybos skatinimui, užterštų vietovių valymui ir atliekų perdirbimui.

2.6. Tačiau pagalba atominėi energetikai į naująsias gaires neįtraukta. Komisijos tarnybos pagal SESV 107 straipsnį vis dar ją nagrinėja: taip nutiko Jungtinės Karalystės projektui, kuriuo buvo siekiama subsidijuoti naujos branduolinės elektrinės statybą ir eksploataciją Hinklio kyšulyje⁽⁶⁾.

2.7. Galiausiai konkurencijos politika buvo naudota kaip priemonė, kuria siekta sumažinti energijos kainas baudžiant už piktnaudžiavimą arba sandėrius tarp tokių operatorių kaip *EPEX Spot*, *Nord Pool Spot (NPS)*⁽⁷⁾ ir *OPCOM* Rumunijoje (joje *OPCOM* piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi)⁽⁸⁾, *Bulgarian Energy Holding (BEH)* Bulgarijoje⁽⁹⁾ ir net *Gazprom*, kuriai iškelta byla dėl pradinės grandies dujų tiekimo Vidurio ir Rytų Europai⁽¹⁰⁾.

2.8. Konkurencijos politikos priemonėmis 2014 m. taip pat bandyta didinti finansų sektoriaus skaidrumą ir remti bankų sektoriaus reguliavimo bei priežiūros tobulinimą.

2.9. Komisija taip pat vykdė valstybės pagalbos kontrolę Graikijoje, Kipre, Portugalijoje, Airijoje ir Ispanijoje, prižiūradama, kad plėtros bankai neiškreiptų konkurencijos⁽¹¹⁾.

2.10. Ji taip pat iškėlė dvi bylas bankams *RBS* ir *JP Morgan*, kurie buvo sudarę neteisėtą dvišalį susitarimą siekdami daryti poveikį Šveicarijos frankų lyginamajai *LIBOR* palūkanų normai ir susitarimą su bankais *UBS* ir *Crédit Suisse* dėl palūkanų išvestinių produktų Šveicarijos frankais kotiravimo nukrypimų (Europos ekonominėje erdvėje)⁽¹²⁾. Komisija jiems skyrė 32,3 mln. EUR baudą⁽¹³⁾.

⁽¹⁾ 2014 m. spalio 3 d. Komisijos sprendimas byloje M.7217 *Facebook/WhatsApp*.

⁽²⁾ 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL L 24, 2004 1 29, p. 1).

⁽³⁾ 2014 m. balandžio 29 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39985, *Motorola. GPRS esminių standartų patentų galiojimo užtikrinimas*. 2014 m. balandžio 29 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39939, *Samsung. UMTS esminių standartų patentų galiojimo užtikrinimas*.

⁽⁴⁾ 2014 m. sausio 13 d. sprendimas byloje AT.40023, *Tarpvalstybinė prieiga prie mokamos televizijos turinio*.

⁽⁵⁾ 2014 m. kovo 21 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 316/2014 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 3 dalies taikymo technologijų perdavimo susitarimų kategorijoms (OL L 93, 2014 3 28, p. 17), Komisijos komunikatas „Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio taikymo technologijų perdavimo susitarimams gairės“ (OL C 89, 2014 3 28, p. 3).

⁽⁶⁾ 2014 m. spalio 8 d. sprendimas byloje SA.34947, *Jungtinės Karalystės parama Hinklio kyšulio C branduolinei elektrinei*.

⁽⁷⁾ 2014 m. kovo 5 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39952, *Elektros energijos biržos*.

⁽⁸⁾ 2014 m. kovo 5 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39984, *OPCOM ir Rumunijos elektros energijos birža*.

⁽⁹⁾ Byla AT.39767, *BEH. Elektros energija*.

⁽¹⁰⁾ 2014 m. rugsėjo 4 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39816, *Pradinės grandies dujų tiekimas Vidurio ir Rytų Europoje*.

⁽¹¹⁾ 2014 m. spalio 15 d. Komisijos sprendimas byloje SA.36061, *UK Business Bank*. 2014 m. spalio 28 d. Komisijos sprendimas byloje SA.37824, *Portugalijos plėtros finansavimo institucija*.

⁽¹²⁾ 2014 m. spalio 21 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39924, *Šveicarijos franko palūkanų normos išvestinės finansinės priemonės*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1190_fr.htm

⁽¹³⁾ *RBS* nebuvo skirta jokia bauda, nes šiam bankui buvo suteiktas imunetetas pagal 2006 m. Komisijos pranešimą dėl atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo kartelių bylose, taigi jis išvengė apie 5 mln. EUR baudos už dalyvavimą vykdant pažeidimą. Bankams *UBS* ir *JP Morgan* buvo skirtos sumažintos baudos, nes jie bendradarbiavo atliekant tyrimą pagal Komisijos baudų neskyrimo programą. Kadangi visi keturi bankai nusprendė ginčą išspręsti susitardami su Komisija, jiems skirta bauda buvo sumažinta dar 10 %.

2.11. Galiausiai Komisija toliau persekioja daugiašaliais tarpbankiniais mokesčiais grindžiamą antikonkurencinę *Visa Europe*, *Visa Inc.*, *Visa International* ir *MasterCard* prekybos praktiką: *Visa Europe* pasiūlytus išpareigojimus ji padarė teisiškai privalomus, o bendrovėms *Visa Inc.* ir *Visa International* yra iškėlusį ieškinį dėl daugiašalių tarpbankinių mokesčių.

2.12. Ataskaitoje taip pat aprašytos Komisijos pastangos skatinti Europos įmonių, ypač MVI, konkurencingumą, suteikiant joms geresnes galimybes gauti finansavimą plėtros etapu⁽¹⁴⁾ ir remiant mokslinius tyrimus bei inovacijas, tam tikroms kategorijoms taikant naują pagalbos tvarką su išimtimis⁽¹⁵⁾.

2.13. MVI skiriama daugiausia dėmesio ir persvarstant komunikatą dėl *de minimis* pagalbos, kuriame išdėstytos gairės, kaip įvertinti, ar jų susitarimams taikomos SESV 101 straipsnio nuostatos, kuriomis uždraudžiami neteisėti įmonių susitarimai⁽¹⁶⁾.

2.14. 2014 m. taip pat išsiskyrė ypatingu Komisijos budrumu dėl tam tikrų įmonių naudojimosi kai kurių valstybių narių apmokestinimo tvarkos skirtumais siekiant sumažinti mokesčių bazę; ji pradėjo oficialų tyrimą prieš *Apple* Airijoje, *Starbucks* Nyderlanduose ir *Fiat Finance & Trade* Liuksemburge.

2.15. Praėjusiais metais paminėtas dešimtmetis nuo Reglamento (EB) Nr. 1/2003 priėmimo ir Reglamento dėl koncentracijų kontrolės persvarstymo⁽¹⁷⁾. Todėl ataskaitoje nurodoma, kad reikėtų siekti pažangos didinant konkurencijos institucijų nepriklausomumą ir kuriant priemonę, kuri padėtų joms persekioti ir bausti už nesąžiningą praktiką. Joje taip pat pabrėžiama, kad būtina labiau racionalizuoti susijungimų kontrolę.

2.16. Komisija taip pat nurodo, kad šiais metais svarbus pasiekimas konkurencijos politikos srityje – tai priimta Direktyva dėl ieškinių dėl žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimo, kuri įsigaliojo 2014 m.; ši direktyva padės Europos piliečiams ir įmonėms lengviau gauti faktines kompensacijas už žalą, patirtą dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimų, kaip antai kartelių sudarymas ir piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi rinkoje.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK remia skaitmeninės erdvės plėtros politiką bei iniciatyvas, skirtas inovacijoms bei ekonomikos augimui skatinti. Jis mano, kad spartieji tinklai turi būti prieinami visoje ES teritorijoje, o tam gali prireikti pasinaudoti valstybės pagalba ir papildomomis ES lėšomis. Valstybės pagalbos taisyklių taikymo plačiajuosčio ryšio tinklų sparčiam diegimui Bendrijos gairės turėtų padėti siekti šio tikslo⁽¹⁸⁾.

3.2. Be to, skaitmeninė rinka neįmanoma be visoje teritorijoje veikiančio sparčiojo tinklo. Komisijos tikslai yra kuklesni, nes privatūs operatoriai nelabai linkę imtis veiklos tam tikrose teritorijose, ypač kaimo vietovėse, kurių ekonominę vystymąsi reikia remti.

3.3. EESRK remia Komisijos siekį bausti už konkurencijos taisyklių pažeidimus: jis mano, kad nuobaudų suma turi nuo jų atgrasyti, o už pasikartojančius pažeidimus turi būti skiriamos didesnės sankcijos. Be to, siekiant išvengti antikonkurencinės praktikos, konkurencijos politika turi būti aiškinama, taip pat ir įmonėse.

3.4. EESRK, kaip ir Komisija, konstatuoja, kad išmaniųjų mobiliųjų įrenginių naudotojų skaičius didėja. Šioje srityje inovacijos ypač svarbios, tačiau operatoriams reikia nustatyti aiškias ir suprantamas „žaidimo taisykles“. Jis mano, kad dėl visur esančių didžiųjų tarptautinių įmonių grupių, pavyzdžiui, *Google*, kyla rizika, kad bus piktnaudžiaujama dominuojančia pozicija, ir kad svarbu priversti laikytis esamų taisyklių siekiant sudaryti sąlygas į rinką patekti naujiems operatoriams.

⁽¹⁴⁾ Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (OL C 19, 2014 1 22, p. 4).

⁽¹⁵⁾ Komisijos komunikatas „Valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistema“ (OL C 198, 2014 6 27, p. 1).

⁽¹⁶⁾ Komisijos komunikatas „Pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kuriais nėra reikšmingai ribojama konkurencija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalį (*de minimis* pranešimas)“ (OL C 291, 2014 8 30, p. 1).

⁽¹⁷⁾ 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų Sutarties 81 ir 82 straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003 1 4, p. 1), žr. 2 išnašą.

⁽¹⁸⁾ Komisijos komunikatas „Valstybės pagalbos taisyklių taikymo plačiajuosčio ryšio tinklų sparčiam diegimui ES gairės“ (OL C 25, 2013 1 26, p. 1).

3.5. Be to, EESRK nuomone, patentus turintys asmenys turi siūlyti patentų licencijavimo susitarimus teisingomis, pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis.

3.6. Komitetas remia teisės sistemos pritaikymą reglamentuoti autorių teises skaitmeninėje eroje⁽¹⁹⁾; Komisija labai teisingai pažymėjo, kad ji turi keistis „koja kojon su laiku“.

3.7. Vertindamas energijos rinkų veikimą, EESRK mano, kad ekonomikos plėtra be bendros energetikos politikos neįmanoma. Todėl jis teigiamai vertina Komisijos norą įsteigti Europos energetikos sąjungą.

3.8. EESRK nuomone, tokia Sąjunga bus naudinga ir įmonėms bei vartotojams, kurie turi turėti galimybę energija apsirūpinti saugiai ir už priimtina kainą.

3.9. Komitetas remia Komisijos valią budriai stebėti energetikos rinką, kad konkurencija vyktų iš tiesų, ir iniciatyvas pašalinti kliūtis konkurencijai šiose nereguliuojamose rinkose. Jis pageidauja, kad Komisija įgyvendintų visas priemones, siekdama išvengti trikčių, galinčių daryti įtaką ekonomikai.

3.10. Galiausiai EESRK mano, kad itin svarbu taikyti priemones, kurios padėtų taupyti energiją, didinti energijos naudojimo efektyvumą ir vystyti atsinaujinančius bei biologinius energijos išteklius.

3.11. EESRK pageidauja, kad visas finansų sektorius būtų etiškesnis bei skaidresnis ir paremtų ekonomikos augimą.

3.12. Jis džiaugiasi, kad valstybės pagalbos kontrolė padėjo nuosekliau taikyti priemones, kurių imamasi siekiant pašalinti finansinius sunkumus, bei apriboti konkurencijos iškraipymą, kartu panaudojant kiek įmanoma mažiau mokesčių mokėtojų pinigų. Jis pažymi, kad valstybės pagalbos kontrolė stiprinant ir diegiant priežiūros mechanizmus tam tikrais atvejais padėjo sumažinti konkurencijos iškraipymą rinkoje.

3.13. Komiteto nuomone, reikėtų pabrėžti, kad dėl Komisijos veiksmų siekiant apriboti banko kortelių naudojimo išlaidas, operacijų bendrojoje rinkoje sąnaudos buvo sumažintos 30–40 %.

3.14. Paskelbtas tikslas skatinti ekonomikos augimą privalo būti įgyvendintas ir jį skatinant būtų galima įgyvendinti pagalbos inovacijoms politiką, numatytą „Valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, technologinei plėtrai ir inovacijoms sistemoje“.

3.15. Savo ankstesnėse nuomonėse EESRK palankiai vertino Komisijos iniciatyvą modernizuoti valstybės pagalbą ir nurodė, kad naujosios gairės⁽²⁰⁾ labiau atitinka valstybių narių poreikius bei rinkos realijas. Jis mano, kad didesnis skaidrumas padės geriau suprasti valstybės pagalbos skyrimą. Komisijos stebėseną sudarys galimybę įsitikinti, ar pagalba skiriama laikantis nustatytų taisyklių. Galiausiai atlikdamos įvertinimą valstybės narės turės progą įsitikinti, kad skirta pagalba buvo pasinaudota tinkamai.

3.16. Komisijos komunikatas dėl sąlygų, kurias reikia įvykdyti siekiant paskatinti europinių projektų įgyvendinimą, ir skelbiamas Europos strateginių investicijų fondo įsteigimas turėtų padėti pasiekti šį tikslą.

3.17. Be to, EESRK palankiai vertina tai, kad pripažįstama, jog būtina skirti valstybės pagalbą gelbėti ir restruktūrizuoti sunkumų patiriančias, bet gyvybingas įmones. Jis remia veiksmus, įgyvendinamus siekiant užkirsti kelią neteisėtiems susitarimams, kurie kenkia plėtrai, ypač darbo vietas kuriančioms MVĮ, ir daro poveikį užimtumui bei kainoms.

3.18. Komitetas pažymi, kad didelės įmonės ir toliau stengiasi gauti kuo didesnės naudos išnaudodamos mokesčių sistemų skirtumus. Jis teigiamai vertina tai, kad Komisija, neperžengdama savo įgaliojimų ribų, stengiasi užkirsti kelią arba padaryti galą mokesčių vengimui dėl fiskalinių neatitikimų arba sumažinti jo mastą.

⁽¹⁹⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 72; OL C 44, 2013 2 15, p. 104.

⁽²⁰⁾ Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (OL C 19, 2014 1 22, p. 4).

- 3.19. Itin svarbios Komisijos pastangos užtikrinti konvergenciją su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis ir tarp jų.
- 3.20. Komitetas dėmesingai stebės, kokį poveikį daro baltoji knyga „Veiksmingesnė ES susijungimų kontrolė“, kuria siekiama tobulinti esamas priemones.
- 3.21. Atsižvelgdamas į prekybos globalizaciją, EESRK remia daugiašalio bendradarbiavimo plėtrą (EBPO, Tarptautinis konkurencijos tinklas (TKT), Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija (UNCTAD)) bei bendradarbiavimo ir techninės pagalbos programas.
- 3.22. Konkurencijos generalinio direktorato dialogas su Europos Parlamentu, EESRK ir Regionų komitetu turi užtikrinti tarpinstitucinių diskusijų dėl įgyvendinamos politikos skaidrumą.
- 3.23. Norą vesti dialogą turėtų dar labiau paskatinti tai, kad Europos Komisijos pirmininkas Jeanas-Claude'as Junckeris akcentavo šią politinę partnerystę Europos Komisijos narei Margrethe Vestager skirtame įgaliojajame rašte.
- 3.24. Priešingai nei teigia Komisija, EESRK nemano, kad 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/104/ES⁽²¹⁾ ir rekomendacijos dėl bendrųjų kolektyvinio teisių gynimo principų konkurencijos taisyklių pažeidimų atveju pakanka tinkamai užtikrinti kolektyvinį nukentėjusiųjų dėl tokių pažeidimų teisių gynimą.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Subtili inovacijų, konkurencijos ir pramoninės nuosavybės teisės pusiausvyra sujungtoje skaitmeninėje rinkoje

4.1.1. Komisijos nuomone, geresnės standartizavimo procedūros ir didesnė tarpusavio sąveika yra pagrindiniai jos skaitmeninės rinkos strategijos veiksmingumo veiksniai. Reikia apibrėžti, ką ji laiko „geresnėmis“ standartizavimo procedūromis.

4.1.2. Byla *Motorola*⁽²²⁾ – vienas iš „išmaniųjų telefonų patentų karo“ epizodų – naudojama kaip pavyzdys kuriant gaires, kuriomis turėtų vadovautis sektoriaus įmonės. Šioje byloje Komisija priėmė sprendimą, kad bendrovė *Motorola*, kuriai priklauso GPRS technologijos esminių standartų patentas (ESP), piktnaudžiavo dominuojančia padėtimi siekdama, kad Vokietijos Federacinės Respublikos teismuose būtų paskelbtas draudimas bendrovei *Apple*, ir kad būtų užtikrintas šio sprendimo vykdymas. ESP buvo vadinamas „esminiu“, nes jis buvo būtinas GSM standartui įgyvendinti. Įmonės, kurioms priklauso ESP, turi didelį rinkos potencialą, todėl standartizavimo organizacijos dažnai reikalauja, kad jos išpareigotų savo esminius patentus licencijuoti teisingomis, pagrįstomis ir nediskriminacinėmis sąlygomis (angl. *fair, reasonable and non-discriminatory*, arba FRAND), siekiant užtikrinti visiems rinkos dalyviams galimybę vadovautis šiuo standartu.

4.1.3. Šiuo konkrečiu atveju, neturėdama priegios prie minėto įmonei *Motorola* priklausiusio esminių standartų patento, jos konkurentė *Apple* negalėjo gaminti ir parduoti tam tikros kategorijos išmaniųjų telefonų.

4.1.4. Patento savininkas gali visiškai teisėtai teikti nacionaliniam teismui prašymą paskelbti draudimą, jeigu buvo pažeisti patentus reglamentuojantys teisės aktai, bet tuo gali būti piktnaudžiuojama, jeigu ESP savininkas turi dominuojančią padėtį rinkoje, jeigu jis išpareigojo suteikti galimybę naudotis patentu FRAND sąlygomis, o konkuruojanti įmonė, kurios atžvilgiu prašoma paskelbti draudimą, yra pasirengusi įsigyti licenciją FRAND sąlygomis. Nepaisant to, Komisija neskyrė baudos įmonei *Motorola*, nes nėra ES teismų praktikos dėl bylų dėl draudimo paskelbimo teisėtumo pagal SESV 102 str., o nacionalinių teismų praktika šioje srityje skiriasi, tačiau nurodė, kad *Motorola* privalo nutraukti piktnaudžiavimą.

4.1.5. Panašioje byloje Komisija priėmė *Samsung* pasiūlytus išpareigojimus neuždrausti kelti bylų dėl draudimo paskelbimo EEE, jeigu ginčijamas ESP taikomas daugiafunkčiams telefonams bei planšetiniams kompiuteriams, o bylos keliamos įmonėms, kurioms galioja speciali licencijų išdavimo tvarka.

⁽²¹⁾ 2014 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/104/ES dėl tam tikrų taisyklių, kuriomis reglamentuojami pagal nacionalinę teisę nagrinėjami ieškiniai dėl žalos, patirtos dėl valstybių narių ir Europos Sąjungos konkurencijos teisės nuostatų pažeidimo, atlyginimo (OL L 349, 2014 12 5, p. 1).

⁽²²⁾ Žr. 3 išnašą.

4.1.6. Šios bylos rodo, kad labai sudėtinga užtikrinti konkurencijos, patentų teisės, inovacijų ir, *in fine*, tikslo leisti vartotojui įsigyti technologijų produktų už pagrįstą kainą pusiausvyrą, tuo pačiu metu turint kuo platesnį sąveikių produktų pasirinkimą.

4.1.7. EESRK remia Komisijos pastangas šioje srityje ir ragina ją nepamiršti, kad konkurencijos taisyklių taikymo tikslas yra ne pati konkurencija, o tokia konkurencija, kuri *in fine* nešų naudą vartotojui.

4.1.8. EESRK palaiko idėją, kad, siekiant išvengti skaitmeninės atskirties ES, privačias investicijas reikia papildyti viešosiomis, su sąlyga, kad valstybės pagalba nestabdytų privačių investicijų. Savo susidomėjimą šia tema Komisija išreiškė „Valstybės pagalbos taisyklių taikymo plačiajuosčio ryšio tinklų sparčiam diegimui ES gairėse“⁽²³⁾. Tai buvo pirmasis tekstas, galutinai priimtas modernizuojant valstybės pagalbą.

4.1.9. Vis dėlto EESRK mano, kad Komisijos ketinimas iki 2020 m. visiems europiečiams užtikrinti spartųjį tinklą (30 Mbps) paslaugoms teikti, o 50 % jų – itin spartų plačiajuosčio ryšio tinklą (100 Mbps) nėra pakankamai ryžtingas užmojis.

4.2. Energijos rinkos

4.2.1. Europos energetinio savarankiškumo užtikrinimas ir integruotos energijos rinkos kūrimo skatinimas yra pirmajai svarbos dalykas siekiant suteikti prieigą prie energijos, panaikinti energetines salas ir užtikrinti energijos tiekimo saugumą. Tikra politinė valia turi skatinti ES įgyvendinti šį tikslą ir suteikti postūmį naudojamos energijos diversifikacijai sudarant palankias sąlygas atsinaujinančiųjų išteklių energijai. Europos energetikos sąjunga, kurią nori įsteigti Komisijos pirmininkas Jeanas-Claude'as Junckeris⁽²⁴⁾, neabejotinai leis užtikrinti tokią politinę paskatą.

4.2.2. Pasak EESRK, trečiasis „energetikos dokumentų rinkinys“ turi būti skubiai įgyvendintas, juolab kad tarpvalstybinei energijos prekybai taikytinos taisyklės vis dar nėra vienodos.

4.2.3. EESRK pabrėžia, kad būtina nedelsiant įgyvendinti struktūrines reformas, kurios panaikintų kliūtis investuoti į infrastruktūrą, ypač tarpvalstybinio masto.

4.2.4. EESRK neabejoja, kad konkurencijos taisyklių populiarinimas padeda atverti nacionalines energetikos rinkas, kaip rodo Komisijos ataskaitoje cituojamos bylos *Elektros energijos biržos* ir *OPCOM/Rumunijos elektros energijos birža*⁽²⁵⁾, kurias nagrinėdama Komisija pagal SESV 101 straipsnį skyrė baudą dviem biržoms, kurios buvo susitarusios nekonkuruoti ir pasidalijusios teritorijas, ir baudą Rumunijos elektros biržai OPCOM pagal SESV 102 straipsnį už kitų valstybių narių elektros energijos pardavėjų diskriminavimą.

4.2.5. Tačiau EESRK abejoja dėl teiginio, kad dėl intensyvesnės konkurencijos sumažėjo elektros energijos didmeninės prekybos kainos, kadangi bendras galutiniams vartotojams taikomų kainų lygis mažėjo nedaug⁽²⁶⁾.

4.2.6. Dėl to EESRK remia Komisijos tyrimus pagal SESV 102 straipsnį dėl įmonės *Gazprom* piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi tiekiant gamtines dujas Vidurio ir Rytų Europai⁽²⁷⁾.

⁽²³⁾ OL C 25, 2013 1 26, p. 1.

⁽²⁴⁾ Jean-Claude Juncker, „Nauja pradžia Europai. Mano darbotvarkė: darbo vietų kūrimas, augimas, teisingumas ir demokratiniai pokyčiai. Politinės gairės būsimai Europos Komisijai“, Europos Parlamento plenarinio posėdžio įžanginė kalba, 2014 m. liepos 15 d.

⁽²⁵⁾ 2014 m. kovo 5 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39952, *Elektros energijos biržos*, ir 2014 m. kovo 5 d. Komisijos sprendimas byloje AT.39984, *OPCOM/Rumunijos elektros energijos birža*.

⁽²⁶⁾ 2014 m. sausio 29 d. Komisijos komunikatas „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“.

⁽²⁷⁾ Byla AT.39816, *Pradinės grandies dujų tiekimas Vidurio ir Rytų Europoje*.

4.3. Finansinės ir bankinės paslaugos

4.3.1. 2014 m. toliau vykdyta esminė bankų sektoriaus reglamentavimo ir priežiūros peržiūra. Siūlomomis taisyklėmis konkrečiai siekiama didinti finansų rinkų skaidrumą.

4.3.2. Komisija taip pat prižiūrėjo, kad valstybės pagalbos lėšomis remiamos finansų įstaigos būtų restruktūrizuotos arba pasitrauktų iš rinkos, ir ypač dėmesingai vertino šių finansų įstaigų keliamą konkurencijos iškreipimo riziką⁽²⁸⁾.

4.3.3. EESRK susidomėjęs stebėjo Komisijos atliktus antikonkurencinės prekybos praktikos tyrimus ir pritaria Komisijos bei nacionalinių konkurencijos institucijų priimtiems sprendimams bausti už „tarpbankinius mokesčius“.

4.3.4. EESRK teigiamai įvertino ES Teisingumo Teismo sprendimą byloje *Mastercard*⁽²⁹⁾, kuriuo buvo patvirtinti Komisijos atlikto tyrimo rezultatai. Iš tiesų tarpbankiniai mokesčiai, kuriuos sumoka vartotojai, naudodamiesi savo banko kortelėmis, darėsi vis didesni, gausesni ir neskaidresni.

4.3.5. Be to, ši komercinė praktika neleido į rinką patekti kitų, nebankinių ekonomikos subjektų mokėjimams, nors jie galėjo suteikti vartotojams kitų, mobilių ir saugių, elektroninių mokėjimo priemonių, pvz., mokėjimą išmaniaisiais telefonais.

4.3.6. *Mastercard* byla taip pat ypatinga tuo, kad daugiašalių tarpbankinių mokesčių nustatymo mechanizmu konkurencija buvo ribojama „dėl poveikio“, o ne „dėl tikslo“.

4.3.7. EESRK džiaugiasi, kad Teisingumo Teismas, kaip ir Teismas, nusprendė, kad, vertinant objektyviai, tarpbankiniai mokesčiai nėra reikalingi *Mastercard* sistemos veikimui.

4.4. Didesnė parama MVĮ

4.4.1. EESRK džiaugiasi, kad daug dėmesio skiriama MVĮ, kurios atlieka esminį vaidmenį ekonomikos augimo srityje ir svarbų vaidmenį įgyvendinant strategijos „Europa 2020“ tikslus. Jis pritaria Komisijos sprendimams, kuriais siekiama paremti jų veiklos finansavimą ir taisykles pritaikyti pagal konkrečius jų poreikius.

4.4.2. EESRK teigiamai vertina tai, kad ši politika tapo atvira intelektinėms profesijoms, ir pripažįsta esminį Europos specialistų vaidmenį augimui, kadangi jie visuose sektoriuose užtikrina žinių indėlį, kuris būtinas sprendžiant sudėtingas piliečių ir įmonių problemas; be to, EESRK rekomenduoja Komisijai tęsti ir, jei įmanoma, aktyviau dėti pastangas šioje srityje.

4.4.3. Pavyzdžiui, „Valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairės“⁽³⁰⁾ turėtų padėti valstybėms narėms suteikti MVĮ galimybę gauti finansavimą pradinio veiklos etapu. Be to, atrodo, kad jos buvo persvarstytos, kad labiau atitiktų realią padėtį rinkoje.

4.4.4. Be to, EESRK remia Komisijos veiksmus prieš piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, kurie gali trukdyti steigti bei plėtoti MVĮ ar daryti įtaką jų veiklai.

4.4.5. 2014 m. *de minimis* pranešime⁽³¹⁾ iš tiesų numatyta tokių susitarimų apsaugos zona, kuri nedaro pastebimos įtakos konkurencijai, nes juos įgyvendinančioms įmonėms priklauso tam tikrų apribojimų neviršijančios rinkos dalys. Be to, Komisija paskelbė MVĮ skirtą rekomendacinį dokumentą. EESRK vis dėlto mano, kad šioje srityje reikėtų įgyvendinti informavimo veiksmus.

⁽²⁸⁾ 2014 m. birželio 29 d. Komisijos sprendimas byloje SA.38994, *Paramos Bulgarijos bankų likvidumui tvarka*.

⁽²⁹⁾ 2014 m. rugsėjo 11 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-382/12 P, *MasterCard ir kt./Europos Komisija*.

⁽³⁰⁾ Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (OL C 19, 2014 1 22, p. 4).

⁽³¹⁾ Komisijos komunikatas „Pranešimas dėl nedidelės svarbos susitarimų, kuriais nėra reikšmingai ribojama konkurencija pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 101 straipsnio 1 dalį (*De minimis* pranešimas)“ (OL C 291, 2014 8 30, p. 1).

4.5. Nacionalinių konkurencijos institucijų turimų priemonių ir tarptautinio bendradarbiavimo tobulinimas

4.5.1. EESRK vertina kokybišką Komisijos bendradarbiavimą su nacionalinėmis konkurencijos institucijomis. Jis mano, kad toks bendradarbiavimas padeda užtikrinti tinkamam rinkos veikimui būtiną sąveiką.

4.5.2. Jis remia visas nacionalinių konkurencijos institucijų bendradarbiavimui reikalingas priemones ir mano, kad joms turi būti skiriama pakankamai lėšų ir leidžiama veikti nepriklausomai.

4.5.3. EESRK remia Komisijos iniciatyvas sukurti tikrą Europos konkurencijos erdvę, todėl reikėtų suderinti bazinės nacionalinės teisės taisykles, nes taip būtų užtikrinamas ūkinės veiklos saugumas bendrojoje rinkoje.

4.5.4. Jis taip pat mano, kad valstybės narės turi turėti visą teisinių priemonių arsenalą, kad galėtų atlikti reikiamus patikrinimus ir skirti veiksmingas bei proporcingas baudas.

4.5.5. Atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo programos, naudingai pritaikytos kartelių bylose, taip pat turi būti taikomos visose valstybėse narėse.

4.5.6. Daugiašalis bendradarbiavimas su EBPO, Tarptautiniu konkurencijos tinklu ir Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija turi būti aktyviai tęsiamas, o Komisija privalo stengtis jame atlikti pirmąjį vaidmenį.

4.5.7. Galiausiai EESRK pabrėžia, kad vedant derybas dėl stojimo į ES su šalimis kandidatėmis turi būti teikiama daugiau techninės pagalbos.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georgios DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Teisinga ir veiksminga pelno mokesčio sistema Europos Sąjungoje. 5 pagrindinės veiklos sritys“

[COM(2015) 302 final]

(2016/C 071/07)

Pranešėjas: Petru Sorin DANDEA

Bendrapranešėjis: Paulo BARROS VALE

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. liepos 6 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Teisinga ir veiksminga pelno mokesčio sistema Europos Sąjungoje. 5 pagrindinės veiklos sritys“

[COM(2015) 302 final].

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 26 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. gruodžio 9–10 d. (gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 169 nariams balsavus už, 15 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Kova su agresyviu mokesčių planavimu pastaraisiais metais buvo vienas didžiausių ne tik valstybių narių, bet ir Europos Komisijos rūpesčių. Komisijos pristatytas veiksmų planas, skirtas įgyvendinti teisingą ir veiksmingą pelno mokesčio sistemą, yra svarbus žingsnis siekiant sumažinti šio žalingo reiškimo poveikį. EESRK palankiai vertina šio plano pristatymą ir remia Komisijos pastangas ištaisyti šią padėtį, kuria prisidedama prie valstybių narių mokesčių bazių erozijos ir skatinama nesąžininga konkurencija.

1.2. Kaip yra pareiškęs anksčiau ⁽¹⁾, EESRK palankiai vertina pasiūlymą sukurti bendrą konsolidotąją pelno mokesčio bazę (BKPMB), kuri būtų privaloma tarpvalstybinę veiklą vykdančioms įmonėms. Jeigu BKPMB būtų neprivaloma, tokia priemonė būtų neveiksminga, nes bendrovės, perkeliančios pelną, kad mokėtų mažiau mokesčių, atsisakytų ją taikyti.

1.3. EESRK rekomenduoja valstybėms narėms ir Komisijai numatyti ateityje išplėsti BKPMB taikymo sritį ir šią priemonę taikyti visoms įmonėms siekiant, kad nebūtų taikomos dvi skirtingos apmokestinimo sistemos. Prieš išplečiant BKPMB taikymo sritį ir šią priemonę taikant visoms įmonėms, reikia atlikti išsamų poveikio vertinimą, ypač dėl šios sistemos poveikio vietos lygmeniu veikiančioms labai mažoms ir mažosioms įmonėms.

1.4. EESRK rekomenduoja Komisijai, rengiant direktyvos projektą, užtikrinti apibrėžčių ir sąvokų, kurios turėtų būti taikomos bendrai mokesčio bazei, aiškumą. Aiškiai parengtos apibrėžtys iš tikrųjų yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti perkėlimo į nacionalinę teisę proceso kokybę ir užkirsti kelią tam, kad valstybių narių lygmeniu neatsirastų didelių skirtumų, dėl kurių galėtų smarkiai sumažėti teisės akto veiksmingumas.

1.5. EESRK mano, kad tarpvalstybinis nuostolių užskaitos elementas, kurį Komisija nori sukurti prieš patvirtindama konsolidavimo tvarką, neturi kelti grėsmės valstybių narių teisei apmokestinti pelną, gautą iš jų teritorijoje vykdomos veiklos.

1.6. EESRK palankiai vertina tai, kad nagrinėjamo komunikato priede Komisija paskelbė nebendradarbiaujančių mokesčių jurisdikcijų sąrašą. Jis taip pat primena pasiūlymą, kurį pristatė ankstesnėse nuomonėse, t. y. kad ES teisės aktuose turėtų būti numatytos sankcijos įmonėms, kurios ir toliau tvarko savo reikalus naudodamosi mokesčių rojais ir taip vengia mokėti pagal valstybių narių, kuriose jos vykdo savo veiklą, apmokestinimo sistemas nustatytus mokesčius.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Tiesioginių mokesčių sistemų koordinavimas“ (OL C 10, 2008 1 15, p. 113), EESRK nuomonė „Bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės sukūrimas ES“ (OL C 88, 2006 4 11, p. 48).

1.7. EESRK rekomenduoja Komisijai po BKPMB direktyvos priėmimo ir konsolidavimo mechanizmo įvedimo atlikti naujų taisyklių poveikio vertinimą. Jei ji nustatys, kad pelno pervedimas į valstybes nares, kuriose taikomas žemesnis pelno mokesčio tarifas, nesumažėjo, EESRK siūlo atitinkamai imtis papildomų priemonių.

1.8. Atsižvelgdamas į gero mokesčių valdymo platformos įgaliojimų peržiūros procedūrą, EESRK taip pat skatina Komisiją numatyti į platformos sudėtį įtraukti Europos socialinių partnerių atstovus, kurie galėtų gerokai prisidėti prie jos veiklos.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1. 2015 m. birželio 17 d. Europos Komisija paskelbė komunikatą ⁽²⁾, kuriame pristatytas veiksmų planas siekiant įgyvendinti teisingą ir veiksmingą įmonių pelno mokesčio sistemą Europos Sąjungoje. Juo pratęsiamas keletas kovo mėn. Europos Komisijos pristatytų priemonių, skirtų mokesčių skaidrumui užtikrinti, kurios taip pat apėmė direktyvos dėl automatinųjų ir privalomų informacijos apie išankstinius sprendimus dėl mokesčių mainų projektą.

2.2. Planas grindžiamas keturiais tikslais, kuriais siekiama skatinti naują požiūrį į verslo apmokestinimą ES: atkurti ryšį tarp apmokestinimo ir ir ekonominės veiklos vykdymo vietas; užtikrinti, kad valstybės narės galėtų teisingai įvertinti įmonių veiklą jų jurisdikcijoje; remiantis Europos semestro rekomendacijomis, sukurti konkurencingą ir augimui palankią pelno apmokestinimo aplinką ES, taip užtikrinant atsparesnį įmonių sektorių, kaip siūloma Europos semestro rekomendacijose ir, galiausiai, apsaugoti bendrąją rinką ir užtikrinti tvirtą ES požiūrį į išorines pelno mokesčio problemas, įskaitant priemones, skirtas įgyvendinti EBPO BEPS projektą.

2.3. Veiksmų planas apima įvairias priemones, skirtas sudaryti palankesnes sąlygas tikslams įgyvendinti – sukurti bendrą konsoliduotąją pelno mokesčio bazę (BKPMB), užtikrinti veiksmingą apmokestinimą pelno gavimo vietoje, nustatyti papildomas priemones įmonėms palankesnei mokesčių aplinkai sukurti, toliau siekti pažangos mokesčių skaidrumo srityje, taip pat geriau panaudoti Europos koordinavimo priemones mokesčių srityje.

2.4. Komisija taip pat tikisi aptarti mokesčių lengvatų, kurias valstybės narės pritaikė patentams, klausimą. Ji ketina užtikrinti, kad jomis nebūtų sudarytos sąlygos vidaus rinkos iškreipimams, ir taip pat skatins minėtas valstybes nares taikyti naują metodą. Komisija, konstatavusi, kad jos sistemingai netaiko metodo, nustatys privalomas teises priemones.

2.5. Komisija ir toliau bendradarbiauja su kitais tarptautiniais partneriais ir pabrėžia, kad svarbu įgyvendinti EBPO veiksmų planą dėl BEPS, kuriuo turėtų būti sudarytos teisingos konkurencijos sąlygos daugiašalių įmonių, taip pat ir besivystančių šalių įmonių apmokestinimo srityje.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Komisijos planu siekiama kovoti su šiuo kenksmingu pelno perkėlimo reiškiniu, kurį palankiai vertina įmonės, vykdančios tarpvalstybinę veiklą ir perkeliančios savo pelną į šalis arba teritorinius vienetų, kuriuose taikomas labai mažas pelno mokesčio tarifas arba jis netaikomas, ir taip prisidedama prie valstybių narių mokesčio bazės erozijos ir valstybės narės skatinamos didinti kitus mokesčius ar rinkliavas, todėl mokesčių mokėtojams – fiziniams asmenims arba MVI – tenka didesnė mokesčių našta. EESRK palankiai vertina veiksmų plano pristatymą ir remia Komisiją kovojant su šiuo reiškiniu.

3.2. Pagrindinis nagrinėjamame veiksmų plane Komisijos pateiktas pasiūlymas – sukurti privalomą bendrą konsoliduotąją pelno mokesčio bazę (BKPMB). Pasiūlyme dėl direktyvos, kurią ji pristatė 2011 m., buvo siūloma neprivaloma BKPMB. Tuo metu EESRK paskelbė nuomonę ir joje pateikė svarbiausius pasiūlymus dėl BKPMB ⁽³⁾, kurių jis ir šiandien laikosi.

⁽²⁾ COM(2015) 302 *final* „Teisinga ir veiksminga pelno mokesčio sistema Europos Sąjungoje. 5 pagrindinės veiklos sritys“.

⁽³⁾ „Bendra konsoliduotoji pelno mokesčio bazė“ (BKPMB) (OL C 24, 2012 1 28, p. 63).

3.3. Komisija mano, kad BKPMB turi tapti privaloma, nes tarpvalstybinės įmonės, taikančios agresyvių mokesčių planavimą, BKPMB netaikys, jeigu ji ir toliau bus neprivaloma. EESRK pritaria pasiūlymui suteikti BKPMB privalomąjį pobūdį ir rekomenduoja Komisijai išnagrinėti galimybę ateityje ją taikyti visoms įmonėms siekiant, kad valstybės narės netaikytų dviejų skirtingų mokesčio bazių.

3.4. Atsižvelgdama į konsultacijas su valstybėmis narėmis, Komisija visų pirma siūlo numatyti sukurti bendrą bazę, o jos konsolidavimą planuoti tik vėlesniame etape. Atsižvelgiant į tai, kad agresyvus mokesčių planavimas labai kenkia konkurencingumui visoje bendrojoje rinkoje ir valstybės narės praranda daug pajamų, EESRK rekomenduoja paspartinti plano įgyvendinimą.

3.5. Pasiūlymą dėl direktyvos reikėtų pateikti kitais metais. EESRK rekomenduoja Komisijai, rengiant direktyvos projektą, užtikrinti apibrėžčių ir sąvokų, kurios turėtų būti taikomos bendrai mokesčio bazei, aiškumą. Aiškiai parengtos apibrėžtys iš tikrųjų yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti perkėlimo į nacionalinę teisę proceso kokybę ir užkirsti kelią tam, kad valstybių narių lygmeniu neatsirastų didelių skirtumų, dėl kurių galėtų smarkiai sumažėti teisės akto veiksmingumas.

3.6. Komisija siūlo iki vėlesnio konsolidavimo etapo į direktyvos projektą įtraukti tarpvalstybinį nuostolių užskaitos elementą. Kadangi konsolidavimas yra didžiausias BKPMB ekonominis privalumas, pageidautina jį įvesti nuo pat pradžios. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad sunku šiuo klausimu rasti politinį sutarimą, EESRK pritaria siūlomam mechanizmui. Atsižvelgdamas į Europos Parlamento ir valstybių narių pateiktus reikalavimus dėl galimybės apmokestinti pelną jo gavimo vietoje, EESRK mano, kad šiuo užskaitos mechanizmu neturėtų būti nepagrįstai keliami grėsmė minėtų valstybių narių teisei apmokestinti pelną, gautą iš jų teritorijoje vykdomos veiklos.

3.7. Iš Komisijos atliktos analizės matyti, kad esama aplinkybių, kai tarpvalstybinę veiklą vykdančios įmonės perkelia savo pelną į valstybes nares, kurios taiko mažesnę pelno mokesčio tarifą. Ši reiškinį palengvina galiojančių įmonėms taikomų teisės aktų nuostatos⁽⁴⁾. EESRK mano, kad, jei įvedus konsolidavimo mechanizmą įmonės ir toliau taikys šią praktiką bendrojoje rinkoje, reikės imtis tinkamų teisinių priemonių.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Dėl agresyvaus mokesčių planavimo, kurį taiko tarpvalstybinę veiklą vykdančios įmonės, valstybių narių biudžetai patiria šimtus milijardų eurų per metus siekiančius nuostolius. EESRK palankiai vertina BKPMB sukūrimą ir mano, kad ji turėtų tapti bendrojo standartu pelno apmokestinimo ES srityje. Ji leistų supaprastinti bendrovių mokesčių tvarką ir užkirsti kelią tam, kad valstybės narės netaikytų BKPMB įmonėms, vykdančioms tarpvalstybinę veiklą, ir skirtingos tvarkos – kitoms įmonėms.

4.2. EESRK rekomenduoja Komisijai po BKPMB direktyvos priėmimo ir konsolidavimo mechanizmo įvedimo atlikti naujų taisyklių poveikio vertinimą. Jei ji nustatys, kad pelno pervedimas į valstybes nares, kuriose taikomas žemesnis pelno mokesčio tarifas, nesumažėjo, EESRK siūlo atitinkamai imtis papildomų teisinių priemonių, kurios atgrasytų tarpvalstybinę veiklą vykdančias įmones ir toliau perkelti savo pelną į valstybes nares, taikančias mažesnę pelno mokesčio tarifą.

4.3. Komisija siūlo geriau reglamentuoti sąvoką „įmonės nuolatinė buveinė“. EESRK laikosi nuomonės, kad pelno, gauto iš valstybės narės teritorijoje vykdomos veiklos, apmokestinimas yra vienintelis būdas atimti iš bendrovių bet kokią galimybę tam tikromis aplinkybėmis dirbtinai išvengti mokesčių. Patvirtinus EBPO projektą dėl BEPS, galėtų smarkiai sumažėti situacijų, kai įmonėms pavyksta išvengti mokėti įmonių pelno mokesčių remiantis galiojančių ES teisės aktų nuostatomis.

⁽⁴⁾ Patronuojančiųjų ir patronuojamųjų bendrovių direktyva (2011 m. lapkričio 30 d. Tarybos direktyva 2011/96/EB) ir Palūkanų ir autorinių atlyginimų direktyva (2003 m. birželio 3 d. Tarybos direktyva 2003/49/EB).

4.4. Konsolidavimas – tai operacija, kurią vykdant vienos įmonės pelnas ir nuostoliai gali būti apskaičiuojami visai ES teritorijai. EESRK pripažįsta, kad patvirtinus šį projektą, jis taps svarbiausiu BKPMB veiksmu užkertant kelią sudėtingiems sąnaudų perkėlimo veiksams, kurių imasi įmonės, vykdančios tarpvalstybines operacijas Sąjungos teritorijoje, kad galėtų mokėti mažiau mokesčių. Vis dėlto jis rekomenduoja Komisijai atsižvelgti į kiekvienos valstybės narės teisę apmokestinti pelną, gautą iš jų teritorijoje įmonių vykdomos veiklos.

4.5. Komisijos komunikato priede pateikiamas mokesčių srityje nebendradarbiaujančių valstybių ir teritorijų sąrašas. EESRK mano, kad tai tėra pirmasis etapas kovojant su nebendradarbiaujančiomis mokesčių jurisdikcijomis, dar bendrai vadinamomis mokesčių rojais. Jis taip pat primena pasiūlymą, kurį pristatė ankstesnėse nuomonėse⁽⁵⁾, t. y. kad ES teisės aktuose turėtų būti numatytos sankcijos įmonėms, kurios ir toliau tvarko savo reikalus naudodamosi mokesčių rojais ir, taip vengia mokėti pagal valstybių narių, kuriose jos vykdo savo veiklą, apmokestinimo sistemas nustatytus mokesčius.

4.6. Komisija pripažįsta svarbų grupių, kurios siekė užtikrinti bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis mokesčių srityje, vaidmenį. Tai visų pirma pasakytina apie Elgesio kodekso grupę (verslo apmokestinimas) ir gero mokesčių valdymo platformą. EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms išnagrinėti galimybę kodekso nuostatas perkelti į ES teisės aktus ir taip paversti jas privalomomis.

4.7. Atsižvelgdamas į gero mokesčių valdymo platformos įgaliojimų peržiūros procedūrą, EESRK skatina Komisiją ne tik juos pratęsti iki 2016 m., bet ir numatyti į platformos sudėtį įtraukti Europos socialinių partnerių atstovus, kurie galėtų gerokai prisidėti prie jos veiklos.

4.8. EESRK rekomenduoja, kad Komisija ir valstybės narės toliau stengtųsi supaprastinti ir suderinti esamą teisinį pagrindą tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmenimis. Taip būtų galima paskatinti investicijas Europos lygmeniu ir sudaryti būtinas sąlygas tvariam augimui ir papildomų darbo vietų kūrimui.

Bruselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁵⁾ EESRK nuomonė „Veiksmų planas stiprinti kovą su mokesčiniu sukčiavimu ir mokesčių slėpimu“ (OL C 198, 2013 7 10, p. 34), EESRK nuomonė savo iniciatyva „Kaip geriau pritaikyti Bendrijos metodą siekiant užtikrinti demokratinę ir socialinę EPS“ (OL C 13, 2016 1 15, p. 33).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“

[COM(2015) 240 final]

(2016/C 071/08)

Pranešėjas: Stefano MALLIA

Bendrapranešėjis: Cristian PÎRVULESCU

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. birželio 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos migracijos darbotvarkė“

[COM(2015) 240 final].

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (gruodžio 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 161 nariui balsavus už, 10 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą „Europos migracijos darbotvarkė“, kuris, jo manymu, simbolizuoja naują suvokimą, kad migracijos problemą reikia spręsti Europos lygmeniu, ir ragina valstybes nares vieningai remti šios darbotvarkės įgyvendinimą.

1.2. Neatidėliotinas ES uždavinys – suvaldyti dabartinę chaotišką padėtį ir užtikrinti, kad su tarptautinės apsaugos siekiančiais žmonėmis būtų elgiamasi tinkamai. EESRK palaiko sumanymą nedelsiant steigti „įvykių centrus“ ir taip padėti šalims, į kurias atvyksta itin dideli migrantų srautai, ir reikalauja, kad šie centrai būtų aprūpinami reikiama išteklių ir parama.

1.3. EESRK mano, kad susiklosčiusi dabartinei padėčiai ES turi sukurti realią bendrą Europos prieglobsčio sistemą, pagrįstą suderintomis procedūromis visoje ES. Ją sudarytų vienodas prieglobsčio statusas ir abipusis sprendimų dėl prieglobsčio suteikimo pripažinimas, bendra atsakomybė ir pastangos, susijusios su perkėlimu ES viduje ir perkėlimu iš trečiosios valstybės į ES, bei persvarstytas Dublino reglamentas. Reikalingos solidarumu grindžiamos ir tvirtos naštos pasidalijimo sistemos, ypač nuolatinė, teisinga ir įpareigojanti paskirstymo schema, taikoma apsaugos ieškančių asmenų paskirstymui visoms ES šalims. Be to, reikia ieškoti ilgalaikių sprendimų tuo atveju, jei masinė migracija tęstųsi arba ateityje vėl pasikartotų.

1.4. Europos visuomenė senėja ir susiduriama su kvalifikuotų darbuotojų trūkumu. Šias problemas gali išspręsti migracija. Tačiau ES turi vykdyti veiksmingesnę imigracijos politiką. ES turėtų sukurti išsamią teisinę migracijos politiką, skirtą atvykėliams priimti, kuri būtų skaidri, prognozuojama ir teisinga. Kartu reikia pripažinti, kad imigracija nėra vienintelis būdas darbo jėgos trūkumo ir demografinėms problemoms spręsti ir kad valstybės narės gali svarstyti galimybes ieškoti kitų tinkamesnių sprendimų.

1.5. Migrantų ir pabėgėlių integracija – tai didžiulis iššūkis, kurį ES ir valstybės narės gali įveikti tik sukūrusios patikimas integravimo sistemas. EESRK mano, kad nesiintegravimo kaina smarkiai viršija integravimo išlaidas. EESRK, puoselėdamas ilgalaikius išpareigojimus vystyti Europos integracijos ir (arba) migracijos forumą, mano, kad integracija turi būti dviejų krypčių procesas, kuriame esminį vaidmenį atlieka socialiniai partneriai, vietos valdžios institucijos ir pilietinė visuomenė. Pirmenybė turėtų būti teikiama galimybei patekti į darbo rinką ir, konkrečiau, kvalifikacijų pripažinimui bei profesiniam ir kalbos mokymui. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas moterų integracijai.

1.6. ES privalo apsaugoti savo išorės sienas. Atsižvelgiant į sudėtingą dabartinę saugumo padėtį, būtina veikti Europos, o ne nacionaliniu lygiu, todėl gali prireikti pasidalyti kai kuriomis nacionalinėmis kompetencijomis šioje srityje.

1.7. Visa ES išorės politika turi būti supaprastinta, daugiausia dėmesio skiriant pagalbai kilmės šalims, kad būtų pasiektas pakankamas žmonių saugumo, stabilumo ir gerovės lygis. EESRK puikiai žino, kad tai – ilgalaikis tikslas, kurio siekiant teks susidurti su dideliais sunkumais.

1.8. Būtina stiprinti bendradarbiavimą readmisijos srityje, siekiant užtikrinti, kad Gražinimo direktyva bus įgyvendinta veiksmingai ir laiku.

1.9. Kovoiant su migracijos krize, pilietinė visuomenė atlieka itin svarbų vaidmenį, pavyzdžiui, teikdama reikiamą pradinę pagalbą ką tik atvykusiems migrantams ir organizuodama tolesnę veiklą, susijusią su migrantų integravimu į visuomenę ir darbo rinką. Būtina, kad Vyriausybės, vietos valdžios institucijos ir pilietinės visuomenės organizacijos dirbtų kartu stiprindamos kultūrinį bei socialinį Europos tautų sutarimą, kadangi investicijos į imigrantų integraciją į visuomenę ir darbo rinką yra svarbios bei naudingos.

1.10. Todėl EESRK ragina ES ir jos valstybes nares padidinti finansavimą ir materialinę paramą nacionalinėms NVO ir pilietinės visuomenės organizacijoms.

1.11. Bendromis visos tarptautinės bendruomenės pastangomis turi būti ieškoma reikiamų finansinių išteklių. Reikėtų paaiškinti, kad valstybių narių išlaidos prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių priėmimui ir integracijai nėra ilgalaikės arba struktūrinės išlaidos, todėl jos negali būti įtrauktos į struktūrinio biudžeto deficito skaičiavimus. Ieškant reikiamų lėšų neturi būti sumažintos esamos socialiniams tikslams ES numatytos lėšos. Tai sumažintų dalies gyventojų pritarimą.

2. Komisijos komunikatas ir naujausi įvykiai

2.1. 2015 m. gegužės 13 d. Europos Komisija paskelbė savo komunikatą dėl „Europos migracijos darbotvarkės“. Šis komunikatas ir vėlesni pasiūlymai dėl jo įgyvendinimo buvo aptarti įvairiose Vadovų Tarybos posėdžiuose laikotarpiu nuo birželio iki spalio mėn. EESRK teigiamai vertina Komisijos komunikatą, nes jis yra išsamus ir jame pabrėžiami esminiai dalykai.

2.2. Darbotvarkėje pasiūlytos iniciatyvos šiuo metu įgyvendinamos ir daugelis valstybių narių palaipsniui pradeda suvokti, kad tik bendri veiksmai, grindžiami solidarumo ir atsakomybės pasidalijimo principais, gali padėti veiksmingai suvaldyti migracijos keliamus sunkumus. Siekiant, kad veiksmai duotų rezultatų, reikia sutelkti daugiau ES biudžeto išteklių, taip pat padidinti valstybių narių indėlius. Reikėtų paaiškinti, kad valstybių narių išlaidos prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių priėmimui ir integracijai nėra ilgalaikės arba struktūrinės išlaidos, todėl jos negali būti įtrauktos į struktūrinio biudžeto deficito skaičiavimus.

2.3. Kalbant apie finansavimą, ES tris kartus padidino išteklius, skirtus *Frontex* vykdomoms bendroms operacijoms „Poseidon“ ir „Triton“. Be to, keletas valstybių narių skyrė savo išteklių (laivų ir orlaivų). Europos Komisija taip pat skyrė 1,8 mlrd. EUR iš ES biudžeto ir įsteigė Skubiosios pagalbos patikos fondą stabilumui didinti ir pagrindinėms neteisėtoms migracijos Afrikoje priežastims šalinti, sutelkė 60 mln. EUR skubaus finansavimo toms valstybėms narėms, kurios su migrantų antplūdžiu susiduria pirmos, pasiūlė 50 mln. EUR vertės perkėlimo į ES programą ir skyrė 30 mln. EUR regioninės plėtros ir apsaugos programai vykdyti.

2.4. Siekdami sustiprinti ES išorės sienas, ES vadovai įsipareigojo padidinti FRONTEX, Europolui ir EASO skiriamus išteklius, ypač daug dėmesio skiriant „įvykių centrams“, kad būtų nustatoma migrantų tapatybė, kad jie būtų užregistruojami ir imami jų pirštų atspaudai. Tačiau siekiant užtikrinti, kad „įvykių centrai“ veiktų efektyviai ir atliktų savo užduotis, būtina ES finansinė parama.

2.5. Per liepos ir rugsėjo mėn. vykusius Tarybos susitikimus buvo pasiekti susitarimai dėl 160 000 migrantų perkėlimo iš Graikijos ir Italijos bei dėl papildomų 22 000 žmonių, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, įkurdinimo. Norint užtikrinti būsimos ES migracijos politikos sėkmę itin svarbu tinkamai įgyvendinti šiuos sprendimus, kurie šiuo metu dar tik pradami įgyvendinti.

2.6. 2015 m. rugsėjo 23 d. Europos Komisija priėmė 40 sprendimų dėl pažeidimų, taikytinų keletui valstybių narių dėl nesugebėjimo įgyvendinti teisės aktų, kuriais sukurta bendra Europos prieglobsčio sistema. EESRK teigiamai vertina šį sprendimą, tačiau išreiškia didelį susirūpinimą, kad teko taikyti šį mechanizmą įtikinant valstybes nares tinkamai įgyvendinti ES teisę šioje itin svarbioje srityje.

2.7. Žvelgiant iš tarptautinės perspektyvos, esama tikimybės, kad kai kurie sprendimai pagerins bendrą padėtį. Keletas šių sprendimų – padidinti ES biudžeto išteklius ir teikti pabėgėliams neatidėliotiną pagalbą, stiprinti dialogą ir bendradarbiavimą su ES nepriklausančiomis šalimis, pavyzdžiui, Libanu, Jordanija ir Turkija, ir Vakarų Balkanų regiono šalimis kandidatėmis, taip pat 2016 m. padidinti humanitarinę pagalbą ir sukurti Skubiosios pagalbos patikos fondą Afrikai. Ieškant reikiamų lėšų neturi būti sumažintos esamos socialiniams tikslams ES numatytos lėšos. Tai sumažintų dalies gyventojų pritarimą. EESRK teigiamai vertina faktą, kad Europos Vadovų Taryba 2015 m. rugsėjo 23 d. patvirtino bendrą veiksmų planą su Turkija kaip išsamios bendradarbiavimo darbotvarkės, pagrįstos bendra atsakomybe, abipusiais įsipareigojimais ir veiksmiais, dalį.

3. Kova su krize

3.1. Neatidėliotini veiksmai

3.1.1. Pažangiai valdomų sienų sumanymas yra sveikintinas, bet pavėluotas. Pagrindinis su griežtesniu ir pažangesniu sienų valdymu susijęs uždavinys – užtikrinti, kad nebūtų pažeistos migrantų žmogaus teisės. Be to, nereikėtų paminti negražinimo principo net ir tais atvejais, kai tai padaryti bus sunku dėl to, kad ne visada paprasta ir aišku, kaip pabėgėlius atskirti nuo ekonominių migrantų. Pažangiai valdomos sienos turi būti saugomos paisant pagrindinių teisių ir laisvių.

3.1.2. Šengeno susitarimas yra vienas iš ES ramsčių ir turi ne tik simbolinę reikšmę Europos integracijai. Tai viena iš apčiuopiamiausių teisių, kuriomis naudojasi Europos piliečiai, suteikianti jiems galimybę keliauti po Europą be sienų. EESRK nori, kad Šengeno tvarka vėl kuo greičiau pradėtų veikti kaip įprasta ir primygtinai ragina valstybes nares dėti visas įmanomas pastangas, kad ilgainiui sistema nežlugtų.

3.1.3. Iki šiol susitarta dėl 160 000 pabėgėlių perkėlimo ES. Skubus šio susitarimo įgyvendinimas leistų sukaupti didelę patirtį, kuri būtų naudinga ieškant ilgalaikių sprendimų tuo atveju, jei masinė imigracija tęstųsi arba ateityje vėl pasikartotų. EESRK mano, kad reikia užsibrėžti platesnio užmojo tikslus. Visuotinis masinis žmonių judėjimas nemažės dar daug metų.

3.1.4. Visos valstybės narės turi būti suinteresuotos, kad būtų įgyvendinta solidarumu grindžiama, tvirta sprendimų sistema tuo atveju, jei masinė migracija toliau tęstųsi. Nedelsiant turi būti sukurta nuolatinė, teisinga ir privaloma naštos pasidalijimo sistema, pagal kurią apsaugos ieškantys asmenys būtų paskirstyti visoms ES šalims. Tai turėtų būti paremta nuolatinė paskirstymo schema, pagrįsta keletu aspektų, pavyzdžiui, ekonominiu ir teritoriniu dydžiu, BVP, galimybėmis įsidarbinti ir kvalifikuotų darbuotojų trūkumu, priimančioje šalyje esančiomis keliatautėmis ir (arba) etninėmis bendruomenėmis bei mažumomis. Tokia paskirstymo schema turėtų būti periodiškai persvarstoma. Reikėtų taip pat atsižvelgti į prieglobsčio prašytojų prioritetus, susijusius su aplinkybėmis, kurios galėtų palengvinti integraciją (pvz., kalbos mokėjimą, šalyje esančius šeimos narius ir pan.). Tikimasi, kad tokiu būdu baigtųsi Europos įvaizdžiui pakenkę nuolatiniai, bendro sutarimo stokojantys Tarybos susitikimai.

3.1.5. EESRK palankiai vertina pasiūlymą aktyvinti Sąjungos civilinės saugos mechanizmą ir suvienyti migracijos srautų valdymo paramos grupių bei skubios pasienio pagalbos būrių jėgas ir padėti valstybėms narėms spręsti klausimą dėl susidariusios nepaprastosios padėties.

3.1.6. EESRK taip pat teigiamai vertina 2015 m. ES skirtą didesnę finansavimą agentūroms *Frontex*, *EASO* ir Europolui ir 2016 m. skirtą 600 mln. EUR didesnę šių trijų agentūrų finansavimą, kad būtų padedama labiausiai nukentėjusioms valstybėms. Šią veiklą reikia papildyti veiksminga grąžinimo politika. Iki šiol į savo šalis grąžinti vos 38 % atvykėlių, kuriems, kaip buvo nustatyta, apsaugos nereikia.

3.1.7. ES turi vis tvirčiau susieti besivystančioms šalims skiriamą pagalbą su vidaus reformomis, taip pat skatinti veiksmingą bendradarbiavimą migracijos – visų pirma teisėtos migracijos (įskaitant laikiną judėjimą ir (arba) visas) ir grąžinimo politikos – klausimais. Tačiau svarbu, kad ES valstybės narės vykdytų savo įsipareigojimą paramai vystymuisi skirti 0,7 % savo bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP).

3.1.8. EESRK teigiamai vertina pasiūlymą sustiprinti diplomatinės pastangas, siekiant įpareigoti kilmės ir tranzito šalis dirbti išvien kovojant su šiuo iššūkiu. Pirmasis žingsnis siekiant šio tikslo – 2015 m. lapkričio 11–12 d. Valetuje vykęs aukščiausiojo lygio susitikimas dėl migracijos.

3.1.9. Todėl svarbu pabrėžti, kad ES turi ne tik kalbėti, bet ir klausytis savo partnerių ir laikyti juos partneriais. Kalbant apie ES ir jos partnerių Afrikoje bei Artimuosiuose Rytuose bendradarbiavimą, vis dar esama daugybės nesusipratimų ir skirtingo požiūrio, susijusių su siektiniais tikslais ir priemonėmis jiems pasiekti.

3.1.10. EESRK teigiamai vertina ES įsipareigojimą toliau glaudžiau bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, JTVPK, JTVP (angl. UNDP), Tarptautine migracijos organizacija ir Tarptautiniu Raudonojo kryžiaus komitetu. Tačiau jis pastebi, kad daug ES valstybių narių nesilaiko savo įsipareigojimų, todėl, pavyzdžiui, susiklostė liūdna padėtis remiant Pasaulio maisto programą.

3.1.11. EESRK taip pat teigiamai vertina Komisijos pasiūlymą 2016 m. humanitarinę pagalbą padidinti 300 mln. EUR, kad būtų patenkinti esminiai pabėgėlių poreikiai.

3.1.12. EESRK palaiko sprendimų dėl prieglobsčio tarpusavio pripažinimo principą. Pagal SESV 78 straipsnį ES turėtų kurti bendrą tarptautinės apsaugos politiką, į kurią būtų įtrauktas „visoje Sąjungoje galiojantis vienodas prieglobsčio statusas“. Jei ES agentūra nesuteikia tokio visoje ES galiojančio statuso, vienintelis kitas galimas kelias – nacionalinių sprendimų tarpusavio pripažinimas.

3.1.13. EESRK visiškai palaiko Komisijos ketinimą 2016 m. kovo mėn. teikti pasiūlymus dėl Dublino reglamento reformos. Jis taip pat pritaria Komisijos įsipareigojimui tuo pačiu metu pateikti naują paketą dėl teisėtos migracijos, įskaitant persvarstytą Mėlynosios kortelės direktyvą.

3.1.14. ES išorės sienos turėtų būti saugomos bendromis pastangomis, valstybėms narėms sutelkiant savo fizinius ir intelektualinius išteklius.

3.1.15. EESRK visapusiškai palaiko sumanymą nedelsiant steigti „įvykių centrus“. Tačiau, kad jų veikla būtų veiksminga, juose privalo dirbti pakankamai žmonių ir jiems privaloma skirti visus reikiamus išteklius. Tokiose šalyse kaip Italija ir Graikija, kur kasdien atvyksta tūkstančiai migrantų, išvengti visiško chaoso bus galima tik sutelkus didelius finansinius ir fizinius išteklius.

3.1.16. EESRK pritaria rimtoms JTVPK abejonėms dėl vietoje atliekamo registravimo ir atrankos proceso „įvykių centruose“, kai tik imigrantai atvyksta prie ES sienos.

3.2. Ilgalaikiai veiksmai

3.2.1. ES gali sumažinti migracijos srautus iki suvaldomo dydžio, jei tik prasmingai įsipareigos spręsti daugybę kilmės šalis paliejančių problemų. Ilgalaikiam tikslui siekti stabilumo, taikos ir gerovės reikės skirti daugiau jėgų nei bet kada anksčiau ir jas sutelkti turės ne tik Europa, bet ir visa tarptautinė bendruomenė. ES privalo siekti stiprinti tarptautines pastangas, ypač padedama JT.

3.2.2. ES turi užtikrinti didesnę savo institucijų matomumą pagrindinėse kilmės ir tranzito šalyse, kurdamas specialius migracijos centrus kaip laikinus ar nuolatinius prieglobsčio prašymų tvarkymo centrus. Daugiau dėmesio ir paramos reikia skirti tokioms šalims kaip Alžyras, Marokas, Malis, Libija, Libanas ir Turkija.

3.2.3. EESRK mano, kad vienas pagrindinių darbotvarkės tikslų yra pradėti kurti ES migracijos politiką, kuri leistų vykti teisėtai migracijai ir kartu skatintų veiksmingą migrantų integraciją. EESRK laukia pirmųjų pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir politinių pasiūlymų šiose srityse ir yra pasirengęs remti Europos Komisiją jai rengiant šiuos pasiūlymus.

3.2.4. EESRK ragina valstybes nares laikytis 1951 m. Ženevos konvencijos ir ją aktyviai įgyvendinti bei nenusileisti spaudimui mažinti pabėgėliams suteiktos apsaugos lygio ir paslaugų apimtį.

3.2.5. EESRK pritaria bendrai prieglobsčio politikai, pagrįstai supaprastintomis, bendromis procedūromis. Be to, tokia politika turi būti pagrįsta bendra pabėgėlio statuso apibrėžtimi ir šiuo statusu suteikiamomis teisėmis, kad pabėgėliai neieškotų „geriausio prieglobsčio“.

3.2.6. Informacijos apie kilmės šalių (IKŠ) sistemą reikia toliau tobulinti. Atsakymai į piliečių, atvykusių iš tų pačių valstybių ir galimai susidūrusių su panašiomis aplinkybėmis, prieglobsčio prašymus dažnai skiriasi. Taikoma sistema turėtų būti pakankamai lanksti ir patikima, kad būtų galima išnagrinėti ir įvertinti tikroju laiku kilmės šalyse vykstančius pokyčius. Valstybių narių saugumo tarnybų bendradarbiavimas turėtų būti nuolat stiprinamas, nes tai svarbus informacijos šaltinis.

3.2.7. Didesnis prioritetas turėtų būti suteiktas teisėtos migracijos organizavimui ir vizų politikai, proceso skaitmeninimui, kvalifikacijų pripažinimui ir judumo švietimo tikslais užtikrinimui.

3.2.8. ES turėtų aktyviau dalyvauti migrantų grąžinimo proceso valdyme ir remti reintegravimo priemones. Bandomasis projektas dėl grąžinimo į Pakistaną ir Bangladešą dėl dabartinės nepaprastosios padėties nėra toks aktualus. EESRK ypač rekomenduoja kurti ir įgyvendinti panašius projektus, skiriant jiems atitinkamą finansavimą ir institucijų paramą.

3.2.9. Sienų kontrolės stiprinimas tranzito šalyse, jūrų patruliavimo stiprinimas ir kontrabandinių laivų naikinimas gali būti naudingi, tačiau tai nėra vienintelės priemonės tvariai kovoti su šia problema. Taikydama visapusišką požiūrį, kuris leidžia efektyviau išnaudoti turimų priemonių įvairovę ir gausius išteklius, ES eina teisinga linkme.

3.3. *Pilietinė visuomenė*

3.3.1. Pilietinė visuomenė atlieka itin svarbų vaidmenį sprendžiant migracijos krizės problemą. Pilietinės visuomenės subjektų pagalba gali būti labai svarbi, pavyzdžiui, teikiant pradinę pagalbą kitiems atvykusiems migrantams. Vis dėlto pilietinės visuomenės vaidmuo gali būti dar svarbesnis kalbant apie ilgalaikes pastangas, reikalingas integruojant migrantus į visuomenę. Pilietinė visuomenė gali priimti žmonėms svarbius sprendimus, kurie yra reikšmingi visuose pabėgėlių priėmimo ir apgyvendinimo etapuose.

3.3.2. EESRK palankiai vertina pilietinės visuomenės grupių ir pavienių asmenų, kurie savo noru padeda prieglobsčio prašytojams, solidarumą. Vis dėlto tokios teigiamos ir greitos reakcijos mastas nėra pakankamas, kad būtų galima veiksmingai įveikti kilusias problemas. EESRK ragina ES valstybes nares pripažinti ir įvertinti pilietinės visuomenės jau atliktą darbą, padidindama pagalbą nacionalinėms NVO ir pilietinei visuomenei, kad būtų užtikrintas labiau struktūruotas ir veiksmingesnis atsakas. Valstybių narių Vyriausybėms tenka ypatinga atsakomybė nustatyti jų teritorijose veikiančias pilietinės visuomenės grupes, su jomis bendradarbiauti ir didinti pagalbą, kad būtų užtikrinti didesni jų pajėgumai.

3.3.3. Be to, EESRK rekomenduoja Komisijai stengtis leisti valstybėms narėms pagal su struktūriniais fondais susijusius partnerystės susitarimus numatyti daugiau lėšų, kad daugiau ESF ir ERPF lėšų būtų skiriama migracijos srautų valdymui ir su integravimu susijusiai veiklai. Vietoje veikiančios NVO ir organizacijos turėtų būti pagrindinės tokių lėšų gavėjos. Šios lėšos turėtų papildyti šiuo metu iš Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo skiriamas lėšas.

3.3.4. EESRK atkreipia dėmesį į Europos migracijos forumą, pakeitusį Europos integracijos forumą, kurį 2009 m. sukūrė EESRK ir Europos Komisija. Šis forumas – tai Europos institucijų ir pilietinės visuomenės platforma, padedanti kurti dialogą imigracijos, prieglobsčio ir migrantų integracijos srityse.

4. Integracija į visuomenę ir darbo rinką

4.1. EESRK mano, kad svarbu ir labai aktualu skubiai užtikrinti skaidrią, nuspėjamą ir teisingą teisėtą migracijos į ES sistemą. Europos visuomenė senėja, o gyventojų skaičius per metus paauga vos 0,2 % – tai gerokai mažiau už natūralios gyventojų kaitos ribą. Paskaičiuota, kad iki 2050 m. Europa neteks apie 30 mln. darbingo amžiaus gyventojų ir, jei skubiai nebus imtasi kokių nors veiksnių, daugelyje ES valstybių narių priklausomybės dėl amžiaus santykis ir toliau sparčiai didės, našumas mažės, įmonės užsidarys, o išlaikymo paslaugų, ypač skirtų senėjančiai visuomenei, kainos gerokai išaugs.

4.2. Solidarumu grindžiamais bendrais ir suderintais veiksmais ES dabartinę padėtį gali paversti galimybe dabartines demografines tendencijas bei socialinį ir ekonominį poveikį nukreipti priešinga linkme. Migrantų integracija į darbo rinką prisideda prie ekonomikos augimo ir stiprina jų nepriklausomumą. Antra vertus, politika, nesirūpinanti integracija, perkelia pagalbos migrantams našta viešųjų paslaugų sektoriui ir gali lemti socialinę trintį su rimtomis pasekmėmis.

4.3. EESRK pripažįsta, kad integracija labai priklauso nuo integracijos į darbo rinką. Vis dėlto yra nemažai veiksnių, susijusių su imigracijos poveikiu darbo rinkai, kuriuos reikia paaiškinti. Pavyzdžiui, imigrantų poveikis atlyginimo lygiui, galimybės susirasti darbą, spaudimas fiskalinei sistemai (sveikatos ir švietimo) ir daugiakultūriškumo padariniai.

4.4. Komitetas jau parengė tiriamąją nuomonę⁽¹⁾, tapusia pagrindu ruošiantis 2010 m. Saragosos ministrų konferencijai⁽²⁾, kurioje buvo priimta reikšminga deklaracija dėl migrantų integracijos į darbo rinką ir iššūkių, tenkančių Europos bei nacionalinėms valdžios institucijoms ir socialiniams partneriams.

4.5. Tyrimai atskleidė, kad iš esmės migrantai šalies ekonomikai duoda daugiau nei iš jos pasiima, kad jų poveikis fiskalinei sistemai yra labai menkas, kad jie padeda Europai spręsti demografinio deficito problemą ir skatina ekonomikos augimą. Vis dėlto migracijos padariniai visus Europos regionus paveikia skirtingai ir jų poveikį vietos lygmeniu reikia vertinti atidžiai. Be to, tarp tvarkingai, įgyvendinant nustatytą politiką atvykstančių migrantų ir staigaus tūkstančiais atvykstančių migrantų antplūdžio yra ryškus skirtumas. Tokį antplūdį būtų sunku suvaldyti ir tai užkrautų didžiulę našta vietos, regioninėms ir nacionalinėms struktūroms, kaip įvyko pastarosiomis savaitėmis.

4.6. Migrantų integracija į darbo rinką priklauso nuo keleto veiksnių, pavyzdžiui, nedarbo lygio priimančiose šalyse, migrantų igūdžių ir tų igūdžių lygio, pasirengimo iki atvykimo (kalbos igūdžių ir formaliojo mokymo), ir organizacijų bei struktūrų, įkurtų priimančiose šalyse, siekiant supaprastinti imigrantų, įskaitant pabėgėlius, integraciją į darbo rinką. Tai sritys, kuriose pilietinei visuomenei tenka lemiamas vaidmuo.

4.7. Tačiau yra kitų veiksnių, kurie gali trukdyti sparčią integraciją, pavyzdžiui, kvalifikacijų pripažinimas, biurokratinės kliūtys, skaidrumo stoka, klaidinga visuomenės nuomonė apie migrantus, išnaudojimas ir teisinės kliūtys, sudaromos pasenusių teisės aktų, ir ES teisės aktų neįgyvendinimas ar lėtas perkėlimas.

4.8. Profesinėms sąjungoms ir darbdavių asociacijoms lemiamas vaidmuo tenka sprendžiant imigrantų integravimo į darbo rinką uždavinį. EESRK rekomenduoja socialiniams partneriams visapusiškai dalyvauti rengiant, plėtojant, įgyvendinant ir vėliau tobulinant integracijos politiką ir su ja susijusias priemones vietos, regioniniu, nacionaliniu ir Europos lygmenimis.

⁽¹⁾ OL C 354, 2010 12 28, p. 16.

⁽²⁾ <http://www.integrim.eu/wp-content/uploads/2012/12/Report-20101.pdf>, <https://www.uclm.es/bits/archivos/declaracionzaragoza.pdf>.

4.9. Vyriausybė, vietos ir regioninės valdžios institucijos bei socialiniai partneriai turi bendradarbiauti siekdami socialinio konsensuso dėl migrantų integracijos į ekonomiką ir visuomenę būdų, pirmiausia vengiant įvairių nepalankioje padėtyje esančių grupių konfliktų.

4.10. Pilietinė visuomenė atlieka lemiamą vaidmenį padedant migrantams įgyti galimybių naudotis švietimo sistema, mokytis bei dirbti, taip pat kovojant su diskriminacija švietimo sektoriuje, darbo rinkoje ir visoje visuomenėje.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 10 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas krizinis perkėlimo mechanizmas ir iš dalies keičiamas 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai“

(COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD))

(2016/C 071/09)

Pranešėjas: Cristian PÎRVULESCU

Europos Parlamentas 2015 m. rugsėjo 16 d. ir Europos Sąjungos Taryba 2015 m. spalio 21 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas krizinis perkėlimo mechanizmas ir iš dalies keičiamas 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai

(COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD)).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 19 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Pabėgėlių krizė ES pasiekė ribą, kai pradėta abejoti pagrindiniais žmogaus teisių apsaugos ir demokratijos principais. Nepaisydamas šių sunkumų, EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad šių principų reikia laikytis ir juos tinkamai įgyvendinti.

1.2. EESRK mano, kad suverenistines tam tikrų valstybių vyriausybių veiklos kryptis ir neigiamą vis didėjančio piliečių skaičiaus požiūrį į migraciją ir pabėgėlius galima sušvelninti imantis plataus masto būtinų pastangų puoselėti pagrindines Europos vertybes ir ES institucijų laimėjimus. Tokiais išskirtiniais atvejais mums reikia vieningesnės Europos, daugiau demokratijos ir didesnio solidarumo.

1.3. Dabartinė pabėgėlių krizė, nors ją ir buvo galima numatyti, kilo todėl, kad nėra bendros prieglobsčio politikos. Ją vilkinama patvirtinti, nes trūksta suderintų Europos politinių veiksmų. Todėl EESRK primygtinai ragina Europos Vadovų Tarybą, Europos Komisiją ir Europos Parlamentą įgyvendinti Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 67 straipsnio 2 dalį ir 78 straipsnį, kuriuose nustatytos tikros ES prieglobsčio politikos sukūrimo sąlygos.

1.4. EESRK nuolat pabrėžė būtinybę taikyti solidarumo ir atsakomybės principus ir imtis bendrų veiksmų, taip pat lemiamą pagrindinių teisių svarbą.

1.5. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas koordinuoti bendrą atsaką į pabėgėlių krizę, įskaitant valstybių vadovų susitikimą dėl pabėgėlių srautų Vakarų Balkanų maršrutu.

1.6. Šis krizinis perkėlimo mechanizmas – konkretus solidarumu ir atsakomybe grindžiamo bendradarbiavimo pavyzdys. Vis dėlto EESRK norėtų, kad, siekiant užtikrinti nuoseklumą ir veiksmingumą, šis perkėlimo mechanizmas ir kitos panašios iniciatyvos būtų įtraukti į bendrą strategiją. Visų pirma reikalingos solidarumu grindžiamos ir tvirtos naštos pasidalijimo sistemos, ypač nuolatinė, teisinga ir įpareigojanti paskirstymo schema, taikoma apsaugos ieškančių asmenų paskirstymui visoms ES šalims.

1.7. Europos Komisija ir kitos ES institucijos turi aktyviai remti valstybes nares, kad sudarytų tinkamas sąlygas ir suteiktų galimybių integruoti perkeltus prieglobsčio prašytojus. Be to, reikia paaiškinti, kad valstybių narių išlaidos prieglobsčio prašytojų ar pabėgėlių priėmimui ir integracijai nėra ilgalaikės arba struktūrinės išlaidos, todėl jos negali būti įtrauktos į struktūrinio biudžeto deficito skaičiavimus.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Dabartinė pabėgėlių krizė yra ir administracinė problema, nes bendras šio reiškinio mastas neturi precedento, ir teisinis iššūkis. ES pasiekta riba, kai pradėta abejoti pagrindiniais žmogaus teisių apsaugos ir demokratijos principais. Dėl ekonomikos globalizacijos padidėjęs tarptautinis judumas turėjo neigiamos įtakos valstybių narių pasirengimui visapusiškai įgyvendinti tarptautinių sutarčių nuostatas. EESRK mano, kad suverenistines tam tikrų valstybių vyriausybių veiklos kryptis ir neigiamą vis didėjančio piliečių skaičiaus požiūrį į migraciją ir pabėgėlius galima sušvelninti imantis plataus masto būtinų pastangų puoselėti pagrindines Europos vertybes ir ES institucijų laimėjimus. Tokiais išskirtiniais atvejais mums reikia vieningesnės Europos, daugiau demokratijos ir didesnio solidarumo.

2.2. Europos prieglobsčio sistema patiria didžiulį dėl įvairių krizių kylantį spaudimą. Vienos iš šių krizių kilo dėl XXI a. 1-ajame dešimtmetyje įgyvendintos tarptautinės politikos, o kitos – kaip neigiamas ekonomikos ir finansų krizės poveikis. Naujausios krizės – vadinamasis Arabų pavasaris, politinis nestabilumas Libijoje ir pilietinis karas Sirijoje – tai tiesioginės gerokai padidėjusio pabėgėlių skaičiaus priežastys.

2.3. 47 Europos Tarybos valstybės narės turi taikyti žmogaus teisių nuostatas, kuriomis, remiantis Europos žmogaus teisių konvencijos 3 straipsniu⁽¹⁾, užtikrinama visų žmonių apsauga. Kitaip nei Europos žmogaus teisių konvencija, 1951 m. Konvencija dėl pabėgėlių statuso apsauga suteikiama tik konkrečiai kategorijai priskiriamais asmenims, kaip apibrėžta jos 1 straipsnyje, ir šios apsaugos galima lengvai netekti. Vis dėlto šioje konvencijoje laikomasi nuomonės, kad asmenys, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, turi teisę naudotis tam tikromis teisėmis. Kai kuriose valstybėse narėse, pavyzdžiui, Rumunijoje, pagal Konstitucijos nuostatas tarptautinės sutartys laikomos viršesnėmis už nacionalinės teisės aktus. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos, kuri tapo privaloma pagal SESV 6 straipsnį, 18 straipsnyje⁽²⁾ nustatytos asmenų, kuriems reikia tarptautinės apsaugos, teisės.

2.4. Pagal Dublino sistemą kelioms pasienio valstybėms (Maltai, Italijai, Kiprui, Graikijai, Ispanijai ir pastaruoju metu Vengrijai) užkrauta neproporcingai didelė našta nagrinėti prieglobsčio prašymus. Tokiomis sąlygomis tam tikroms valstybėms narėms tampa vis sudėtingiau praktiškai laikytis negražinimo principo ir Europos žmogaus teisių konvencijoje, ES pagrindinių teisių chartijoje ir pagal jas parengtose direktyvose įtvirtintų principų. Nepaisydamas šių sunkumų, EESRK yra tvirtai įsitikinęs, kad šių principų reikia laikytis ir juos tinkamai įgyvendinti.

2.5. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 67 straipsnio 2 dalyje ir 78 straipsnyje nustatytos tikros ES prieglobsčio politikos sukūrimo sąlygos. Atsižvelgiant į šiuos straipsnius, daugiausia dėmesio reikėtų skirti ne būtiniausių taisyklių rengimui, o bendros sistemos, pagal kurią būtų nustatytos vienodos procedūros, sukūrimui. Dabartinė pabėgėlių krizė, nors ją ir buvo galima numatyti, kilo todėl, kad nėra bendros prieglobsčio politikos. Ją vilkinama patvirtinti, nes trūksta suderintų Europos politinių veiksmų. Todėl EESRK primygtinai ragina Europos Vadovų Tarybą, Europos Komisiją ir Europos Parlamentą įgyvendinti šių straipsnių nuostatas.

⁽¹⁾ „Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmoniška ar žeminanti elgesį arba būti taip baudžiamas.“ Su prieglobsčiu ir tarptautine apsauga susijęs ne tik 3 straipsnis. Pagal 2 straipsnį (Teisė į gyvybę), 5 straipsnį (Teisė į laisvę ir saugumą), 6 straipsnį (Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą), 7 straipsnį (Nėra bausmės be įstatymo), Protokolo Nr. 4 3 straipsnį (Draudimas išsiųsti piliečius) ir to paties protokolo 4 straipsnį (Draudimas kolektyviai išsiųsti užsieniečius) gali būti sudėtinga išsiųsti asmenis, kurie pateikė prieglobsčio prašymą ir kuris buvo atmetas. Taip pat taikomi kiti straipsniai: 8 straipsnis (Teisė į privatus ir šeimos gyvenimo gerbimą), 13 straipsnis (Teisė į veiksmingą teisinę gynybos priemonę), 16 straipsnis (Užsieniečių politinės veiklos suvaržymai).

⁽²⁾ Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso ir pagal Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo.

2.6. EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pastangas koordinuoti bendrą atsaką į pabėgėlių krizę, įskaitant valstybių vadovų susitikimą dėl pabėgėlių srautų Vakarų Balkanų maršrutu. Šiame susitikime dalyvavo ES ir ES nepriklausančių valstybių ar vyriausybės vadovai, kurie stengėsi surasti būdą geriau koordinuoti trijų pagrindinių sričių – prieglobsčio teikimo, bendro migracijos srautų valdymo ir sienų valdymo – veiksmus šiame regione ⁽³⁾.

2.7. EESRK tikisi, kad krizinis perkėlimo mechanizmas padės ES, remiantis bendru sutarimu, pereiti prie pakankamai patikimos ir lanksčios sistemos, skirtos įvairių rūšių migracijos problemoms spręsti.

2.8. EESRK nuolat pabrėžė būtinybę taikyti solidarumo ir atsakomybės principus ir imtis bendrų veiksmų, taip pat lemiamą pagrindinių teisių svarbą. Jis taip pat tvirtino, kad reikia labai stengtis palengvinti migrantų ir pabėgėlių integraciją.

2.9. Šis krizinis perkėlimo mechanizmas – konkretus solidarumu ir atsakomybe grindžiamo bendradarbiavimo pavyzdys. Vis dėlto EESRK norėtų, kad, siekiant užtikrinti nuoseklumą ir veiksmingumą, šis mechanizmas ir kitos panašios iniciatyvos būtų įtraukti į bendrą strategiją. Visų pirma reikalingos solidarumu grindžiamos ir tvirtos naštos pasidalijimo sistemos, ypač nuolatinė, teisinga ir įpareigojanti paskirstymo schema, taikoma apsaugos ieškančių asmenų paskirstymui visoms ES šalims. Europos Komisijos parengta Europos migracijos darbotvarkė yra palankiai vertintinas žingsnis šia linkme.

3. Konkrečios pastabos

3.1. Visos taikant šį mechanizmą nedalyvaujančios valstybės narės turėtų paaiškinti tokio savo sprendimo priežastis. Jei priežastys pirmiausia yra finansinės arba susijusios su nepakankamu pasirengimu priimti prieglobsčio prašytojus, reikėtų numatyti galimybę suteikti tam tikrą išankstinę finansinę paramą.

3.2. ES vis dar nepakankamai remia pilietinės visuomenės organizacijas, padedančias įveikti pabėgėlių krizę ir integruoti migrantus. Biurokratinės taisyklės ir procedūros riboja jų pajėgumus veiksmingai vykdyti veiklą.

3.3. Norėdama nustatyti, ar kilo krizė, Europos Komisija turės įvertinti, ar susiklostė tokia padėtis, kai valstybė narė, kurioje veikia gerai parengta prieglobsčio sistema, vis tiek negali suvaldyti padėties. Kaip tai apibrėžta? Kokie yra „gerai parengtos“ prieglobsčio sistemos apibūdinimo kriterijai? Šiame pasiūlyme pateikta keletas kriterijų, kuriuos Europos Komisija galėtų taikyti; vis dėlto jie yra lankstūs ir apibūdinti kaip *inter alia*.

3.4. Šiame pasiūlyme nepakankamai konkrečiai nurodyta, kaip bus derinami valstybės narės, iš kurios perkeliama, valstybės narės, į kurią perkeliama, ir prašytojų pageidavimai. Neaišku, kaip šis mechanizmas veiks praktiškai.

3.5. Rekomenduojama, kad valstybių narių, iš kurių perkeliama, valdžios institucijos ir valstybės narės, į kurią perkeliama, ryšių palaikymo pareigūnai teiktų prašytojams atitinkamą informaciją ir konsultacijas.

3.6. Neaišku, kaip valstybė narė, į kurią perkeliama, bus skatinama tinkamai priimti ir integruoti perkeltus prašytojus. Infrastruktūros būklė, galimybės gauti paslaugas, pavyzdžiui, medicinos arba švietimo, ir finansiniai asignavimai turės įtakos prašytojų pageidavimams būti perkeltiems į konkrečią šalį. Europos Komisija ir kitos ES institucijos turi aktyviai remti valstybes nares, kad sudarytų tinkamas sąlygas ir suteiktų galimybių integruoti perkeltus prašytojus.

3.7. Pasiūlymo nuostatos šioje srityje turi būti konkretesnės, taip pat reikia nustatyti prieglobsčio infrastruktūros ir paslaugų vertinimo ir skatinimo jas plėtoti visose valstybėse narėse procedūrą.

3.8. Taikant šią sistemą prieglobsčio prašytojų pageidavimai turi būti tam tikru mastu pritaikomi prie konkrečių valstybių narių, į kurias perkeliama, pageidavimų. Teikiama pirmenybė turi būti susieta su akivaizdžiomis ir pagrįstomis galimybėmis sėkmingai integruotis (gyvenantys šeimos nariai, kalbos mokėjimas ir ankstesni ryšiai su ta šalimi, pavyzdžiui, studijų arba verslo ryšiai).

⁽³⁾ Žr. valstybių vadovų po šio susitikimo padarytą pareiškimą.

3.9. Kaip veiksny, į kurį reikia atsižvelgti perkeltant asmenį į valstybę narę, nurodyti kultūriniai ryšiai. EESRK mano, kad šio kriterijaus nereikėtų taikyti dėl prieglobsčio prašytojų religijos atmetiems prašymams pagrįsti.

3.10. Pasiūlyme konkrečiai nenurodyta, kaip ši sistema veiks tokiose šalyse kaip Serbija ir buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, kurios turi akivaizdžių galimybių įstoti į ES ir susiduria su dideliu migrantų ir prieglobsčio prašytojų antplūdžiu.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 10 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas“

(COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD))

(2016/C 071/10)

Pranešėjas: Antonello PEZZINI

Europos Parlamentas 2015 m. rugsėjo 7 d. ir Taryba 2015 m. rugsėjo 21 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 ir 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/87/EB siekiant ekonomiškai efektyviai dar labiau sumažinti išmetamų teršalų kiekį ir paskatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas

(COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD)).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 138 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas yra įsitikinęs, kad daugiausia dėmesio Europa turi skirti tvariam reindustrializavimui kartu užtikrinant konkurencingą augimą, skatinantį kurti naujas ir kokybiškesnes darbo vietas, ir kad apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema turėtų būti pagrindinė ES politikos priemonė, padedanti spręsti klimato kaitos problemas ir mažinti pasaulio ekonomikos priklausomybę nuo iškastinio kuro.

1.2. Komitetas mano, kad ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS), kaip ES energetinės taršos mažinimo priemonė, turėtų ne tik duoti signalą anglies dioksido kainai, bet ir skatinti tvarias investicijas į naujas mažo anglies dioksido kiekio technologijas.

1.3. EESRK mano, kad būtina stabilesnė, lankstesnė ir visiems svarbiausiems pasauliniams partneriams atviresnė anglies dioksido rinka, grindžiama labai tiksliai ir suderintu pagrindu, kad būtų galima sukurti konkurencingos ir tvarios apdirbamosios pramonės sistemą.

1.4. Komitetas laikosi nuomonės, kad Komisija turėtų griežtai vadovautis jai suteiktais įgaliojimais, apibrėžtais 2014 m. spalio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos nustatytoje 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijoje, visų pirma aiškiais nurodymais dėl anglies dioksido nutekėjimą (angl. *carbon leakage*) reglamentuojančių nuostatų, kurios turėtų būti plėtojamos vykdamas ES ATLPS reformą.

1.5. Komiteto nuomone, reikia užtikrinti tinkamus perėjimo mechanizmus siekiant išsaugoti ES pramonės konkurencingumą ir išvengti investicijų nutekėjimo bei panašių klimato apsaugos reglamentavimo priemonių neturinčių šalių nesąžiningos konkurencijos poveikio Europos pramonei.

1.6. EESRK rekomenduoja užtikrinti tinkamą taisyklių sistemą – visų pirma taikytiną nemokamam apyvartinių taršos leidimų paskirstymui, leidžiamam anglies dioksido nutekėjimui, santykinių taršos rodiklių peržiūrai, elektros energijos kainomis pagrįstų sąnaudų kompensavimui, siekiant užtikrinti visiškai nemokamą apyvartinių taršos leidimų suteikimą ir visišką sektorių, kuriuose anglies dioksido nutekėjimo rizika didžiausia, 10 % veiksmingiausių įrenginių netiesioginių sąnaudų kompensavimą visose valstybėse narėse.

1.7. EESRK rekomenduoja taikyti toliau išvardytus esminius reformos programos punktus:

- panaikinti tarpsektorinės tiesioginių sąnaudų pataisos koeficientą,
- ES lygmeniu suderinti netiesioginių sąnaudų kompensavimo mechanizmus visoje ES siekiant išvengti konkurencijos iškreipimo ⁽¹⁾,
- taikyti ne baudimo, o paskatų sistemas pasiekusiems geriausių rezultatų neatsižvelgiant į tai, koku būdu šio rezultato pasiekta, įskaitant anglies dioksido surinkimą ir naudojimą,
- nustatyti santykinius taršos rodiklius remiantis patikimais pramonės duomenimis ir kurie būtų nustatyti vieną kartą laikotarpio pradžioje,
- skirti nemokamus apyvartinius taršos leidimus sektoriams atsižvelgiant į faktinę, o ne buvusią gamybos apimtį,
- suteikti galimybę 4 etapu taikyti alternatyvias priemones (angl. *fall-back approach*) sektoriuose, kuriuose anksčiau nebuvo naudojami santykiniai taršos rodikliai,
- parengti lankstesnę anglies dioksido nutekėjimo rizikos apibrėžtį taikant esamus kokybinius rizikos kriterijus ir nenustatant ribinių verčių,
- dalimi Stabilumo rezervo lėšų paremti laipsnišką pasitraukimą (angl. *phasing-out*) sektorių, išbrauktų iš sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašo,
- mechanizmo netaikyti įrenginiams, kuriuose susidaro mažiau nei 50 000 t CO₂ teršalų,
- visapusiškai įtraukti į ES ATLPS socialinį aspektą siekiant paremti pramonės ir užimtumo procesų ir gebėjimų perorientavimą į anglies dioksido neišskiriančią ekonomiką,
- apvarstyti galimybę išplėsti paskatų mechanizmą geriausių rezultatų pasiekusiems subjektams ir jį taikyti ir pilietinei visuomenei, t. y. skiriant **ATLPS premiją** namų ūkiams, bendruomenėms ir valdžios institucijoms, kurios gerokai sumažina CO₂ išskiriančių energijos suvartojimą arba kompensuoja taršą **žaliosiomis investicijomis**,
- būtina atlikti nepriklausomą tyrimą siekiant nustatyti mechanizmus, kurie užtikrintų optimalų ES ATLPS veikimą siekiant įgyvendinti užsibrėžtus klimato srities tikslus.

1.8. Galiausiai Komitetas rekomenduoja veikti ypač nuosekliai, užtikrinant visapusišką sinergiją, kuo labiau vengti reikalavimų sutapimo ir atsakyti per didelių biurokratinių formalumų įgyvendinant naujus ES ATLPS teisės aktus ir lygiagrečius bei papildomus teisės aktus, su kuriais jie susiję.

1.9. EESRK mano, kad turėtų būti sukurta daugiašaliais ir dvišaliais tarptautiniais susitarimais grindžiama tarptautinių kreditų prekybos sistema, kuri turėtų atlikti tam tikrą vaidmenį siekiant dar didesnių taršos mažinimo Europoje tikslų.

1.10. Komitetas mano, kad pasibaigus 2015 m. pabaigoje įvyksiančiai Paryžiaus konferencijai svarbu šiuo klausimu parengti nuomonę savo iniciatyva.

⁽¹⁾ Žr.: *State aid Modernisation for an integrated ES energy market* – Joaquín Almunia, Vice President of the European Commission responsible for Competition Policy, Brussels 2 December 2013 – *Energy: the sector where 'more Europe' is most needed. Development of common principles for the assessment of state aid. For aid to be compatible, it needs to – Contribute to a common ES objective – Correct proven market failure/address equity concern – Be an appropriate instrument – Ensure an incentive effect – Be proportional/limited to the minimum – Avoid undue distortions of competition and trade.* Taip pat žr. „2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės“ (OL C 200, 2014 6 28, p. 1).

2. Įžanga

2.1. ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ES ATLPS, angl. *UE Emission Trading System*), pradėta taikyti 2005 m. sausio 1 d., yra viena svarbiausių ES klimato politikos priemonių, nes suteikia galimybę mažinti aplinkos taršą šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis.

2.2. Nuo pat ES ATLPS sukūrimo tikslas buvo nustatyti pavyzdinę anglies dioksido sistemą siekiant sudaryti galimybę mažinti teršalus visuose ES ekonomikos sektoriuose, išmetančiuose beveik pusę viso išmetamo ŠESD kiekio.

2.3. EESRK visuomet laikė ES ATLPS esmine Sąjungos klimato ir energetikos politikos priemone, padedančia mažinti ES pramonės taršumą, ir skatino atlikti tikrą šios sistemos reformą siekiant iki 2030 m. įgyvendinti ES tikslus klimato srityje išsaugant Sąjungos pramonės konkurencingumą ir išvengiant investicijų delokalizacijos.

2.4. **2014 m. kovo 21 d. Europos Vadovų Taryba** paragino priimti priemones, kuriomis būtų visiškai kompensuojamos pasauliniu mastu konkuruojančių sektorių tiesioginės ir netiesioginės sąnaudos, patiriamos dėl ES klimato politikos, kol bendru tarptautiniu susitarimu dėl klimato kaitos Europos pramonei nebus užtikrintos vienodos sąlygos pasaulio lygmeniu.

2.4.1. Vis dėlto ESSRK pritaria Europos Audito Rūmų pateiktoms pastaboms, kad yra didelių trūkumų įgyvendinant ES ATLPS, ir pateikia keletą rekomendacijų, kaip pagerinti šios sistemos visapusiškumą ir jos taikymą pabrėžiant pramonės veiksmingumą, kuris turėtų padėti užtikrinti visapusišką ES ekonomikos konkurencingumą.

2.5. **2014 m. spalio 23–24 d. Europos Vadovų Taryba** susitarė dėl 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijos. Ji taip pat priėmė išvadą, konkrečiai – patvirtino keletą svarbių tikslų:

- privalomą ES tikslą iki 2030 m. ES vidaus išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 40 %, palyginti su 1990 m. lygiu, palaipsniui mažinant 1,74 % metinį koeficientą,
- privalomą ES tikslą 2030 m. ne mažiau kaip 27 % vartojamos energijos gauti iš atsinaujinančiųjų išteklių, tačiau valstybėms narėms nenustatant jokio privalomo tikslo,
- neprivalomą tikslą iki 2030 m. padidinti energijos vartojimo efektyvumą ne mažiau kaip 27 %, kurį galima persvarstyti ir padidinti iki 30 %,
- paremti energijos vidaus rinkos kūrimo užbaigimą, skubiai, ne vėliau kaip iki 2020 m., pasiekti esamų elektros energijos tarpusavio jungčių 10 % tikslą.

2.5.1. ES tikslas iki 2030 m. ES vidaus išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti bent 40 %, oficialiai patvirtintas 2015 m. kovo 6 d. Aplinkos ministrų taryboje, yra ES pagrindinis argumentas derybose dėl naujojo pasaulinio susitarimo dėl klimato kaitos.

2.5.2. Visus šiuos strategijos elementus periodiškai persvarstys Taryba, kuri toliau nustatins strategines gaires, taikytinas tiek sektoriuose, kuriems taikoma ATLPS sistema, tiek sektoriuose, kuriems ši sistema netaikoma, tarpusavio jungtims ir energijos vartojimo efektyvumui.

2.5.3. Mechanizmai ir priemonės turi būti grindžiami visapusišku ir technologiškai neutraliu požiūriu, kuriuo skatinamas išmetamo teršalų kiekio mažinimas ir energijos naudojimo efektyvumas.

2.6. **2015 m. gegužės 13 d.** pasiektas Tarybos ir EP susitarimas dėl ES ATLPS bei priimtas sprendimas dėl rinkos stabilumo rezervo:

- rinkos stabilumo rezervas bus sukurtas 2018 m. ir pradės veikti nuo 2019 m. sausio 1 d.,
- atidėti apyvartiniai taršos leidimai (900 mln. leidimų, kurių pardavimas aukcionuose atidėtas nuo 2014–2016 m. iki 2019–2020 m.) bus perkelti į rinkos rezervą,

- nepaskirstyti apyvartiniai taršos leidimai 2020 m. bus tiesiogiai perkelti į rinkos stabilumo rezervą (RSR), o būsimas jų panaudojimas turi būti apsvarstytas atliekant platesnę ES ATLPS peržiūrą,
- laikinai, iki 2025 m. pabaigos, atskaitymas į RSR nebus taikomas apyvartinių taršos leidimų 10 % *solidarumo komponentui*,
- persvarstant ES ATLPS reikės atsižvelgti į tai, kad iki 2021 m. ribotas skaičius apyvartinių taršos leidimų galės būti naudojamas esamiems ištekliams papildyti siekiant paskatinti CCS (CO₂ surinkimą ir saugojimą),
- persvarstant ES ATLPS ir RSR bus atsižvelgiama į:
 - CO₂ nutekėjimą, konkurencingumo aspektus ir
 - užimtumo bei BVP klausimus.

2.7. Atsižvelgdama į ES energetikos strategiją ir rengiantis Paryžiaus klimato kaitos konferencijai, Komisija pasiūlė priemonių paketą, kuriuo, be kita ko, siekiama: peržiūrėti ES ATLPS atsižvelgiant į Tarybos rekomendacijas prioritetams toliau laikant Europos ekonomikos reindustrializaciją bei pramonės sektorių, kuriems labiausiai gresia gamybos delokalizacija, tarptautinį konkurencingumą.

2.8. ES ATLPS peržiūros priemonės apima ne vien energetikos politiką, bet ir daug kitų ES politikos sričių.

2.9. EESRK pradėjo tyrimą dėl priemonių, finansuojamų taikant ES aplinkos apsaugai skirtas priemones⁽²⁾, kuriame pabrėžiama, kad svarbu veiksmingai panaudoti lėšas, gautas pasitelkiant rinkos priemones, skirtas gerinti aplinkos padėtį, kad ji atitiktų žaliosios ekonomikos skatinimo siekį, ir iš ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos, kadangi šios lėšos sudaro ypač svarbią galimybę finansuoti tokius patobulinimus ir vykdyti pramonės ir užimtumo perėjimą prie anglies dioksido į aplinką neišskiriančių technologijų ekonomikos.

3. Komisijos pasiūlymai

3.1. Komisijos iniciatyva iš dalies pakeisti ES ATLPS direktyvą 2003/87/EB siekiama išdėstytais pasiūlymais padidinti kasmetinį leidžiamos taršos metinio kiekio mažinimą, kad kiekvienais metais nuo 2021 m. visoje Europos ekonominėje erdvėje išduotų taršos leidimų skaičius mažėtų pagal didesnę nei 2,2 % linijinį mažinimo koeficientą, siekiant iki 2030 m. jų kiekį sumažinti 43 %, palyginti su 2005 m.

3.2. Pasiūlyme numatyti įvairūs finansavimo mechanizmai skirti remti ekonominės veiklos vykdytojus, kuriems tenka spręsti anglies dioksido nutekėjimo problemą ir įveikti didelius iššūkius, susijusius su inovacijomis ir investicijomis, kurios būtinos siekiant modernizuoti įrenginius ir padidinti energijos vartojimo efektyvumą siekiant padėti mažinti išmetamųjų teršalų kiekį.

4. Pasaulinės apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos

4.1. Apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemų daugėja visame pasaulyje: be ES šalių, nacionalinės arba subnacionalinės sistemos jau veikia įvairiose šalyse.

4.2. JAV prezidentas B. Obama pristatė Švariosios energijos plano (angl. *Clean Power Plan*, CPP) taisykles, pagal kurias kiekvienai valstijai bus nustatyti atskiri standartai siekiant iki 2030 m. sumažinti elektrinių – visų pirma dujų ir anglies – išskiriamą anglies dioksido kiekį.

4.2.1. **Kalifornijoje** 2012 m. pradėta didžiausio leidžiamo išmetamųjų teršalų kiekio nustatymo ir leidimų prekybos programa. **Konektikuto, Delavero, Meino, Merilendo, Masačusetso, Naujojo Hempširo, Niujorko, Rod Ailendo, Vermonto valstijose** galioja regioninė šiltnamio efektą sukeliančių dujų iniciatyva (angl. RGGI).

⁽²⁾ www.eesc.europa.eu/envistud

- 4.3. **Australijoje** veikia apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, kuri, remiantis 2012 m. susitarimu su Europos Komisija, 2018 metais bus prijungta prie ES ATLPS.
- 4.4. **Kanadoje** 2012 m. įdiegta Kvebeko šiltnamio efektą sukeliančių dujų didžiausio leidžiamo kiekio nustatymo ir leidimų prekybos sistema (angl. *Quebec Cap-and-Trade System for Greenhouse Gas Emissions*), kuri nuo 2013 m. apima 85 % Kvebeke susidarančių teršalų.
- 4.5. **Naujojoje Zelandijoje** 2008 m. pradėta diegti apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema NZ ETS, galiojanti miškų ir žemės ūkio sektoriuose ir taikoma skystajam iškastiniam kurui, elektrinėms bei pramoniniams procesams.
- 4.6. ES ir **Kinija** 2015 m. birželio pabaigoje sudarė dvišalį aukščiausio lygio susitarimą dėl bendradarbiavimo kovos su klimato kaita srityje.
- 4.7. **Pietų Korėjoje** nuo 2015 m. sausio mėn. veikia KETS programa – pirmoji Azijoje nacionalinio lygmens veiklos programa ir antroji po ES pasaulinio lygio ATLPS.
- 4.8. **Japonijoje** nuo 2010 m. balandžio mėn. diegiama Tokijo didžiausio leidžiamo išmetamųjų teršalų kiekio nustatymo ir leidimų prekybos sistema (TMG ETS) yra pirmoji privaloma ATLPS.
- 4.9. **Šveicarijos** ATLPS (ETS-CH) veikia nuo 2008 m. Penkerius metus ji taikyta savanoriškai, kaip alternatyva iškastinio kuro CO₂ mokesčiui, o nuo 2013 m. tapo privaloma didelėms ir intensyviai dirbančioms energetikos pramonės įmonėms.

5. Bendrosios pastabos

5.1. Komitetas mano, kad, jei ES ATLPS bus taikoma vadovaujantis rinkos logika, ji gali būti labai svarbi veiksminga ES energetikos sektoriaus išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo priemonė, kuri turėtų duoti signalą anglies dioksido kainai, atitinkančiai plataus užmojo tikslus, taip pat skatinti investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas, atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtojimą ir energijos vartojimo efektyvumo didinimą.

5.1.1. EESRK nerimauja dėl spartėjančio investicijų nutekėjimo, kuris yra kaip tam tikra anglies dioksido nutekėjimo forma pažeidžiamuose sektoriuose. Toks procesas gali dar labiau sumažinti šių sektorių konkurencingumą ir gebėjimą taikyti priemones, būtinas pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, kaip nurodoma neseniai priimtose nuomonėse pateiktose gairėse⁽³⁾.

5.2. EESRK yra įsitikinęs, kad būtina stabilesnė, lankstesnė ir visiems svarbiausiems pasauliniams partneriams atviresnė anglies dioksido rinka.

5.3. 2014 m. spalio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos patvirtintoje 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategijoje ne tik nustatyti plačių užmojų tikslai vienašališkai mažinti taršą, bet ir pateiktos aiškios gairės dėl anglies dioksido nutekėjimą reglamentuojančių nuostatų, kurios turi būti plėtojamos vykdant ES ATLPS reformą.

5.3.1. EESRK taip pat mano, kad ES ATLPS reforma turėtų tapti koordinuotos politikos pagrindu, visų pirma ji turėtų būti vykdoma kartu su sektorių, kuriems netaikoma ATLPS, reforma (Sprendimas dėl pastangų pasidalijimo, angl. *Effort Sharing Decisions* (ESD)) ir derinama su atsinaujinančiųjų išteklių energijos ir energijos vartojimo efektyvumo politika.

5.4. EESRK mano, kad vieni pagrindinių reformos tikslų turėtų būti:

— panaikinti tarpsektorinės tiesioginių sąnaudų pataisos koeficientą,

— ES lygmeniu suderinti netiesioginių sąnaudų kompensavimo mechanizmus,

⁽³⁾ „Rinkos priemonės siekiant pereiti prie tausiai išteklius naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ES“ (OL C 226, 2014 7 16, p. 1), „2020–2030 m. klimato ir energetikos politikos strategija“ (OL C 424, 2014 11 26, p. 39) ir „Paryžiaus protokolas“ (OL C 383, 2015 11 17, p. 74).

- taikyti ne baudimo, o paskatų sistemas pasiekusiems geriausių rezultatų neatsižvelgiant į tai, koku būdu šio rezultato pasiekta, įskaitant anglies dioksido surinkimą ir naudojimą,
- nustatyti santykinius taršos rodiklius remiantis patikimais pramonės duomenimis ir kurie būtų nustatyti vieną kartą laikotarpio pradžioje,
- skirti nemokamus apyvartinius taršos leidimus sektoriams atsižvelgiant į realią gamybą,
- suteikti galimybę 4 etapų taikyti alternatyvias priemones (angl. fall-back approach) sektoriuose, kuriuose anksčiau nebuvo naudojami santykiniai taršos rodikliai,
- parengti lankstesnę anglies dioksido nutekėjimo rizikos apibrėžtį taikant esamus kokybinius rizikos kriterijus ir nenustatant ribinių verčių,
- dalimi Stabilumo rezervo lėšų paremti laipsnišką pasitraukimą (angl. phasing-out) sektorių, išbrauktų iš sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašo,
- mechanizmo netaikyti mažesniems įrenginiams, kuriuose susidaro mažiau nei 50 000 t CO₂ teršalų,
- visapusiškai įtraukti į ES ATLPS socialinį aspektą siekiant paremti pramonės ir užimtumo procesų ir gebėjimų perorientavimą į anglies dioksido neišskiriančią ekonomiką.

5.4.1. Įmonėms, kurioms gresia perkėlimas, turėtų būti nemokamai skiriamas tam tikras kiekis apyvartinių taršos leidimų.

5.5. Komiteto manymu, reikia užtikrinti tinkamus perėjimo prie subalansuoto laisvai parduodamų CO₂ taršos leidimų mažinimo mechanizmus siekiant išsaugoti ES pramonės konkurencingumą ir išvengti investicijų nutekėjimo bei panašių reglamentavimo priemonių neturinčių šalių nesąžiningos konkurencijos poveikio Europos pramonei ir Europos užimtumo sektoriui.

5.5.1. Ypač svarbu užtikrinti tinkamą taisyklių sistemą – visų pirma taikytiną nemokamam apyvartinių taršos leidimų skyrimui, leidžiamam anglies dioksido nutekėjimui, santykinų taršos rodiklių peržiūrai, elektros energijos kainomis pagrįstų sąnaudų kompensavimui, siekiant užtikrinti visiškai nemokamą taršos leidimų skyrimą ir visišką sektorių, kuriuose anglies dioksido nutekėjimo rizika didžiausia, 10 % veiksmingiausių įrenginių netiesioginių sąnaudų kompensavimą visose valstybėse narėse.

5.5.2. Reikėtų taip pat apvarstyti galimybę išplėsti paskatų mechanizmą geriausių rezultatų pasiekusiems subjektams ir jį taikyti ir pilietinei visuomenei, t. y. skiriant **ATLPS premiją** namų ūkiams, bendruomenėms ir valdžios institucijoms, kurios gerokai sumažina CO₂ išskiriančią energijos suvartojimą arba kompensuoja taršą **žaliosiomis investicijomis**.

5.6. EESRK mano, kad turėtų būti toliau taikomas patobulintas ir išplėstas švarios plėtros mechanizmas ir sustiprintos ES ATLPS sąsajos su naujais kituose pasaulio regionuose kuriamais modeliais.

5.7. Reikalingas visuotinis klimato kaitos problemos sprendimas, grindžiamas susitarimu, kuriame būtų nustatyti tinkamai apibrėžti ir aiškūs tikslai.

6. Konkrečios pastabos

6.1. Komitetas rekomenduoja peržiūrėti apyvartinių taršos leidimų paskirstymo sąlygas, užtikrinant nemokamą apyvartinių taršos leidimų procentinę dalį, kuri atitiktų teisę juo gauti turinčių ekonominės veiklos vykdytojų poreikius. Nuo 2020 m. nustačius sektorius, kuriuose yra anglies dioksido nutekėjimo rizika, gali būti nustatyta gerokai mažesnė apatinė riba, t. y. 0,18, kad būtų skiriami nemokamai apyvartiniai taršos leidimai.

6.2. EESRK kelia susirūpinimą santykinų taršos rodiklių sugriežtinimas, dėl kurio ilgainiui nukentėtų įmonės, patiriančios sunkumų: kai santykiniai taršos rodikliai griežtinami horizontaliai, taikant vienintelį ne mažesnę nei 0,5 % ir ne didesnę nei 1,5 % per metus linijinį pataisos koeficientą, sudėtingu ekonominiu laikotarpiu neatsižvelgiama į įrenginių naudojimo laiką ir į tikrąją technologijų padėtį labai skirtinguose sektoriuose.

6.3. EESRK mano, kad *anglies dioksido nutekėjimo nuostatos* turėtų būti techniniu ir ekonominiu požiūriu įgyvendinamos, kad atspindėtų tikrąjį technologijų progresą, ir rekomenduoja, kad sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašo trumpinimo nuo 177 iki 52 sektorių 2021–2030 m. metodikos turėtų būti suderintos su socialiniais partneriais ir taip pat taikyti laipsniško pasitraukimo priemonės.

6.4. Be to, EESRK nuomone, tarpsektorinis pataisos koeficientas turėtų būti panaikintas. Netinkamai apskaičiuotas pataisos koeficientas sukeltų netikrumą nemokamai skirstant apyvartinius taršos leidimus, ir didesnę riziką patiriančių įmonių sąnaudų nepagrįstai padidėtų.

6.5. EESRK nuomone, reikia sukurti ES lygmens suderintą netiesioginių sąnaudų kompensavimo mechanizmą, kuris veiktų pagal jau nustatytus kriterijus⁽⁴⁾, padėtų išvengti dabartinio vidaus rinkos iškraipymo, padarytų privalomą dabartinę valstybės pagalba grindžiamą sistemą ir įpareigotų valstybes nares bent dalį iš aukcionų gautų pajamų skirti pakankamam geriausių rezultatų aplinkos srityje pasiekusių subjektų netiesioginių sąnaudų kompensavimui sektoriuose, kuriuose yra anglies dioksido nutekėjimo rizika.

6.6. EESRK prašo lanksčiau ir dinamiškiau skirstyti nemokamus apyvartinius taršos leidimus, remiantis naujausiais gamybos apimčių duomenimis, ir remti efektyvumą didinančius subjektus, išlaikant tokį pat jiems paskirtų nemokamų leidimų skaičių.

6.7. Būtinai lankstesni kriterijai anglies dioksido nutekėjimo rizikai apibrėžti siekiant geriau atspindėti anglies dioksido kainos poveikį įvairių sektorių, ypač MVĮ, konkurencingumui, pagal 2008 m. apibrėžtą kokybės kriterijų.

6.8. EESRK mano, kad ES ATLPS fondus – Stabilumo rezervo fondą, Inovacijų fondą, Modernizavimo fondą – reikėtų vertinti kaip bendrą sistemą, kad būtų galima užtikrinti teisingą jų veiklą ir tinkamas valdymo bei kontrolės sistemas bei išvengti funkcijų sutapimo bei kartojimosi.

6.9. EESRK požiūriu,

- dalis Stabilumo rezervo lėšų turėtų būti skiriama paremti laipsniškam pasitraukimui sektorių, išbrauktų iš sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašo,
- Modernizavimo fondas turėtų būti atviras veiksams, įgyvendinamiems elektros energijos gamybos tikslais NUTS II regionuose ir taip pat šalyse, kurių BVP sudaro mažiau nei 60 % ES vidurkio, siekiant skatinti skaidrias investicijas neiškraipant energetikos vidaus rinkos,
- Inovacijų fondas turėtų remti naujas technologijas ir mažo anglies dioksido kiekio pramonės procesus, vykstančius sektoriuose, kurie bus palapiesniui išbraukti iš sektorių ir jų pošakių, kuriems būdinga didelė anglies dioksido nutekėjimo rizika, sąrašo,
- turėtų būti remiami *savanoriški anglies dioksido aukcionai* („CarboMark“) kaip papildomi įsipareigojimai, kuriuos savanoriškai prisiima miškų savininkai, siekiant kuo labiau padidinti miškų netiesiogiai teikiamą naudą aplinkai, taip suteikiant galimybę ir ekonominiu požiūriu pripažinti miškų ekosistemos reikšmę klimatui.

6.10. Komitetas tikisi, kad priemonės, kurias numatyta taikyti mažiems įrenginiams, kuriuose susidaro mažiau nei 25 000 t CO₂, būtų taikomos ir įrenginiams, kuriuose susidaro mažiau nei 50 000 t CO₂, nes jie sudaro apie 75 % ATLPS įrenginių, bet išmeta vos 5 % visų teršalų.

6.11. Kadangi veiklos vykdytojai iš esmės neturi jokių galimybių sumažinti per mineraloginius procesus susidarančių teršalų kiekio, visi apyvartiniai taršos leidimai jiems turėtų būti skiriami nemokamai.

⁽⁴⁾ 2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės (OL C 200, 2014 6 28, p. 1).

6.12. ES ATLPS priežiūros priemonės susijusios ne tik su energetikos politika, bet ir su daugeliu kitų ES politikos sričių, todėl Komitetas rekomenduoja veikti ypač nuosekliai ir atsisakyti biurokratinių formalumų taikant naujuosius teisės aktus ir su jais susijusius aktus.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“

(COM(2015) 192 final)

(2016/C 071/11)

Pranešėjas: Raymond HENCKS

Bendrapranešėjis: Thomas McDONOGH

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. gegužės 12 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija“

(COM(2015) 192 final).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 24 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 9 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 219 narių balsavus už, 2 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK teigiamai vertina Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją. Tačiau jam nerimą kelia tai, kad kol kas valstybių narių politinė valia atverti kelią kūrybinei ir inovatyviai – o ne tik vartotojiškai – skaitmeninei sąjungai yra nepakankama.

1.2. J.-C. Junckerio vadovaujamos Komisijos siūloma Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija yra dabartinių skaitmeninių strategijų ir programų tęsa. Ja siekiama suteikti naują postūmį vėluojančiam ES skaitmeninės politikos įgyvendinimui. Kartu dėmesys iš naujo sutelkiamas į prekybą bei vartotojus ir būtinas priemonės, kuriomis siekiama plėsti prekybos mastą, didinti vartotojų skaičių, sudaryti jiems geresnes sąlygas ir juos apsaugoti.

1.3. Tokiomis aplinkybėmis mūsų svarbiausias prioritetas – pašalinti kvalifikuotų darbuotojų trūkumą. Šioje srityje problemų gali kilti tiek dėl matematinių gebėjimų ir raštingumo, tiek dėl skaitmeninių įgūdžių ir atsakingo naudojimosi jais. Antra, rinkai skatinti reikia platformų, kuriomis būtų lengva naudotis, todėl platformų veikla neturėtų būti ribojama. Trečia, reikia kurti atitinkamas taikomas programas, todėl palankiai vertinamas standartizavimo akcentavimas. Didesnio masto e. valdžia padės įtraukti daugiau piliečių į skaitmeninę veiklą. Vartotojų požiūriu EESRK palankiai vertina iniciatyvas dėl didesnių galimybių vartotojams ir įmonėms įsigyti skaitmeninių prekių ir paslaugų visoje Europoje.

1.4. Kai kurios (bet ne visos) iniciatyvos, išsamiai aprašytos 4.2 skyriuje („Tinkamų sąlygų skaitmeniniams tinklams ir paslaugoms suklestėti sudarymas“), yra susijusios su tinklų infrastruktūra ir įtrauktos į skaitmeninę darbotvarkę. Šiais pasiūlymais atkreipiamas dėmesys į padėtį bendrojoje rinkoje ir jų įgyvendinimo spartą. Kai kurios kitos šio skyriaus iniciatyvos svarbios vartotojų teisių požiūriu.

1.5. EESRK gali tik pritarti Komisijos ryžtui panaikinti susiskaidymą į 28 nacionalines skaitmenines rinkas ir strategijas, jas sujungti taikant europinį požiūrį ir taip užtikrinti pirmaujančią poziciją pasaulinėje skaitmeninėje ekonomikoje, kuri tapo trečiųjų šalių atributu.

1.6. EESRK yra įsitikinęs, kad Europos Sąjunga, kuri tam tikrose skaitmeninėse srityse yra sukaupusi puikių įgūdžių ir daug patirties, vis dar gali pašalinti savo atotrūkį. Į tai atsivėlgdamas EESRK pabrėžia daugiadalykių mokslinių tyrimų polių ir Europos sinergijos Europos mokslinių tyrimų erdvėje plėtrą tokiose srityse kaip debesijos kompiuterija, nanoelektronika, didelių duomenų kiekių saugojimas ir tvarkymas, nuotoliniu būdu prižiūrimi arba kontroliuojami prietaisai (sujungti objektai) ir pažangiosios paslaugos.

1.7. Europos Sąjunga galės pašalinti minėtą atotrūkį, jeigu jai per trumpą laikotarpį pavyks sukaupti savo išteklius siekiant sutelkti ir koordinuoti 28 valstybių narių viešojo ir privačiojo sektorių pastangas, kartu įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus į diskusijas dėl bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos. EESRK remia Komisijos įsipareigojimą skelbti viešas konsultacijas dėl visų būsimų veiksmų bendrosios skaitmeninės rinkos srityje.

1.8. EESRK apgailestauja, kad skaitmeninėje strategijoje nėra socialinio matmens (išskyrus su skaitmeniniais igūdžiais susijusius klausimus), nors paslaugų ir verslo modelių raida lemia esminius pokyčius darbo rinkoje. EESRK mano, kad, be galimos naudos, būtina atsižvelgti į įvairią riziką ir iššūkius, visų pirma saugumo, darbo organizavimo ir socialinės apsaugos srityje. Be to, į bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją⁽¹⁾ turi būti įtrauktos sutartyje nustatytos procedūros dėl socialinio dialogo ir horizontalioji socialinė išlyga. EESRK mano, kad socialinis matmuo, darantis didelį poveikį užimtumui, turėtų būti ketvirtasis Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos ramsčiai.

2. Įžanga

2.1. Kaip EESRK supranta, terminas „bendroji skaitmeninė rinka“ reiškia sandorių ir veiklos perkėlimą iš esamos ES vidaus rinkos į internetinę erdvę. Iš dalies tai jau įvyko, tačiau Komisijos apibrėžtomis iniciatyvomis siekiama išnaudoti visą skaitmeninį potencialą. Rinkos veikla ir sandoriai apima prekių gamybą ir paslaugų teikimą, taip pat tarpininkavimą, platinimą ir vartojimą. Vartotojų (V), įmonių (I) ir valdžios institucijų (VI) sandoriuose atsispindi tiek socialinių tinklų įtaka, tiek dalijimosi visuomenės kūrimas. Valdžios institucijoms bendrojoje skaitmeninėje rinkoje tenka paslaugų teikėjų vaidmuo.

2.2. Tokio verslo procesų perkėlimo nauda yra gerai suprantama: didesnė integracija vertės grandinėje, spartesni procesai nuo projektavimo iki pristatymo, geresnės klientų sąsajos (ypač socialiniuose tinkluose) ir apskritai didesnis konkurencingumas. Šis perėjimas palaipsniui padės pagrindą „daiktų internetui“ ir 4-ajam pramonės perversmui.

2.3. Unikali vidaus rinkos savybė yra ta, kad ji pagal savo projektą yra tarpvalstybinė, todėl iš esmės gerai pritaikyta internetiniam naudojimui. Tačiau kyla problemų, susijusių su pačia vidaus rinka, taisyklių, įstatymų ir kitų teisės aktų suderinimu su skaitmenine aplinka. Be to, esama skaitmeninio pasirengimo trūkumų visose I, VI ir V kategorijose, technologinė bendrosios skaitmeninės rinkos infrastruktūra yra nepakankama ir gali kilti problemų dėl didelių platformų dominavimo.

2.4. Kartu su skaitmeninės bendrosios rinkos projektu Komisija įgyvendina savo skaitmeninę darbotvarkę. Joje aptariami pagrįstą susirūpinimą keliantys klausimai, susiję su nepakankama ES veikla pasaulio aparatinės ir programinės įrangos pramonėje, tačiau šie klausimai yra mažareikšmiai bendrajai skaitmeninei rinkai. Komisijos teigimu, bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimo privalumai yra labai dideli BVP bei užimtumo požiūriu ir dabartinių ES ir valstybių narių pajėgumų pakanka, kad būtų galima įgyvendinti visus reikalingus veiksmus.

2.5. Nebaigta kurti bendroji paslaugų rinka turi didelių pasekmių bendrosios skaitmeninės rinkos plėtojimui. Paslaugų sektorius yra pagrindinis valstybių narių ekonomikos sektorius. Paslaugų teikimą vis dažniau skatina internetiniai sandoriai; bendrosios skaitmeninės rinkos kūrimo pažanga savaime galėtų sudaryti palankesnes sąlygas bendrajai paslaugų rinkai.

2.6. Taisyklės, teisės aktai ir įstatymai, parengti neelektroninėmis procedūromis vykdomiems sandoriams, ir pirmieji e. prekybos dešimtmečiai tapo kliūtimi bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimui. EESRK palankiai vertina teisėkūros programą ir nustatytą ryžtingą tvarkaraštį, tai:

- pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl paprastų ir efektyvių tarpvalstybinės sutarties taisyklių vartotojams ir įmonėms,
- reglamento dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje persvarstymas,
- siuntų pristatymo srities priemonės,

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl *Skaitmeninimo poveikio paslaugų pramonei ir užimtumui vykstant pramonės pokyčiams* (OL C 13, 2016 1 15, p. 161).

- didelės aprėpties peržiūra rengiant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl nepateisinamo geografinio blokavimo problemos sprendimo,
- konkurencijos sektoriuje atliekamas e. prekybos tyrimas, susijęs su prekių prekyba internetu ir paslaugų teikimu internetu,
- autorių teisių sistemos reformos pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto,
- pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriais siekiama sumažinti dėl skirtingos apmokestinimo PVM tvarkos įmonėms tenkančią administracinę naštą,
- duomenų nuosavybės, laisvo duomenų judėjimo (pvz., tarp debesijos paslaugų teikėjų) ir Europos debesijos iniciatyvos,
- E. privatumo direktyvos persvarstymas.

2.7. Nors teisėkūros programa, nurodyta 2.5 punkte, yra aiškiai išdėstyta, veiksmai, kuriais numatoma gerinti naudojimosi internetu žinias, įgūdžius ir pasirengimą visose trijose I, VI ir V kategorijose, yra kur kas mažiau aiškūs:

- daugelio ES piliečių kategorijų skaitmeniniai įgūdžiai ir kompetencija yra tikrai nepakankami, kaip ir Komisijos pasiūlymai šiuo klausimu. EESRK apgailestauja, kad Komisija neteikia deramo prioriteto šiam itin svarbiam Europos bendrosios skaitmeninės rinkos ir informacinės visuomenės sėkmės faktoriui,
- prioritetinių IRT standartų plano parengimas ir viešųjų paslaugų įtraukimas į Europos sąveikumo sistemą,
- naujas e. valdžios planas su vieno karto principo iniciatyva ir įmonių registrų jungčių sukūrimo iniciatyva.

Visos kartu šios iniciatyvos darys poveikį piliečiams, MVĮ, viešojo ir privačiojo sektorių paslaugoms ir sektorių taikomosioms programoms, kurios itin svarbios bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimui. Susidaro įspūdis, kad šie pasiūlymai yra nepakankamai tikslūs ir skubūs. EESRK atidžiai stebės, kaip plėtojamos šios iniciatyvos, kurias visas kontroliuoja ES ir valstybės narės.

2.8. Siūloma keletas itin svarbių infrastruktūros iniciatyvų:

- Palydovinio transliavimo ir kabelinio perdavimo direktyvos persvarstymas,
- galiojančių telekomunikacijų taisyklių reformos pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto,
- Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos persvarstymas (Komisija peržiūrės Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvą),
- kibernetinio saugumo sutartimi pagrįstos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės sudarymas.

Telekomunikacijoms ir kibernetiniam saugumui teikiamas akivaizdus prioritetas, tačiau taip pat labai svarbu paaiškinti audiovizualinio turinio skleidimo taisyklės kabelinio palydovinio transliavimo ir plačiajuosčio ryšio priemonėmis.

2.9. Bendrąją skaitmeninę rinką skatina platformos. Dauguma V, I ir VI kategorijų narių jomis kasdien naudojasi. Platformos lengvai prieinamos, nesudėtingos naudotis ir dažnai nemokamos. Jų tolesnis vystymas yra būtinas, tačiau sukelia tam tikrų problemų:

- jos sudaro palankias sąlygas plisti trikdančioms taikomosioms programoms, kurios kelia sunkumų sektoriams ir įprastoms įmonėms. Vartotojai iš to gauna naudos, bet įprastos įmonės kvestionuoja jų teisėtumo klausimą,
- daugybė platformų užima dominuojančią padėtį, todėl kyla abejonių dėl galimo piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi,

— dauguma didelių platformų yra įsteigtos už ES ribų, tačiau veikia ir ES platformų sektorius, kuriam reikia vienodų sąlygų, kad jis išsilaikytų ir klestėtų.

Dėl šių priežasčių EESRK pritaria tyrimui, t. y. nuodugnai platformų vaidmens rinkoje, įskaitant vaidmenį, susijusį su neteisėtu turiniu internete, analizei. Kad bendroji skaitmeninė rinka sėkmingai veiktų, platformos privalo klestėti, todėl teisėsaugos organai neturėtų kitaip riboti platformų veiksmų laisvės.

2.10. Atsižvelgdamas į pirmiau pateiktą analizę, EESRK mano, kad 2.7 punkte nurodytos Bendrijos programos gali būti strategijos Achilo kulnas, ir norėtų išreikšti tam tikrų abejonių dėl platformų.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Galima užtikrintai teigti, kad Europos Sąjunga kol kas veiksmingai neišnaudojo skaitmeninių technologijų teikiamų didžiulių galimybių. Taip iš esmės yra dėl to, kad ES rinka tebėra padalyta į 28 nacionalines rinkas.

3.2. Vis dėlto kai kurios valstybės narės pageidauja veikiau išsaugoti ir plėtoti vien nacionalinę skaitmeninę strategiją, o ne atverti duris kūrybiškai ir inovatyviai Europos skaitmeninei sąjungai. Be to, Prancūzijos ir Vokietijos ekonomikos ministrai paragino, vadovaujant šioms dviem šalims, sukurti bendrą sistemą.

3.3. EESRK taip pat pastebi, kad tam tikrų valstybių narių ministrai pirmininkai raštu kreipėsi į Tarybos pirmininką ir pareiškė abejonių dėl šios strategijos įgyvendinimo. Jie pabrėžė, kad svarbu „reglamentuoti tik tuo atveju, kai esama aiškių įrodymų, kad tai būtina, remiantis pažangaus reglamentavimo principais ir išsamiu poveikio vertinimu. Visiškai akivaizdu, kad bendroji skaitmeninė rinka bus veiksminga tik tuo atveju, jeigu ji neslopins inovacijų, investicijų ir verslumo“. EESRK pritaria šiam požiūriui su sąlyga, kad pagal tą patį principą bus atsižvelgiama į vartotojų ir darbuotojų interesus.

3.4. Komisija numato, kad ši nauja strategija, skirta bendrajai skaitmeninei rinkai sukurti, papildo 2010 m. Europos skaitmeninę darbotvarkę. Joje buvo numatytas 101 veiksmas ir, pasak Komisijos, 72 jų visiškai įgyvendinti, o 23 turėtų būti baigti per nustatytą terminą, tačiau atsižvelgiant į tai, kad bendroji skaitmeninė rinka dar nėra sukurta, kai kurios iš šių iniciatyvų yra įtrauktos į svarstomą naują strategiją.

3.5. Pristatydamas naujosios Europos Komisijos politines gaires, jos Pirmininkas Jeanas-Claude'as Junckeris nurodė kad „sukūrus sujungtą bendrąją skaitmeninę rinką būtų galima užtikrinti iki 250 mlrd. EUR vertės papildomą ekonomikos augimą ir taip sukurti šimtus tūkstančių naujų darbo vietų“. Nagrinėjamame komunikate teigiama, kad ES „BVP galėtų padidėti dar 415 mlrd. EUR“, o už skaitmeninius reikalus atsakingi du Europos Komisijos nariai nurodo, kad bendrojoje skaitmeninėje rinkoje būtų sukurta 3,8 mln. darbo vietų.

3.6. EESRK mano, kad nėra prasmės visuomenei kaip neginčijamus faktus pateikti apytikrius skaičius, kurie skirtinguose Komisijos šaltiniuose labai skiriasi, nes jie yra mažai tikėtini. Tokie pareiškimai galiausiai kelia nepasitikėjimą aukšto rango politikais ir skatina abejingumą tikroms problemoms.

3.7. Iki šiol Komisija nė karto nepateikė jokių įrodymų, kad tokio pobūdžio prognozės išsipildė. EESRK prašo, kad savo kadencijos pabaigoje dabartinė Komisija įvertintų ir palygintų rezultatus su pradiniais lūkesčiais.

3.8. EESRK mano, kad nerealu manyti, jog bendroji skaitmeninė rinka bus baigta kurti dabartinės Europos Komisijos kadencijos metu, ypač atsižvelgiant į tai, kad poveikio vertinimai ir susiję moksliniai tyrimai, pagrindžiantys tokius teiginius, nėra paskelbti. EESRK mano, kad Komisijos vertinimai turėtų būti palyginami su tyrimais, pagal kuriuos numatoma, kad dėl skaitmeninių pokyčių bus prarasta daug darbo vietų ⁽²⁾.

3.9. Komisijos teigimu, sujungta skaitmeninė rinka suteiktų Europai galimybę ir toliau pasaulio mastu pirmauti skaitmeninėje ekonomikoje, kartu leistų Europos įmonėms plėsti savo veiklą už Europos Sąjungos ribų.

⁽²⁾ Taip pat žr. 1 išnašą.

3.10. EESRK apgailestaudamas konstatuoja, kad ES užmojis, kaip nurodyta 2000 m. Lisabonos strategijoje, tapti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žiniomis grindžiama ekonomika pasaulyje, kurioje vyktų tvarus ekonomikos augimas, kartu būtų kuriama daugiau ir geresnių darbo vietų ir didėtų socialinė sanglauda, buvo iš esmės persvarstytas ir sumažintas.

3.11. Europos Sąjunga atsilieka.

Skaitmeninė ekonomika tapo Jungtinių Amerikos Valstijų ir Azijos remiama sritimi. Maždaug penkioms dešimtims Europos pagrindinių elektroninių ryšių operatorių taikomos 28 skirtingos nacionalinės reguliavimo sistemos, tuo tarpu šeši didžiausi Jungtinių Amerikos Valstijų rinkos ir trys milžiniški Kinijos rinkos operatoriai yra valdomi pagal vieną reguliavimo sistemą. Sienu neturinčiame skaitmeniniame pasaulyje Europos vidaus skaitmeninės rinkos nebegalima laikyti integracijos veiksmu; be to, tai nesutrukdė pagrindinėms trečiųjų šalių platformoms kurti savo monopolijų ar oligopolijų daugelyje ES šalių.

3.12. EESRK ir toliau tikisi, kad ES vis dar gali susigrąžinti pranašumą, o Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategija yra pajėgi įkvėpti šiam sektoriui gyvybės. Tai įmanoma tik tuo atveju, jei bus plėtojamas skaitmeninimu pagrįstas kūrybiškumas, o ne vartotojiškumas. Reikia skatinti visuomenę kokybiškai pereiti prie ankstyvojo jaunuolių ugdymo siekiant lavinti skaitmeninius įgūdžius ir skatinti atsakingai jais naudotis, panaikinti skaitmeninę atskirtį, visiems piliečiams (įskaitant neįgaluosius) užtikrinti prieigą ir tinkamas viešąsias ir privačiąsias investicijas į švietimą, profesinį mokymą ir mokslinius tyrimus.

3.13. Šiuo tikslu ES turi sutelkti savo išteklius, kad suvienytų ir suderintų viešojo ir privatačiojo sektorių veiksmus 28 valstybėse narėse. Kitaip ji gali praleisti galimybę atsižvelgti į nuolat skaitmeninėje ekonomikoje vykstančius pokyčius, šandien laikomus vienintele galimybe naudotis internetu, kaip antai mobiliosios taikomosios programos (kurių skaičius pastaraisiais metais itin išaugo), debesijos kompiuterija, dideli duomenų kiekiai arba didelio masto skaitmeninių paslaugų platformų keliami strateginiai uždaviniai. Į diskusiją dėl šios bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimo strategijos reikia įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus ir būtina joje atsižvelgti į piliečių, vartotojų, darbuotojų ir neįgalųjų apsaugą bei pagrindines teises siekiant sukurti įtraukią visuomenę.

3.14. EESRK tenka tik konstatuoti, kad bendrosios skaitmeninės rinkos strategijoje visiškai nėra socialinio matmens. Iš esmės nepaisoma skaitmeninimo poveikio užimtumui ir su tuo susijusių uždavinių, nors nuolatinė paslaugų ir verslo modelių raida lemia esminius darbo rinkos pokyčius, darančius didelį poveikį darbo pobūdžiui ir įmonių struktūrai, ir kelia pavojų, kad žlugus kolektyvinės sutartys. Todėl į bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją turi būti įtrauktos Sutartyje nustatytos procedūros dėl socialinio dialogo ir horizontalioji socialinė išlyga. Savo nuomonėje CCMI/136 dėl Skaitmeninimo poveikio paslaugų pramonei ir užimtumui vykstant pramonės pokyčiams EESRK pateikė keletą rekomendacijų, kuriomis siekiama išvengti, kad skaitmeninės naujovės nepakenktų esamų profesinio mokymo, darbo saugos, socialinės apsaugos ir apmokestinimo sistemų veiksmingumui. EESRK mano, kad socialinis matmuo, darantis didelį poveikį užimtumui, turėtų būti ketvirtasis Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos ramstis.

3.15. Dideli duomenų kiekiai yra dar viena sritis, kurioje ES turi galimybę imtis iniciatyvos, nes dar nėra parengti techniniai standartai, kurie galėtų būti naudojami organizuojant duomenų rinkimą ir tvarkymą. Atsižvelgiant į tai, pažangia duomenų tvarkymo politika grindžiama darnioje Europos sistemoje, kuriai būtų būdinga ekonominių interesų ir privataus gyvenimo apsaugos derinio pusiausvyra įvairiose srityse, įskaitant mediciną, visuomenės sveikatą, asmenines paslaugas, žemės ūkio maisto produktus ir t. t., reikėtų sujungti įvairias nacionalines taisykles.

3.16. Europos Sąjunga turi patirties, susijusios su valstybių narių diskusijomis dėl techninių standartų, ir pagal tai gali sukurti Europos duomenų politiką, grindžiamą aukštos kokybės teisine sistema, taip pat prižiūrėti, kaip laikomasi su asmens duomenų apsauga susijusių taisyklių (žr. SWIFT), siekdama užtikrinti, kad jų neprimestų kiti suinteresuotieji subjektai.

3.17. Be to, EESRK pažymi, kad skaitmeniniame sektoriuje taip pat pastebima didelė lyčių nelygybė ir kad IRT specialistai daugiausia yra vyrai. Atsižvelgiant į didelį laisvų darbo vietų skaičių IRT sektoriuje, ES ir valstybės narės turėtų pradėti kampaniją, kuria daugiau moterų būtų skatinamos apsvaistyti karjeros skaitmeniniame sektoriuje galimybes.

3.18. Savo pranešime „Auksinis ekonomikos augimas – Europos ekonomikos modelio šlovės sugražinimas“ (angl. *Golden growth: Restoring the lustre of the European economic model*) Pasaulio bankas suskirstė Europos Sąjungą į šešis blokus, kad, remdamasis skaitmeniniais rodikliais, pabrėžtų didelius valstybių narių skirtumus technologijų įdiegimo, gebėjimų, skaitmeninių taikomųjų programų ir e. prekybos srityse. EESRK ragina Komisiją visapusiškai atsižvelgti į šiuos skirtumus nustatant savo darbo plano prioritetinius veiksmus.

3.19. Galiausiai EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos pareiškimą, kuriame nurodoma kad, be maždaug 21,4 mlrd. EUR vertės ES finansavimo, Europos strateginių investicijų fondas parems daugybę skaitmeninių projektų, o Europos investicijų bankas ir Europos investicijų fondas suteiks daug galimybių gauti papildomą finansavimą. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija, bendradarbiaudama su EIB, projektų vykdytojais ir valstybėmis narėmis, sieks, kad būtų panaudotos visos turimos lėšos, tačiau stebisi, kodėl daug ES lėšų, skiriamų valstybėms narėms, lieka nepanaudotos. EESRK ragina atlikti tyrimą šiuo klausimu, kad ateityje būtų užtikrintas veiksmingas ir efektyvus lėšų panaudojimas.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Didesnės vartotojų ir įmonių galimybės visoje Europoje įsigyti skaitmeninių prekių ir paslaugų

4.1.1. Pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl paprastų ir efektyvių tarpvalstybinės sutarties taisyklių vartotojams ir įmonėms

Tai plataus užmojo, tačiau sveikintina iniciatyva, jeigu ją įmanoma įgyvendinti. Nepaisant to, tarpvalstybinė, elektroninė ar kitokia prekyba kels sunkumų mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei privatiems asmenims dėl kalbos ir kultūros klausimų. Teisingas ir paprastas tipinės sutarties tekstas visomis ES kalbomis pašalins vieną didelę kliūtį, tačiau išliks kitos problemos, pavyzdžiui, abejonės dėl elektroninės, tarpvalstybinės ar kitokios prekybos saugumo. Šioje srityje labai reikalinga kibernetinio saugumo iniciatyva.

EESRK pageidauja, kad visuose pasiūlymuose, pateiktuose rengiant Europos bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją, būtų užtikrinta aukšto lygio vartotojų apsauga ir dėl jų nė vienoje valstybėje narėje nesumažėtų esamas apsaugos lygis.

Socialiniams partneriams susirūpinimą tebekelia tai, kad tarpvalstybinė e. prekyba gali sutrikdyti esamų nacionalinių įmonių veiklą. Šis opus klausimas išryškina būtinybę į strategiją įtraukti socialinį matmenį.

4.1.2. Reglamento dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje persvarstymas

Akivaizdžiai veiksmingas bendradarbiavimas yra būtina sąlyga tarpvalstybinei vartotojų apsaugai užtikrinti. Tikėtina, kad savalaikės kompensacijos sumokėjimo ir žalos atlyginimo tvarka bus itin svarbi tarpvalstybinei e. prekybai įsitvirtinti.

Reikėtų dėti visas įmanomas pastangas siekiant sumažinti MVĮ tenkančią reglamentavimo našta.

EESRK mano, kad Komisija turėtų:

- užtikrinti, kad vartotojai galėtų gauti teisėtai prieinamą turinį sąžiningomis ir pagrįstomis sąlygomis nepaisant sienų,
- apsvarstyti, koku mastu vartotojai yra diskriminuojami internete pagal šalį, kurioje jie gyvena, ir kokios tokios praktikos pasekmės ekonomikos ir vartojimo požiūriu, ir pasiūlyti būtinų priemonių siekiant pašalinti bet kokią diskriminaciją,
- peržiūrėti vartotojų teisių taikymą ir užtikrinimą, nustatyti, kaip vartotojų teisės taikomos skaitmeninių gaminių atveju, ir užtikrinti, kad vartotojai ir įmonės suprastų savo teises ir pasitikėtų jų garantavimu.

4.1.3. Siuntų pristatymo srities priemonės

Skubus siuntinių pristatymas itin svarbus vartotojų pasitenkinimui užtikrinti vidaus e. prekybos rinkose ir jis vykdomas gerai. Savaiame suprantama, kad tarpvalstybinė e. prekyba turėtų būti remiama panašiai, nors Komitetas pažymi, kad Europoje jau veikia didelės tarptautinės siuntinių pristatymo įmonės.

4.1.4. Didelės aprėpties peržiūra rengiant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamo akto dėl nepateisinamo geografinio blokavimo problemos sprendimo ⁽³⁾

Tai taikoma ir e. prekybai, ir audiovizualinėms paslaugoms. E. prekybos srityje prekių ir paslaugų paieška retai duoda rezultatų už ieškotojo geografinės teritorijos ribų. Kita vertus, jeigu būtų pateikiami rezultatai iš visos ES, jų gali būti per daug.

Iš tiesų, paiešką atliekantis asmuo gali paieškos parametruose nustatyti bet kurią reikalingą geografinę teritoriją. Viena iš problemų – vartotojams iš skirtingos geografinės vietovės gali būti taikoma diskriminacinė kainodara, kaip neseniai parodė Paryžiaus Disneilendo atvejais. EESRK remtų veiksmus, kuriais siekiama užtikrinti, kad tarpvalstybinė prekyba būtų vykdoma vienodomis sąlygomis siekiant apsaugoti vartotojus. Dar viena problema – kai kuriais atvejais prisijungti prie tinklaviečių iš kitos valstybės tiesiog neleidžiama.

Audiovizualinis blokavimas turi du aspektus: neleidžiama prisijungti užsienyje keliautiems piliečiams, kurie turi teisę gauti paslaugas savo šalyje, ir neleidžiama prisijungti kitų valstybių piliečiams, kurių prisijungimo reikalavimai yra grindžiami ES pilietybe. Pirmuoju atveju EESRK rekomenduoja įvesti skaitmeninę tapatybę, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos prisijungti. Antruoju atveju EESRK supranta, kad geografinis blokavimas dažniausiai vykdomas dėl teisių apribojimų arba komercinių sumetimų. Supaprastinta teisių sistema duotų naudą, tačiau būtina pasirūpinti, kad nebūtų sutrikdyti verslo modeliai, susiję su reklama ir patekimu į rinką.

4.1.5. Konkurencijos sektoriuje atliekamas e. prekybos tyrimas, susijęs su prekių prekyba internetu ir paslaugų teikimu internetu

EESRK palankiai vertina konkurencijos institucijų vykdomą rinkos priežiūrą ir griežtą sankcijų sistemą kovojant su piktnaudžiavimu dominuojančia padėtimi. Tačiau kartu EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad technologijas ir skaitmeninę ekonomiką skatina didelės įmonės, o tai yra naudinga ekonomikai ir visai visuomenei. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja, kad numatomi tyrimai būtų griežtai grindžiami įtvirtintais komercinės ir konkurencijos teisės principais.

4.1.6. Autorių teisių sistemos reformos pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto

EESRK pritaria šiems pasiūlymams su sąlyga, kad įvairūs komerciniai veiklos modeliai išliktų perspektyvūs ir kad nebūtų pažeidžiamos intelektualinės nuosavybės teisių turėtojų teisės.

4.1.7. Palydovinio transliavimo ir kabelinio perdavimo direktyvos persvarstymas

Šioje direktyvoje svarstomas tam tikrų autorių teisių taisyklių suderinimas su autorių teisių, taikomų palydoviniam transliavimui ir kabeliniam perdavimui, taisyklėmis. Komitetas sutinka, kad reikia persvarstyti direktyvą tiek atsižvelgiant į 4.1.6 punkte pateiktus pasiūlymus dėl teisės aktų, tiek siekiant atspindėti šiuose sektoriuose vykstančius didelius pokyčius.

4.1.8. Pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, kuriais siekiama sumažinti dėl skirtingos apmokestinimo PVM tvarkos įmonėms tenkančią administracinę naštą

Skaitmeninių technologijų apmokestinimas yra vienas pagrindinių veiksnių, nuo kurių priklauso bendrosios skaitmeninės rinkos strategijos sėkmė, nes akivaizdu, kad ES ir nacionaliniai mokesčių įstatymai nepritaikyti skaitmeninės ekonomikos realijoms, todėl gali tapti mokesčių slėpimo ir nesąžiningos konkurencijos priežastimi. EESRK pritaria Komisijos požiūriui dėl PVM (t. y. sutelkti dėmesį veikiau į vietą, kurioje išsikūręs vartotojas, o ne į vietą, kurioje įsisteigęs paslaugų teikėjas), taip pat į tiesioginio apmokestinimo principą, kuriuo užtikrinama, kad pelnas apmokestinamas toje vietoje, kur sukuriama vertė. EESRK taip pat remia Komisijos pastangas mažinti įmonėms taikomą biurokratizmą, kurį lemia apmokestinimo PVM tvarkos skirtumai. Kalbant apie iv punktą, paprastesnis sprendimas galėtų būti ES viduje vykdomų sandorių atleidimas nuo šio mokesčio.

⁽³⁾ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, 2006 12 27, p. 36).

4.2. Tinkamų sąlygų skaitmeniniams tinklams ir paslaugoms suklestėti sudarymas

4.2.1. Galiojančių telekomunikacijų taisyklių reformos pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamo akto

Europos, Azijos ir JAV telekomunikacijų sritis akivaizdžiai skiriasi tuo, kad Europos rinka yra susiskaidžiusi. Siekiant sukurti organizacijas, turinčias didelio masto investicijų ir mokslinių tyrimų vykdymo gebėjimus, kurių reikia norint konkuruoti pasaulyje, persvarstymo metu taip pat turėtų būti nagrinėjami 1 lygio ir 2 lygio interneto ryšio paslaugų teikėjų gebėjimai atsižvelgiant į eksponentiškai didėjančius skaitmeninius srautus. Persvarstant taip pat turėtų būti siekiama rasti subalansuotą sprendimą dėl tinklo neutralumo. Jeigu audiovizualinė žiniasklaida yra ir bus teikiama internetu, telekomunikacijų operatoriai privalo turėti galimybę patenkinti vartotojų lūkesčius kokybės ir pristatymo greičio požiūriu.

Kalbant apie Komisijos pasiūlymą, Komitetas palankiai vertina nuolatinę dėmesį vartotojų apsaugai, kartu siekį sumažinti susiskaidymą ir užtikrinti didesnę suderinimą.

4.2.2. Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyvos persvarstymas

Akivaizdu, kad esama didelių skirtumų tarp licencijas turinčių transliuotojų reguliavimo ir nereguliuojamų paslaugų teikėjų. Padėtis tampa dar neaiškesnė, kad reguliuojamas transliavimo turinys pertransliuojamas plačiajuosčiu ryšiu, patalpinamas įvairiose interneto svetainėse, rodančiose jį užsakomųjų vaizdo programų (VOD) kanalu, platinamas daugybės tinklaraštininkų, veikiančių žinių erdvėje, ir skaitmeniniu matmeniu, kurį dabar turi dauguma laikraščių.

Vis dėlto Komitetas abejoja, ar reikėtų stengtis reguliuoti visas paslaugas vienodu pagrindu. Linijinis transliavimas turi atitikti standartus dėl su viešąja paslauga susijusių išpareigojimų ir dėl to, kad vartotojų pasirinkimas yra ribotas. Prisijungimą prie plačiajuosčio interneto svetainių kontroliuoja žiūrovas, kaip tėvų kontrolės atveju. Atsižvelgiant į šiame sektoriuje vykstančius sparčius pokyčius, persvarstymas bus savalaikis ir reikės pakeitimų, tačiau pusiausvyra turi būti pasiekta.

4.2.3. Nuodugni platformų vaidmens rinkoje, įskaitant vaidmenį, susijusį su neteisėtu turiniu internete, analizė

Akivaizdu, kad ES skaitmeninė darbotvarkė labai priklauso nuo platformų ir yra plėtojama į jas atsižvelgiant, kaip ir kituose pasaulio regionuose. Pagrindinių platformų sėkmė leido joms užimti dominuojančią padėtį ir ja neturėtų būti piktnaudžiaujama. Tačiau EESRK išpėja Komisiją, kad ji neturėtų kliudyti minėtų bendrovių veiklai vien dėl to, kad jos yra didelės ir sėkmingai veikia. Tokie veiksmai keltų pavojų, kad Europos bendrosios skaitmeninės rinkos sukūrimui gali atsirasti kliūčių.

Nepaisant to, penki Komisijos pasiūlyti veiksmai yra pagrįsti ir tinkami. Jie gali padidinti platformų naudą bendrojoje skaitmeninėje rinkoje. Svarbiausia, kad Komisijos taikytų subalansuotą požiūrį ir neatmestų teisėtų komercinių platformų interesų.

4.2.4. E. privatumo direktyvos persvarstymas

EESRK pritaria šiam požiūriui į asmens duomenų apsaugą. EESRK nėra įsitikinęs, kad dabartinis „teisės būti pamirštam“ statusas yra įgyvendinamas ilguoju laikotarpiu, nes dabartinis ES aiškinimas yra pernelyg plataus pobūdžio ir tokią teisę pasauliniame internete išsaugoti techniškai labai sunku. Komitetas ragina Komisiją patikslinti šią „teisę“, skirtą pažeidžiamiesiems asmenims apsaugoti, kad ji būtų pripažįstama pasaulio mastu.

4.2.5. Kibernetinio saugumo sutartimi pagrįstos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės sudarymas

Skaitmeninėje ekonomikoje įvairiais vertės grandinės etapais nenustatyti jokie apribojimai ir yra peržengiamas nacionalinis aspektas – taip prisidedama prie elektroninių nusikaltimų plitimo. EESRK palankiai vertina tai, kad bendrosios skaitmeninės rinkos strategija sudaromos tokios sąlygos partnerystei su pramone kibernetinio saugumo srityje, kad rizikos valdymo ir veiksmingo informacijos srauto kultūra, kuri ilgą laiką buvo kuriama, pagaliau susiformuos.

Komisija neatkreipė dėmesio į vieną elektroninių nusikaltimų savybę: informacijos ir komunikacijos technologijos suteikia galimybę įgyvendinti elektroninį stebėjimą ir taip kyla pavojus, kad jos bus naudojamos siekiant kontroliuoti duomenis ir asmeninę komunikaciją neatsižvelgiant į asmens laisvę arba net galėtų būti naudojamos valstybėms ir jų Vyriausybėms šnipinėti. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad būtina susitarti dėl informacijos sutelkimo ir stiprinti aptikimo ir intervencijos pajėgumus ES lygmeniu.

Komisija nepateikia jokios informacijos apie siūlomos partnerystės mastą, laukiamus rezultatus ar partnerystės struktūrą (vienas ar daugiau partnerių). Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į dabartinį rinkos investicijų mastą kibernetinio saugumo srityje. Dėl šių dviejų priešasčių Komitetas negali pateikti pastabų dėl šio pasiūlymo, kol nebus gauta daugiau informacijos.

4.3. **Kuo didesnis skaitmeninės ekonomikos augimo potencialo panaudojimas**

4.3.1. *Duomenų nuosavybės, laisvo duomenų judėjimo (pvz., tarp debesijos paslaugų teikėjų) ir Europos debesijos iniciatyvos*

EESRK žino apie didelių duomenų rinkinių aplinkoje kylantį konfliktą tarp asmens duomenų apsaugos ir būtinybės kaupti asmens duomenų rinkinius atliekant analizes ekonominiams, socialiniams ir medicininiais tikslais. EESRK primygtinai ragina Komisiją planuojamos peržiūros metu išspręsti šį konfliktą.

4.3.2. *Prioritetinių IRT standartų plano parengimas ir viešųjų paslaugų įtraukimas į Europos sąveikumo sistemą*

Komitetas pritaria šiai iniciatyvai. Nors tarptautiniai komitetai susitarė dėl tam tikros aparatinės ir programinės įrangos sistemų standartizacijos, akivaizdu, kad esama labai didelių standartizacijos ir sąveikos galimybių sektorių, taikomųjų programų ir prietaikų lygmenimis, o tai turėtų milžinišką potencialą padidinti bendrosios skaitmeninės rinkos vertę ir svarbą.

4.3.3. *Naujas E. valdžios planas su vieno karto principo iniciatyva ir įmonių registų jungčių sukūrimo iniciatyva*

Atsakomybė už e. valdžią tenka valstybėms narėms. Kai kurios jų pirmauja, kitos – atsilieka. Pažanga užtikrinant visapusiškai veikiančias e. valdžios paslaugas yra būtinoji sąlyga siekiant sukurti bendrąją skaitmeninę rinką.

4.3.4. *Skaitmeniniai įgūdžiai ir kompetencija*

Komisija nenumato teisėkūros programos skaitmeninių įgūdžių ir kompetencijos klausimu ir šį klausimą palieka valstybėms narėms. EESRK apgailėstauja, kad šioje srityje nėra naujų iniciatyvų. Komitetas tikisi bent jau Komisijos komunikato, kuriame būtų nurodyti standartai ir geriausios praktikos pavyzdžiai. Be to, būtina daugiau dėmesio skirti matematiniams gebėjimams ir raštingumui, nes tai – pagrindiniai skaitmeninių įgūdžių elementai.

Komunikate, kaip numato EESRK, turėtų būti pateikta skirtingiems gyvenimo etapams specialiai pritaikyta sistema, kartu nurodyti visa apimantys pasiūlymai dėl visą gyvenimą trunkančio mokymosi. Sistema turi būti sudaryta iš keturių dalių: švietimas, užimtumas, pensinis amžius ir negalia.

A. ŠVIETIMAS

A1. Pradinio ugdymo mokyklos – baziniai įgūdžiai.

A2. Vidurinio ugdymo mokyklos – numatomi du sratai:

- visi reikalingi įgūdžiai, kad moksleiviai būtų pasirėngę su pasitikėjimu gyventi ir dirbti informacinėje visuomenėje,
- specialūs skaitmeniniai įgūdžiai, skirti moksleiviams, turintiems potencialo būti IRT srities specialistais, gebančiais pašalinti pramonės įgūdžių spragą. Šioje srityje reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų pasiekta geresnė lyčių pusiausvyra informacinių technologijų srityje.

A1 ir A2. Pradinio ir vidurinio ugdymo mokyklose svarbu skatinti atsakingai naudotis skaitmeniniais įgūdžiais.

A3. Tretinis išsilavinimas – numatomi du sratai:

- su kiekviena specialybe susiję gebėjimai, nustatyti mokymo ir vertinimo programose, pavyzdžiui, inžinerijos, matematikos ir biotechnologijų,
- pažangus technologijų mokymas, suteikiantis studentams kvalifikaciją laisvoms darbo vietoms technologijų sektoriuje užimti.

B. UŽIMTUMAS

- B1. Darbdavių vykdomas su darbo vieta susijęs mokymas nuolat akcentuojant perkvalifikavimą ir nuolatinį profesinį tobulėjimą, kad būtų išsaugotas įgūdžių modernumas.
- B2. Bedarbių įgūdžių ugdymas, kurį organizuoja valdžios institucijos, naudojamosi atitinkamomis agentūromis.

C. PENSINIS AMŽIUS

- C1. Informacinės visuomenės gebėjimai, kurie turi būti visuotinai prieinami tiems, kurių asmeninis ir profesinis gyvenimas rutuliojosi ne informacinės visuomenės sąlygomis.
- C2. Specialios programos, skirtos padėti sergantiesiems likti informacinėje visuomenėje.

D. NEGALIA

Parama kiekviename etape siekiant įtraukti neįgalius asmenis į informacinę visuomenę ir vėliau juos ten išlaikyti, net kai negalia tampa sunkesnė.

Iš Komisijos komunikate pateiktų duomenų yra aišku, kad gebėjimų trūksta visose amžiaus grupėse ir visuose regionuose. Komitetas mano, kad tik struktūruota ir kontroliuojama programa kiekvienoje valstybėje narėje gali užtikrinti, kad nuo informacinės visuomenės ir skaitmeninės bendrosios rinkos nebūtų atskirtas nė vienas pilietis arba labai mažai jų. EESRK ne kartą ragino imtis ryžtingų veiksmų įgūdžių ugdymo srityje. Įgyvendinant bendrosios skaitmeninės rinkos strategiją, pats laikas Komisijai veikti.

Briuselis, 2015 m. gruodžio 9 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2015–2020 m.)“

(COM(2015) 285 final)

(2016/C 071/12)

Pranešėja: Brenda KING

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. liepos 6 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2015–2020 m.)“

(COM(2015) 285 final).

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2015 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (gruodžio 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 176 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų plane⁽¹⁾ nustatytus tikslus, t. y. „užkirsti kelią neteisėtam migrantų gabenimui ir su juo kovoti, drauge užtikrinant migrantų žmogaus teisių apsaugą“, ir „šalinti pamatines neteisėtos migracijos priežastis“. EESRK primena, kad pabėgėliams suteikiamas ypatingas statusas pagal 1951 m. JT konvenciją dėl pabėgėlių statuso.

1.2. EESRK remia šiame veiksmų plane numatytas pastangas išardyti organizuotų nusikaltėlių tinklus atliekant žvalgybos informacija grindžiamus ir finansinius tyrimus, išnaikinti pinigų plovimo praktiką ir konfiskuoti vykdančią neteisėtą veiklą įgytą turtą; vis dėlto EESRK primygtinai rekomenduoja šiame veiksmų plane vadovautis labiau suderintu ir visapusišku požiūriu išsamiai apibūdinant, kaip ES apsaugos neteisėtai atgabenamus migrantus ir jiems teiks pagalbą.

1.3. Remdamasis Europos Komisijos komunikato teiginiu, kad „neteisėto migrantų gabenimo tinklai susilpnėtų, jei jų paslaugomis naudotųsi mažiau žmonių“, EESRK atkreipia dėmesį į JT Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro pareiškimą, kad „šiuo metu daugeliui žmonių, gyvenančių skurdžiose nuo ginkluotų konfliktų ir politinio nestabilumo nukentėjusiose šalyse arba vietovėse, gauti vizą į Šengeno erdvę sudėtinga ar net neįmanoma. Pelno siekiantys asmenys ir grupuotės pasinaudojo šia padėtimi ir sukūrė pelningą verslą sienos kirtimo paklausai patenkinti“⁽²⁾. Todėl EESRK rekomenduoja atsižvelgiant Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriaus ES pateiktą prašymą „apsvarstyti galimybę sukurti daugiau teisėtų ir saugių [pabėgėlių ir migrantų] atvykimo į Europą būdų, kad jie nepatektų į nusikaltėlių tinklus ir nepradėtų pavojingų kelionių“, imtis prevencinių priemonių. Šie teiginiai atspindi keletą EESRK nuomonių dėl migracijos pateiktas rekomendacijas.

1.4. EESRK sutinka, kad siekiant užtikrinti labiau suderintą prieglobsčio prašymų paskirstymą valstybėms narėms būtina vadovautis solidarumo ir bendros atsakomybės principais. Reikėtų pakoreguoti Dublino konvenciją, kad ji labiau derėtų su šia įtraukia sistema ir padėtų apsaugoti Šengeno susitarimo nuostatas.

⁽¹⁾ COM(2015) 285 final.

⁽²⁾ JT Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro (UNODC) atstovės Martina Hanke 2015 m. spalio 12 d. Briuselyje per EESRK viešąjį klausymą dėl neteisėto migrantų gabenimo pasakyta kalba.

1.5. Todėl EESRK pritaria Komisijos Pirmininko Jean-Claude Juncker pareiškimui, kuriuo jis įspėjo valstybes narės nesinaudoti migrantų krize siekiant panaikinti Šengeno susitarimą⁽³⁾. EESRK prašo Komisijos atidžiai stebėti šiuos įvykius ir užtikrinti, kad būtų greitai atkurta įprasta padėtis.

1.6. EESRK taip pat rekomenduoja suteikti daugiau įgaliojimų Europos prieglobsčio paramos biurui (EASO), kad jis galėtų vykdyti savo darbą, visų pirma skirti dėmesio operatyvinės pagalbos veiklai ir valstybėse narėse, kurioms reikia specialios ar skubios pagalbos, veikiančioms bendroms prieglobsčio paramos grupėms. ES turi užtikrinti, kad valstybėse narėse būtų darniau, nuosekliau, labiau nepriklausomai ir lanksčiau išduodamos humanitarinės vizos, kaip nurodyta Bendrame vizų kodekse.

1.7. EESRK palankiai vertina naujausią Komisijos pasiūlymą „spręsti pabėgėlių krizės išorės aspekto klausimą“⁽⁴⁾, be kita ko, įsteigiant skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondą. Šiame naujausiame pasiūlyme, atrodo, pripažįstama, kad pagrindinės migracijos priežastys susijusios ne tik su vidaus reikalais ir saugumu, bet ir su kitomis politikos sritimis, pavyzdžiui, prekyba, vystymusi, užsienio politika ir integracija. Tai atitinka ES politikos tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo srityje nuoseklumo principą.

1.8. Siekiant šalinti pagrindines socialines ir ekonomines neteisėto migrantų gabenimo priežastis EESRK rekomenduoja kaip ilgalaikiu sprendimu naudotis Darnaus vystymosi darbotvarke. EESRK norėtų ES valstybėms narėms priminti jų įsipareigojimą paramai vystymuisi skirti 0,7 % savo bendrųjų nacionalinių pajamų (BNP). Daugeliu atveju, kai kurioms valstybėms narėms mažinant savo oficialią paramą vystymuisi, šis įsipareigojimas nebuvo įvykdytas.

1.9. Atsižvelgiant į Europos problemas – lėtą ekonomikos augimą, senėjančią visuomenę, mažėjančią gyventojų skaičių, darbo jėgos trūkumą – taip pat svarbu ES migracijos politiką susieti su darbo jėgos migracijos ir integracijos politika, kad ji taptų Europos darbo rinkos dalimi, nes esama pakankamai įrodymų, kad migracija yra labai svarbus Europos ekonomikos atsigavimo ir augimo veiksnys.

1.10. EESRK sutinka, kad ES turi tobulinti grąžinimo politiką ir primena Komisijai daugybę savo rekomendacijų, kad visais atvejais reikia paisyti prieglobsčio prašytojų žmogaus teisių.

1.11. Šioje nuomonėje Bendrijos institucijų ir nacionalinių Vyriausybių atstovai raginami atsižvelgti į pagrindinių socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį, kurį jie atlieka Europos migracijos politikai suteikdami socialinį aspektą ir kurdami šios politikos pridėtinę vertę.

1.12. EESRK taip pat prašo daugiau dėmesio skirti sistemingam pilietinės visuomenės organizacijų, kurios saugaus prieglobsčio ieškantiems migrantams teikia labai svarbią pagalbą, padeda juos integruoti ir taip neretai atsveria institucinių gebėjimų trūkumą, finansavimui. EESRK palankiai vertina požiūrį, pagal kurį būtų pripažintas pilietinės visuomenės organizacijų vaidmuo suvokiant neteisėto migrantų gabenimo problemą ir jų tarpininkavimo vaidmuo padedant žmonėms tokiais atvejais, kai jiems padėti negali nei valstybės narės, nei ES.

2. Aplinkybės

2.1. 2015 m. gegužės 13 d. patvirtintoje Europos migracijos darbotvarkėje⁽⁵⁾ nurodytos neatidėliotinos priemonės, kurių Komisija turi imtis reaguodama į krizę Viduržemio jūros regione, ir nustatytas prioritetas kovoti su neteisėtu migrantų gabenimu, „kad būtų užkirstas kelias nusikaltėlių tinklų vykdomam migrantų išnaudojimui ir sumažintos neteisėtos migracijos paskatos“.

2.2. Priėmus šią darbotvarkę dėl greitai besikeičiančių aplinkybių ir daugybės atvykusių prieglobsčio prašytojų susiklostė ypatinga padėtis, todėl Europos Komisija ėmėsi ryžtingų veiksmų ir 2015 m. rugsėjo 9 d. pateikė išsamų pasiūlymų rinkinį pabėgėlių krizės problemai spręsti.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/president/announcements/call-collective-courage_en.

⁽⁴⁾ „Pabėgėlių krizė. Europos Komisija veikia ryžtingai“, 2015 m. rugsėjo 9 d., Strasbūras.

⁽⁵⁾ COM(2015) 240 final.

2.3. Komisija pasiūlymą⁽⁶⁾ pateikė todėl, kad suaktyvėjo migracijos srautai centriniame ir rytiniame Viduržemio jūros regionuose. Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) duomenimis, 2015 m. sausio 1 d.–rugpjūčio 30 d. vietovėse, per kurias driekiasi Vidurio ir Rytų Viduržemio jūros maršrutai ir Vakarų Balkanų maršrutas, ES siena buvo neteisėtai kertama dažniausiai – čia nustatyta 99 % visų neteisėto ES sienos kirtimo atvejų. FRONTEX taip pat nurodo, kad 2015 m. Vakarų Balkanų maršrutu atvyko daugiau kaip 30 % visų neteisėtų migrantų. Tai reiškia, kad ES pasienio valstybėms susidaro didžiulis maždaug 500 000 prieglobsčio prašytojų srauto spaudimas⁽⁷⁾. Dauguma asmenų, atvykstančių Vidurio Viduržemio jūros maršrutu, yra migrantai iš Sirijos ir Eritrėjos; Eurostato duomenimis, patenkinama daugiau kaip 75 % tokių asmenų pateiktų prieglobsčio prašymų. Dauguma Rytų Viduržemio jūros ir Vakarų Balkanų maršrutais atvykstančių migrantų taip pat yra iš Sirijos ir Afganistano. Šie duomenys atitinka JT Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro pareiškimą, kad daugiau kaip 80 % šiais metais jūra į Europą atvykusių asmenų yra iš dešimties pasaulio šalių, iš kurių išvyksta daugiausia pabėgėlių⁽⁸⁾.

2.4. Pasak JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro, 2015 m. spalio 4 d. buvo užregistruoti 4 185 302 Sirijos pabėgėliai. Į šį skaičių įeina 2,1 mln. Egipte, Irake, Jordanijoje ir Libane užregistruotų sirų, 1,9 mln. Turkijos Vyriausybės užregistruotų sirų ir daugiau kaip 26 700 Šiaurės Afrikoje užregistruotų Sirijos pabėgėlių⁽⁹⁾.

2.5. Sirijos konfliktui besitęsiant penktus metus, iš JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro (UNHCR) atlikto tyrimo matyti, kad Jordanijoje įsikūrusių Sirijos pabėgėlių gyvenimo sąlygos sparčiai prastėja ir kad dėl krizės masto ir nepakankamos tarptautinės bendruomenės paramos (surinkta tik 37 % JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro Sirijai prašomų skirti lėšų) labai daug asmenų grimzta į didelį skurdą. JT vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuro teigimu, kol yra pakankamai pinigų priimančiųjų (ES kaimyninių) šalių infrastruktūrai stiprinti ir jose gyvenančių pabėgėlių gyvenimo sąlygoms ir ateities galimybėms gerinti, tol žmonės ir toliau paliks savo šalis ir vyks į Europą. Nors dauguma migrantų pernelyg neturtingi, kad išsikeltų iš pabėgėlių stovyklų, turintieji lėšų ieško nelegalios imigracijos tarpininkų paslaugų.

2.6. 2015 m. rugsėjo 9 d. Komisijos pasiūlyme dėl Tarybos sprendimo⁽¹⁰⁾ nurodoma, kad ji toliau stebės migracijos srautų pokyčius, įskaitant padėtį Rytų Ukrainoje, jeigu ji toliau blogėtų.

2.7. Ši išskirtinė pabėgėlių krizė vyksta laikotarpiu, kai ES ekonominė padėtis daro poveikį tam tikrų valstybių narių, visų pirma pasienio valstybių, gebėjimams ir pasirengimui teikti humanitarinę pagalbą pagal Ženevos konvencijos nuostatas⁽¹¹⁾. Griežtos taupymo priemonės taip pat turėjo neigiamos įtakos prieglobsčio prašytojams paslaugas teikiančioms pilietinės visuomenės organizacijoms. Vienos valstybės narės reagavo sugriežtinamos pasienio kontrolę, o kitos priėmė įstatymus dėl Šengeno erdvės sienas kertančių prieglobsčio prašytojų sulaikymo ir baudimo.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK nori sustiprinti visiems sprendimus priimančioms organams siunčiamą žinią, kad ES turi veikti kaip tikra sąjunga ir priimti bei taikyti bendras taisykles ir jų paisyti. Naujuoju Europos imigracijos politikos etapu reikėtų taikyti strateginį požiūrį, laikytis vidutinės trukmės ir ilgalaikės vizijos ir sutelkti dėmesį į visapusiškas ir visuotines galimybes supaprastinti teisėtus priėmimo į ES kanalus, kurie turėtų būti atviri ir lankstūs⁽¹²⁾. Kalbant apie dabartinę krizę, reikės laikytis bendro požiūrio į išorės sienų valdymą ir kartu įgalinti Komisiją ir Europos agentūras vykdyti operatyvines užduotis užtikrinant atitinkamo lygio finansavimą.

⁽⁶⁾ COM(2015) 451 final.

⁽⁷⁾ Žr. 6 išnašą.

⁽⁸⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽⁹⁾ <http://data.unhcr.org>.

⁽¹⁰⁾ Pranešimas spaudai „Pabėgėlių krizė. Europos Komisija veikia ryžtingai“ (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_it.htm).

⁽¹¹⁾ <http://www.unhcr.org/>.

⁽¹²⁾ EESRK tiriamoji nuomonė dėl Europos imigracijos politikos, pagrindinis pranešėjas Giuseppe Iuliano (OL C 458, 2014 12 19, p. 7).

3.2. EESRK norėtų prisidėti pateikdamas strateginius pasiūlymus, grindžiamus ankstesnėmis Komiteto nuomonėmis su migracija susijusiais klausimais⁽¹³⁾. Visose diskusijose, po kurių prasidės kitas **Europos migracijos politikos** etapas, turėtų dalyvauti **socialiniai partneriai ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovai ir turėtų būti vedamas socialinis dialogas**. Siekiant užtikrinti šios politikos pridėtinę vertę, proporcingumą ir poveikį, **vadinamasis socialinis aspektas yra labai svarbus**.

3.3. EESRK prašo šioje srityje atsižvelgti į valstybių narių **demografinę padėtį, gyventojų senėjimą ir padėtį darbo rinkoje**. Savo 2011 m. tiriamojoje nuomonėje⁽¹⁴⁾ dėl **legalios imigracijos vaidmens ir demografinių iššūkių** EESRK pažymėjo, kad trečiųjų šalių darbuotojų ir jų šeimos narių imigracija turėtų didėti. ES reikia **atvirų ir lanksčių teisės aktų**, pagal kuriuos ne tik aukštos ir vidutinės, bet ir žemesnės kvalifikacijos darbuotojams būtų leidžiama teisėtai ir skaidriai imigruoti darbo tikslais, suteikiant galimybę valstybėms narėms pačioms nustatyti priimamų darbuotojų skaičių. Kartu buvo pripažinta, kad imigracija nėra vienintelis būdas darbo jėgos trūkumo problemai išspręsti ir kad valstybės narės gali svarstyti galimybes ieškoti kitų tinkamesnių sprendimų.

3.4. EESRK primygtinai rekomenduoja persvarstyti Dublino reglamentą, nes Europos Sąjungos Teisingumo Teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas atkreipė dėmesį į esminius šio reglamento trūkumus. Pagal šį reglamentą prašymus suteikti pabėgėlio statusą turi nagrinėti tos valstybės narės, į kurias pabėgėliai pirmiausia atvyksta, todėl ES pasienio valstybėms užkrauta pernelyg didelė našta.

3.5. EESRK yra labai susirūpinęs dėl šiuo metu Šengeno susitarimui daromos žalos, nes šis susitarimas yra vienas pagrindinių ES piliečiams naudingų laimėjimų. Komitetas apgailestauja dėl tam tikrų valstybių narių sprendimo arba ketinimų atnaujinti patikrinimus kertant sieną Šengeno erdvėje ir prašo Komisijos atidžiai stebėti šiuos įvykius, taip pat užtikrinti, kad būtų greitai atkurta įprasta padėtis.

3.6. Komunikate teigiama, kad šį veiksmų planą reikėtų vertinti platesniame ES pastangų šalinti pamatines neteisėtos migracijos priežastis kontekste, o kitame sakinyje aptariamos laivų, kuriais naudojasi nelegalios imigracijos tarpininkai, nustatymo, perėmimo ir sunaikinimo operacijos. EESRK visiškai nesutinka su teiginiu, kad galimybė plaukti laivu yra pagrindinė neteisėtos migracijos priežastis. Priešingai, sutelkiant dėmesį į laivų konfiskavimą neteisėtai gabenamiems migrantams pavojus tik didėja, nes nelegalios imigracijos tarpininkai naudojami pigiausiais ir pavojingiausiais laivais.

3.7. EESRK rekomenduoja spręsti neveiksmingos paramos vystymuisi politikos migrantų kilmės šalyse problemą, o ES valstybėms narėms – iš naujo išpareigoti paramai vystymuisi skirti pažadėtąją 0,7 % bendrųjų nacionalinių pajamų dalį. Be to, ES turėtų užtikrinti, kad, laikantis ES tarptautinio vystomojo bendradarbiavimo politikos suderinamumo principo, kita susijusia politika, pavyzdžiui, tarptautinės prekybos, žemės ūkio, energetikos ir užsienio politika, būtų daromas teigiamas poveikis kilmės šalių socialiniam ir ekonominiam stabilumui ir vystymuisi.

3.8. EESRK pripažįsta, kad ES valstybių narių pagalbos ir ES paramos tikslus galima pasiekti tik saugioje ir patikimoje visuomenėje, kurioje nevyksta karai ir nekyla didelių saugumo problemų. Todėl svarbu, kad tarptautinė bendruomenė pasiektų 2015 m. rugsėjo mėn. JT aukščiausiojo lygio susitikime pasaulio lyderių patvirtintus darnaus vystymosi tikslus. Šie tikslai yra labai įvairūs, pavyzdžiui, panaikinti skurdą, užtikrinti visų mergaičių ir moterų įgalėjimą, mažinti nelygybę šalyse ir tarp šalių, skatinti nuolatinę, integracinę ir tvarų augimą ir deramą darbą visiems, taip pat **skatinti taiką ir įtraukią visuomenę**.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikate dėl ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų plano nustatytus tikslus, bet primygtinai rekomenduoja šiame veiksmų plane vadovautis labiau suderintu ir visapusišku požiūriu šioms tikslams pasiekti. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad išsamiai neaprašyta, kaip ES apsaugos neteisėtai atgabentus migrantus ir jiems teiks pagalbą, ir konkrečiai nenurodytas teigiamas migracijos poveikis Europos darbo rinkai ir ekonominei plėtrai.

⁽¹³⁾ EESRK leidinys „Imigracija: integracija ir pagrindinės teisės“, 2012 m. (<http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-822-en-c.pdf>).

⁽¹⁴⁾ EESRK tiramoji nuomonė dėl legalios imigracijos vaidmens ir demografinių iššūkių, pranešėjas Luis Miguel Pariza Castaños (OL C 48, 2011 2 15, p. 6).

4.2. EESRK pažymi, kad, nors *neteisėtas migrantų gabenimas* atskirtas nuo prekybos žmonėmis, migrantai neatskirti nuo prieglobsčio prašytojų. Tai svarbu, nes Jungtinių Tautų Generalinis sekretorius priminė Europos sprendimus priimantiems asmenims, kad „didžioji dauguma asmenų, kurie leidžiasi į šias sunkias ir pavojingas keliones, yra iš tokių šalių kaip Sirija, Irakas ir Afganistanas bėgantys pabėgėliai. Tarptautinės teisės aktuose nustatyta pabėgėlių teisė į apsaugą ir prieglobstį, kurią valstybės jau seniai pripažino. Svarstydamos prieglobsčio prašymus, valstybės negali skirtingai vertinti asmenų pagal jų religiją arba kitą tapatumą, taip pat versti žmonių grįžti į vietas, iš kurių jie pabėgo, jeigu kyla pagrįstų nuogąstavimų dėl persekiojimo arba išpuolių. Tai – ne tik tarptautinės teisės klausimas; tai taip pat mūsų, kaip žmonių, pareiga.“ Generalinis Sekretorius pridūrė: „prašau visų susijusių valstybių Vyriausybių pateikti išsamų atsaką, sukurti daugiau saugių ir teisėtų migracijos kanalų ir veikti vadovaujantis žmogiškumo ir atjautos principais ir prisiimtais tarptautiniais įsipareigojimais.“⁽¹⁵⁾ EESRK rekomenduoja, vadovaujantis 1951 m. Ženevos konvencija ir jos 1967 m. protokolu, visus asmenis, kurie leidžiasi į pavojingas keliones Europos link, laikyti pabėgėliais, kol neįrodyta kitaip.

4.3. *Stipresnis policijos ir teisminis atsakas*

4.3.1. EESRK rekomenduoja, kad pagal išsamesnę požiūrį į kovą su neteisėtu migrantų gabenimu prieglobsčio prašytojams būtų sudaromos sąlygos naudotis saugiais ir teisėtais migracijos kanalais. Šis požiūris, kartu stengiantis išardyti organizuotų nusikaltėlių tinklus atliekant žvalgybos informacija grindžiamus ir finansinius tyrimus, bus veiksmingesnė, žmogiškesnė ir ekonomiškesnė priemonė.

4.3.2. EESRK primygtinai rekomenduoja ES sprendimus priimantiems asmenims užtikrinti, kad jie „nepadarys jokios žalos“ ir atsižvelgti tiek į numatomus, tiek į nenumatomus jų veiksmų padarinius. ES priėmus sprendimą operaciją „Mare Nostrum“ (per kurią daugiausia dėmesio skiriama paieškai ir gelbėjimui) pakeisti operacija „Triton“ (per kurią daugiausia dėmesio skiriama sienų kontrolei) žmonių, kurie leidžiasi į pavojingas keliones į Europą, skaičius nesumažėjo. Vis dėlto priėmus šį sprendimą dramatiškai išaugo Viduržemio jūroje nuskendusiu žmonių skaičius. Nuo 2015 m. gegužės 31 d. mėginami perplaukti Viduržemio jūrą nuskendo 1 865 žmonės, o tuo pačiu laikotarpiu 2014 m. – 425 asmenys⁽¹⁶⁾. Remiantis šiais skaičiais taip pat galima paaiškinti, kodėl išaugo žeme per Vakarų Balkanus Vengrijos link keliaujančių migrantų srautai. Abiejose Vengrijos sienos pusėse apklausti asmenys teigė, kad pasirinko Balkanų maršrutą todėl, kad jis pigesnis ir kad jį rekomendavo nelegalios imigracijos tarpininkai.

4.3.3. EESRK pažymi, kad nelegalios imigracijos tarpininkai sugeba prisitaikyti prie ES politinių sprendimų, pavyzdžiui, patruliavimo Viduržemio jūros regiono valstybių pasienyje sustiprinimo ir laivų naikinimo. Nenumatytas ES „nelegalios imigracijos tarpininkams paskelbto karo“ rezultatas – chaosas prie ES sienų, Europos keliuose ir jūroje žūstantys žmonės ir tarp ES valstybių narių kilusi įtampa.

4.4. *Geresnė neteisėto migrantų gabenimo prevencija ir pagalba pažeidžiamiems migrantams*

4.4.1. EESRK sutinka, kad Komisija turi stiprinti neteisėto migrantų gabenimo prevenciją ir padėti pažeidžiamiems migrantams; vis dėlto tai turi būti daroma nuosekliai, svarbiausią prioritetą teikiant gyvybių gelbėjimui.

4.4.2. FRONTEX duomenimis, 70 % asmenų, besinaudojančių nelegalios imigracijos tarpininkų paslaugomis į ES patekti, yra Sirijos, Eritrėjos ir Irako piliečiai. Eurostato duomenimis, patenkinama 75 % arba daugiau šių valstybių piliečių ES pateiktų prieglobsčio prašymų. Atsižvelgiant į tai, kad šie asmenys ir jų šeimos bėga iš savo šalies *baimindamiesi persekiojimo arba išpuolių*, bet kokios žiniasklaidos kampanijos apie neteisėto žmonių gabenimo keliamą pavojų yra beprasmės.

4.4.3. EESRK primena Komisijai, kad jau yra priemonių, pagal kurias galima imtis veiksmų dėl neteisėtų migrantų įdarbinimo nacionaliniu lygmeniu. Komisijos pasiūlymas naudotis ribotais ištekliais siekiant sutelkti dėmesį į konkrečius ekonomikos sektorius ES lygmeniu kainuos brangiai ir nebus veiksmingas.

⁽¹⁵⁾ 2015 m. rugpjūčio 28 d. Niujorke padarytas pareiškimas.

⁽¹⁶⁾ Tarptautinės migracijos organizacijos duomenys (galima rasti adresu <http://missingmigrants.iom.int/incidents>). „Viskas apie migraciją. Informacijos apie padėtį Viduržemio jūros regione atnaujinimas: 2015 m. į Europą atvyko 101 900 migrantų“ (angl. *Migration Read All About It, Mediterranean Update: 101 900 migrant arrivals in Europe in 2015*, galima susipažinti adresu <http://weblog.iom.int/mediterranean-flash-report-0>) (abu puslapiai žiūrėti 2015 m. birželio 10 d.).

4.4.4. EESRK palankiai vertina veiksmų plano nuostatą, kad „neteisėtai atgabentiems migrantams, visų pirma pažeidžiamiausiems asmenims, kaip antai vaikams ir moterims, būtų suteikta pagalba ir apsauga“. Vis dėlto EESRK pažymi, kad kartu su šia nuostata veiksmų plane nenurodyta, ką konkrečiai ketinama daryti. Tai svarbu, nes daug apsaugos Europoje ieškančių asmenų yra nelydimi ir atskirti vaikai. Per pirmuosius devynis 2015 m. mėnesius į Italiją, Vengriją ir Maltą atvyko apie 19 000 nelydimų ir atskirtų vaikų. Kai kurios ES pasienio valstybės nevisiškai atitinka tarptautinius standartus. Jose prastos priėmimo sąlygos, silpnos statuso nustatymo procedūros, žemas pripažinimo lygis, taip pat trūksta tvarių sprendimų dėl sanitarijos ir apgyvendinimo. Šiame veiksmų plane reikia tiksliai nurodyti, kaip jis padės valstybėms narėms apsirūpinti reikiama išteklių, kad jos galėtų vykdyti įsipareigojimus ir pareigas, prisiimtus pagal tarptautinės humanitarinės teisės ir tarptautinės žmogaus teisių teisės aktus ir visų pirma – pagal JT vaiko teisių konvenciją⁽¹⁷⁾.

4.4.5. EESRK mano, kad veiksmingiausias būdas teikti pagalbą kartu silpninant neteisėto žmonių gabenimo tinklus yra mažinti jų paslaugomis besinaudojančių žmonių skaičių suteikiant alternatyvių, teisėtų būdų atvykti į Europą iš Europos kaimyninių regionų trečiųjų šalių. Taip bus apsaugotos ES pagrindinių teisių chartijoje nustatytos pagrindinės teisės.

4.4.6. EESRK primena, kad labai svarbu atskirti neteisėtą migrantų gabenimą siekiant pelno nuo migrantams pagalbą teikiančių asmenų. Tūkstančiai Europos Sąjungos piliečių nemokamai arba įprasta ar mažesne kaina jau suteikė migrantams transporto paslaugas arba prieglobstį. Įgyvendinant ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu darbotvarkę, humanitarinę pagalbą ir solidarumą reikėtų skatinti, o ne už juos bausti.

4.4.7. EESRK sutinka, kad reikia didinti ES grąžinimo politikos veiksmingumą, ir norėtų pasinaudoti šia galimybe ir priminti Komisijai daugybę savo rekomendacijų, kad prieglobsčio prašytojų žmogaus teisių reikėtų paisyti visais atvejais: nuo jų išgelbėjimo ar priėmimo ir prašymų vertinimo iki sprendimo, ar asmeniui reikia suteikti apsaugą, ar jis vis dėlto atvyko neteisėtai, priėmimo. Migrantus privalu grąžinti laikantis nustatytų taisyklių, kuriomis užtikrinama, kad nė vienas asmuo nebus grąžinamas, išsiunčiamas ar išduodamas valstybei, kurioje jam iš tikrųjų gresia mirties bausmė, kurioje jis gali būti kankinamas ar patirti kitokią nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas (*negrąžinimo principas*). EESRK pakartoja, kad nepitaria nelydimų nepilnamečių, asmenų, kuriems reikia medicininės priežiūros, ir nėščių moterų grąžinimui.

4.5. Aktyvesnis bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis

4.5.1. EESRK tvirtai remia glaudų bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, patenkančiomis į visą neteisėto migrantų gabenimo maršrutą. Nors Komitetas pritaria nuomonei, kad daugiausia dėmesio reikėtų skirti paramai sienų valdymui, jis taip pat mano, kad būtent šioje srityje pirmenybę reikėtų teikti esamų institucijų – migracijos ryšių palaikymo pareigūnų tinklo, Europos migracijos pareigūnų ir valstybių narių diplomatinių atstovų – bendradarbiavimui ir veiklos koordinavimui ES lygmeniu.

4.5.2. Koordinuodamos veiklą šioje srityje, ES institucijos – Europos Komisija, Europos išorės veiksmų tarnyba (EIVT) ir valstybės narės – turėtų siekti įgyvendinti sutartus procesus, kad žmonės galėtų prašyti humanitarinių vizų ir prieglobsčio būdami savo kilmės šalyse arba saugioje kaimyninėje šalyje, taip suteikiant alternatyvią, žmogišką ir teisėtą galimybę atvykti į Europą. Kaimyninėse šalyse, pavyzdžiui, Turkijoje, Libane, Jordanijoje ir Libijoje, būtų galima įsteigti migrantų antplūdžio valdymo centrus, kuriuose būtų vertinama migrantų padėtis ir ES prieglobsčio suteikimo sąlygas atitinkantiems asmenims būtų galima išduoti humanitarines visas, kaip šiuo metu daroma Brazilijoje. Taip pat svarbu skatinti dialogą ir įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas, kurios tokiais veiksmais palaiko tiesioginius ryšius su pabėgėliais, kad būtų užtikrinama ir žmogaus teisių apsauga, ir didesnis prašymų nagrinėjimo veiksmingumas.

⁽¹⁷⁾ <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>.

4.5.3. Tokių humanitarinių vizų pranašumas tas, kad jos padėtų sumažinti ES pasienio valstybių patiriamą spaudimą kartu užtikrinant, kad su prieglobsčio prašytojais būtų elgiamasi nepažeidžiant ES pagrindinių teisių ir JT vaiko teisių konvencijos nuostatų, o neteisėtas migrantų gabenimas taptų itin rizikinga ir nepelninga veikla. Teisė pasilikti galėtų būti laikinai grindžiama sprendimu, ar saugu grįžti į kilmės šalį, arba ji galėtų būti susieta su darbo rinka, atsižvelgiant į Europos ekonomikos augimui įtakos turintį igūdžių trūkumą ir demografines problemas.

2015 m. gruodžio 10 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sudaromas ES bendras saugių kilmės šalių sąrašas, nurodytas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, ir kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2013/32/ES“

(COM(2015) 452 final)

(2016/C 071/13)

Pranešėjas: José Antonio MORENO DIAZ

Europos Parlamentas 2015 m. rugsėjo 16 d. ir Europos Komisija 2015 m. spalio 15 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sudaromas ES bendras saugių kilmės šalių sąrašas, nurodytas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos, ir kuriuo iš dalies keičiama Direktyva 2013/32/ES

(COM(2015) 452 final).

Europos Sąjungos Taryba spalio 21 d. taip pat nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu tuo pačiu klausimu.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 12 d. priėmė savo nuomonę.

512-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gruodžio 9–10 d. (2015 m. gruodžio 10 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 180 narių balsavus už, 4 – prieš ir 6 susilaikius.

Išvados

1. Komisija mano, kad yra tinkamas laikas pagal Direktyvą 2013/32/ES ⁽¹⁾ sudaryti ES bendrą saugių kilmės šalių sąrašą.
 - 1.1. Pasiūlyme dėl reglamento taip pat siūloma priede pateikti pradinį sąrašą trečiųjų šalių, kurios bus įtrauktos į ES bendrą saugių kilmės šalių sąrašą, t. y. Albanija, Bosnija ir Hercegovina, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Kosovas, Juodkalnija, Serbija ir Turkija.
 - 1.2. EESRK mano, kad reikia aiškiau, tiksliau ir atsakingiau apibrėžti konkrečius kriterijus, kuriais remiantis būtų galima nustatyti saugių šalių pagal Direktyvą 2011/95/ES ir visų pirma Direktyvos 2013/32/ES I priedą.
 - 1.3. Be to, EESRK palankiai vertina Komisijos iniciatyvą, tačiau mano, kad šiuo metu sudaryti konkretų numatytą tikslu saugiomis laikomų šalių sąrašą gali būti pernelyg skubota.

2. Rekomendacijos

- 2.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą ir mano, kad yra tinkamas laikas, remiantis Direktyvoje 2013/32/ES nustatytais bendrais kriterijais, sudaryti ES bendrą saugių kilmės šalių sąrašą, leisiantį valstybėms narėms lengviau taikyti procedūras, susijusias su saugios kilmės šalies sąvokos taikymu, ir taip bendrai padidinti jų prieglobsčio sistemų veiksmingumą.
- 2.2. Bet kuriuo atveju sudarant ES bendrą saugių kilmės šalių sąrašą siekiama pašalinti kai kuriuos dabartinius valstybių narių nacionalinių saugių kilmės šalių sąrašų skirtumus.

⁽¹⁾ OL L 180, 2013 6 29, p. 1.

2.3. Nors valstybės narės galės priimti teisės aktus, leidžiančius nacionaliniu lygmeniu nustatyti saugias šalis, neįtrauktas į ES bendrą saugių kilmės šalių sąrašą, toks bendras sąrašas užtikrins, kad prašytojų, kurių kilmės šalis yra tame sąraše, atžvilgiu saugios šalies sąvoka visose valstybėse narėse būtų taikoma vienodai.

2.4. Bet kuriuo atveju reglamento 2 straipsnyje būtina aiškiai nurodyti tikslus, konkrečius ir aiškius kriterijus ir rodiklius, pagal kuriuos šalis būtų įtraukiama į saugių kilmės šalių sąrašą, taip pat tokių šaltinių kaip Europos Žmogaus Teisių Teismo (EŽTT), Jungtinių Tautų Pabėgėlių reikalų vyriausiojo komisaro (UNHCR), Europos prieglobsčio paramos biuro (EASO), Europos Tarybos ir kitų žmogaus teisių organizacijų atnaujintą informaciją.

2.5. Sprendimas įtraukti šalį į bendrą sąrašą turi būti motyvuotas ir pagrįstas, priimtas įvertinus visus pirmesniame punkte nustatytus kriterijus dėl visų persekiojimo priežasčių ir didelės žalos, dėl kurių suteikiama tarptautinė apsauga.

2.6. Sąrašo pakeitimams atlikti turi būti sukurtas lankstesnis mechanizmas, kad būtų galima per pagrįstą laikotarpį reaguoti į besikeičiančias aplinkybes į sąrašą įtrauktose šalyse.

2.7. EESRK mano, kad reikia motyvuoti ir pagrįsti bet kokią sąrašo pakeitimą atsižvelgiant į UNHCR, EASO, Europos Tarybos ir kitų žmogaus teisių organizacijų ekspertų nuomonę dėl sąrašo dalinio pakeitimo.

2.8. Be to, EESRK nuomone, reikia sukurti mechanizmą, kad pripažintos žmogaus teisių gynimo organizacijos, taip pat ombudsmenai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos galėtų pradėti dalinio sąrašo pakeitimo procedūrą.

2.9. EESRK siūlo reikalauti, kad sprendimas dėl saugios kilmės šalies sąvokos taikymo konkrečiu atveju tikslingumo būtų pagrįstas atlikus individualų vertinimą, kaip numatyta Direktyvoje 2013/32/ES.

2.10. Be to, reikia sustiprinti paspartintų procedūrų procesines garantijas bet kuriuo atveju užtikrinant, kad bus atskirai išnagrinėtas kiekvienas konkretus atvejis ir įvertintas saugios kilmės šalies sąvokos taikymo tinkamumas.

2.11. EESRK mano, kad saugios kilmės šalies sąvokos jokiū būdu negalima taikyti tais atvejais, kai negerbiama spaudos laisvė ar pažeidžiamas politinio pliuralizmo principas, taip pat tose šalyse, kuriose persekiojama dėl lyties ir (arba) lytinės orientacijos arba dėl priklausymo tautinėms, etninėms, kultūrinėms ar religinėms mažumoms.

2.12. Be to, EESRK mano, kad turi būti patobulinti pažeidžiamų prašytojų nustatymo mechanizmai. Jei pažeidžiamumas nustatomas jau pradėjus taikyti paspartintą procedūrą, reikia nedelsiant pritaikyti įprastą procedūrą.

2.13. Galiausiai neigiamų sprendimų dėl saugių kilmės šalių atveju būtina užtikrinti galimybę pasinaudoti veiksminga teisių gynimo priemone, turinčia stabdomąjį poveikį, kaip nustatyta Direktyvos 2013/32/ES 46 straipsnio 5 dalyje.

3. Bendra informacija

3.1. Europos Sąjungos pastangos pašalinti valstybių narių prieglobsčio sistemų skirtumus, kurios iki šiol buvo neveiksmingos, nėra naujos. Nuo 1999 m. Europos Sąjunga yra priėmusi keletą teisinių priemonių, kuriomis siekiama sukurti bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS), kurios tikslas – suderinti teisės aktus dėl prieglobsčio procedūrų, priėmimo sąlygų ir kitų su tarptautinės apsaugos sistema susijusių aspektų.

3.2. Kaip Europos Vadovų Taryba pažymėjo savo 2015 m. spalio 15 d. išvadose (EUCO 26/15), „migracijos ir pabėgėlių krizės sprendimas yra bendra pareiga, kuriai vykdyti reikia visapusiškos strategijos ir ryžtingų ilgalaikių pastangų laikantis solidarumo ir atsakomybės principų“. Galiausiai ji nurodė, kad „pirmiau išdėstytos gairės yra tolesnis svarbus žingsnis rengiant mūsų visapusišką strategiją, atitinkančią teisę prašyti prieglobsčio, pagrindines teises ir tarptautinius įsipareigojimus. Tačiau yra ir kitų svarbių prioritetinių veiksmy, dėl kurių reikia tęsti diskusijas atitinkamuose forumuose, įskaitant Komisijos pasiūlymus. Taip pat reikia nuolat svarstyti ES bendrą migracijos ir prieglobsčio politiką“.

3.3. Direktyva 2013/32/ES valstybėms narėms leidžiama taikyti lanksčias ir operatyvias procedūras, visų pirma paspartintas procedūras pasienyje arba tranzito zonose, kai prašytojas yra šalies, kuri pagal nacionalinius teisės aktus priskiriama saugių kilmės šalių kategorijai ir kuri gali būti laikoma saugia prašytojui atsižvelgiant į konkrečią jo padėtį, pilietis. Tik kai kurios valstybės narės patvirtino nacionalinius saugių kilmės šalių sąrašus.

3.4. Nauja redakcija išdėstyta direktyva dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (2013/32/ES, 2013 m. birželio 26 d.) siekiama sumažinti nacionalinių procedūrų skirtumus ir užtikrinti spartesnius ir teisingesnius sprendimus dėl prieglobsčio suteikimo pakartotinių ar jokių naujų elementų neturinčių prieglobsčio prašymų atveju. Nors naujame tekste atlikta daug patobulinimų, valstybėms narėms vis dar paliekama didelė veiksmų laisvė, o tai gali trukdyti įgyvendinti tikrai bendros tvarkos nustatymo tikslą.

4. Analizė

4.1. Saugios kilmės šalies sąvoka turi svarbių praktinių pasekmių, pavyzdžiui, galimybė šiems prašymams taikyti paspartintą procedūrą (Direktyvos 2013/32/ES 31 straipsnio 8 dalies b punktas), trumpesni terminai priimti sprendimą dėl šio prašymo pagrįstumo, dėl trumpesnių terminų atsiradę sunkumai nustatyti pažeidžiamus prašytojus (Direktyvos 2013/32/ES 24 straipsnis) ir galiausiai daugiau sunkumų gauti tarptautinę apsaugą šių šalių piliečiams, kai laikoma, kad prašymas yra nepagrįstas (Direktyvos 2013/32/ES 32 straipsnio 2 dalis).

4.2. Šis skirtingas tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimas atsižvelgiant į pilietybę gali prieštarauti 1951 m. Ženevos konvencijoje dėl pabėgėlių statuso nurodytam draudimui diskriminuoti pabėgėlius pagal jų kilmės šalį. Dėl visų šių veiksmų patartina siauriau taikyti šią saugios šalies sąvoką.

4.3. Reikia pabrėžti, kad bendro saugių kilmės šalių sąrašo sudarymas nebūtinai padės užtikrinti didesnę suderinimą, kadangi šis bendras sąrašas egzistuos kartu su nacionaliniais kiekvienos valstybės narės sąrašais.

4.4. Pasiūlyme dėl reglamento pateiktas 7 šalių sąrašas, sudarytas pagal Komisijos pasiūlyme nurodytus rodiklius: žmogaus teisių apsaugos teisės aktų sistemos buvimas, tarptautinių žmogaus teisių srities sutarčių ratifikavimas, EŽTT apkaltinamųjų nuosprendžių konkrečiai šaliai skaičius, ES šalies kandidatės statusas, šios šalies piliečiams suteiktos tarptautinės apsaugos procentinė dalis ir konkrečios šalies įtraukimas į nacionalinius saugių kilmės šalių sąrašus.

4.5. Tačiau panašu, kad pagal šiuos rodiklius nepakankamai atsižvelgiama į Procedūrų direktyvos I priede nustatytus kriterijus, pavyzdžiui, nenagrinėjamas praktinis teisės taikymas ir veiksmingas žmogaus teisių užtikrinimas arba atvejai, kai nevykdomas persekiojimas arba nedaroma didelė žala, kurie suteiktų teisę į tarptautinę apsaugą:

4.5.1. Nacionalinė ir tarptautinė žmogaus teisių srities teisės aktų sistema. Praktinio žmogaus teisių užtikrinimo, kurio reikalaujama Direktyvos 2013/32/ES I priede, įvertinimas, be abejonės, yra būtiniausias reikalavimas, kad šalis būtų įtraukta į saugių kilmės šalių sąrašą, tačiau to nepakanka. Bet kuriuo atveju atrodo, kad pati Komisija tinkamai neįvertino šio būtiniausio reikalavimo į savo pasiūlymą dėl saugių šalių įtraukdama šalis, kurios tam tikrais atvejais nėra ratifikavusios pagrindinių tarptautinių žmogaus teisių sutarčių, pavyzdžiui, Kosovą.

4.5.2. EŽTT apkaltinamųjų nuosprendžių konkrečioms šalims skaičius 2014 m. neatspindi esamos žmogaus teisių padėties siūlomose šalyse. Dauguma bylų, dėl kurių sprendimas priimtas 2014 m., yra susiję su įvykiais, kurie įvyko prieš daugelį metų, tiek dėl paties EŽTT vėlavimo, tiek dėl būtinybės prieš kreipiantis į EŽTT išnaudoti nacionalines teisių gynimo priemones.

Komisijos atlikta duomenų analizė gali sukelti painiavą. Komisija apkaltinamųjų nuosprendžių skaičių lygina su bendru EŽTT sprendimų dėl konkrečios šalies skaičiumi ir nenurodo, kiek tokių sprendimų priimta dėl bylos esmės, t. y. pagarbos žmogaus teisėms laipsnio. Pavyzdžiui, Turkijos atveju iš 2 899 EŽTT iškeltų bylų, kurias mini Komisija, nors nenurodomi nei laiko intervalai, nei šių bylų nagrinėjimo laikas, iš tikrųjų priimta tik 110 sprendimų dėl bylos esmės, iš kurių 94 (t. y. 93 %) atvejais nustatytas Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimas⁽²⁾. Bosnijos ir Hercegovinos atveju 2014 m. priimti 7 sprendimai dėl bylos esmės, iš kurių 5 atvejais buvo nustatyti žmogaus teisių pažeidimai (71 %) (3). Juodkalnijos atveju 100 % (4), Serbijos – 88 % (5), Makedonijos – 66 % (6) ir Albanijos – 66 % (7).

Be to, nenurodoma, nei kurios žmogaus teisės buvo pažeistos, nei koks šių sprendimų turinys, o tai yra svarbiausia informacija norint įvertinti, ar yra vykdomas persekiojimas dėl priežasčių, dėl kurių galima gauti tarptautinę apsaugą.

4.5.3. I Europos Sąjungą stojančios šalies kandidatės statusas nereiškia, kad konkreti šalis atitinka Kopenhagos kriterijus, o tik tai, kad pradėtas procesas dėl atitikimo patvirtinimo. Į pasiūlyme dėl reglamento pateiktą sąrašą įtrauktų ES šalių kandidačių pažangos ataskaitos (8), priešingai, rodo trūkumus tokiose srityse kaip pagarba žmogaus teisėms, teisinė valstybė, korupcija, žiniasklaidos politinė kontrolė ar teismo institucijų nepriklausomumas.

4.5.4. 2014 m. ES suteiktos tarptautinės pagalbos iš šių šalių kilusiems prašytojams procentinė dalis. 2014 m. visos ES mastu Komisijos atlikta duomenų statistinė analizė gali atrodyti dviprasmiška. Apsaugos suteikimo atskirose valstybėse duomenų analizė rodo didesnius skirtumus. Taigi, pavyzdžiui, 2015 m. antrąjį ketvirtį Kosovo piliečiams suteiktos apsaugos dalis sudaro 18,9 %, tačiau nustatytas labai didelis skirtumas tarp Italijos (60 %) ir Vokietijos (0,4 %) (9).

4.5.5. Šalių įtraukimas į nacionalinius saugių kilmės šalių sąrašus. Nacionaliniai saugių kilmės šalių sąrašai taip pat nėra vienodi, kadangi kiekviena valstybė narė taiko skirtingus kriterijus, taigi jais negalima vadovautis sudarant bendrą sąrašą.

4.6. Komisijos pasiūlyme dėl šių septynių šalių įtraukimo į saugių kilmės šalių sąrašą turėtų būti atsižvelgta į kitus rodiklius, kurie yra naudingi ir veiksmingi siekiant įvertinti teisės aktų taikymą ir pagarbą žmogaus teisėms, pavyzdžiui, informacijos šaltinius, kuriuos EŽTT (10) laiko svarbiais pagal nusistovėjusią teismų praktiką, siekiant įvertinti padėtį kilmės šalyje ir riziką grąžinimo atveju. Šie šaltiniai nurodyti ir pačiame pasiūlyme dėl reglamento (2 str. 2 dalis), visų pirma „EIVT, EASO, UNHCR, Europos Taryba ir kitos susijusios tarptautinės organizacijos“, tačiau jais siūloma vadovautis peržiūrint sąrašą, o ne jį rengiant.

4.7. Be to, Komitetas mano, kad reikėtų remtis rodikliais, kurie atspindėtų padėtį žmogaus teisių srityje **visais** aspektais, suteikiančiais teisę į tarptautinę apsaugą, pavyzdžiui, pagarbą žodžio ir spaudos laisvei, pagarbą politiniam pliuralizmui, lesbiečių, gėjų, biseksualių, translyčių ir interseksualių (LGBTI) asmenų ir etninių, kultūrinių ar religinių mažumų padėti.

(2) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – Turkija, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_ENG.pdf.

(3) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – Bosnija ir Hercegovina, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Bosnia_and_Herzegovina_ENG.pdf.

(4) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – Juodkalnija, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Montenegro_ENG.pdf. Priimtas 1 sprendimas dėl bylos esmės, kuriame nustatytas žmogaus teisių pažeidimas.

(5) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – Serbija, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Serbia_ENG.pdf. Priimta 18 sprendimų dėl bylos esmės, iš kurių 16-oje nustatytas Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimas.

(6) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_The_former_Yugoslav_Republic_of_Macedonia_ENG.pdf.

(7) Europos Žmogaus Teisių Teismas, šalis – Albanija, 2015 m. liepos mėn.
http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Albania_ENG.pdf. Iš 150 2014 m. nagrinėtų bylų sprendimai dėl bylos esmės priimti tik dėl 6, iš kurių 4-iose nustatytas Europos žmogaus teisių konvencijos pažeidimas.

(8) Galima rasti adresu http://ec.europa.eu/enlargement/countries/package/index_en.htm.

(9) Eurostatas: *First Instance decision on applications by citizenship, age and sex*. Ketvirčio duomenys <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>.

(10) *Inter alia*, NA prieš JK. Dok. 25904/2007, 2008 m. liepos 17 d.; *Gaforov prieš Rusiją*, 2010 m. spalio 21 d.

4.8. Pasiūlymo dėl reglamento 2 straipsnio 2 dalyje numatyta reguliariai vykdyti į bendrą sąrašą įtrauktų šalių peržiūrą. Pasiūlyme dėl reglamento nurodyta, kad sąrašo pakeitimai priimami pagal įprastą teisėkūros procedūrą (pasiūlymo dėl reglamento 2 straipsnio 3 dalis) ir taikoma sustabdymo procedūra vienerių metų laikotarpiui, kuris gali būti pratęstas dar vieneriems metams, dėl staigių šalies padėties pokyčių (pasiūlymo dėl reglamento 3 straipsnis).

4.9. Nė viena iš šių procedūrų – nei įprasta bendro sprendimo teisėkūros procedūra, nei sustabdymo procedūra pagal 3 straipsnį – nėra tinkama priemonė sparčiai ir lanksčiai reaguoti į kintančią į bendrą sąrašą įtrauktų kilmės šalių padėtį. Deja, yra keletas sparčiai blogėjančios politinės padėties, demokratinių garantijų ir pagarbos žmogaus teisėms pavyzdžių daugelyje šalių, o tai sunkiai įveikiama naudojantis dabartiniais mechanizmais. Be to, tokia padėtis gali užsitęsti, todėl ne ilgesnis kaip dviejų metų sustabdymo laikotarpis yra pernelyg trumpas.

4.10. Šis staigus konkrečios šalies padėties pasikeitimas turėtų būti vertinamas visada atsižvelgiant į „UNHCR, EASO, Europos Tarybos ir kitų susijusių tarptautinių organizacijų“ ekspertų nuomonę, kaip ir priimant pakeitimus pagal įprastą teisėkūros procedūrą.

4.11. Kita vertus, priimamu reglamentu prieglobsčio prašytojams nesuteikiama saugios šalies įtraukimo į sąrašą ginčijimo prieš nacionalines valdžios institucijas galimybė, kurią jie turi nacionalinių sąrašų atvejais. Rekomenduotina numatyti galimybę, kad tokį pakeitimą galėtų skatinti žmogaus teisių organizacijos ar prieglobsčio prašytojai.

4.12. Direktyvos 2013/32/ES 31 straipsnio 8 dalies b punkte valstybėms narėms leidžiama saugių kilmės šalių piliečių prašymus tvarkyti taikant paspartintas procedūras. Ši paspartinta tvarka dėl savo trumpų terminų jokių būdu negali pakenkti procesinėms garantijoms⁽¹¹⁾. Be to, negali atsitikti taip, kad prašymai dėl tarptautinės apsaugos būtų nagrinėjami neindividualiai, kaip yra draudžiama Direktyvos 2013/32/ES 10 straipsnio 3 dalies a punkte.

4.13. Iš tikrųjų Direktyvos 2013/32/ES 36 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad į saugių kilmės šalių sąrašą įtrauktos šalys gali būti laikomos saugiomis kilmės šalimis konkrečiam prašytojui tik po atskiro prašymo nagrinėjimo. Atskirai nagrinėjant prašymą reikėtų įvertinti, ar konkrečiam atvejui yra taikytina saugios kilmės šalies sąvoka, ir priimti pagrįstą sprendimą, dėl kurio įrodymus turi pateikti valstybė narė ir kurį galima apskusti.

4.14. Kadangi priimamu reglamentu ribojamos prieglobsčio prašytojų galimybės ginčyti kilmės šalies įtraukimą į saugių kilmės šalių sąrašą, reikia geriau užtikrinti galimybę pasinaudoti veiksminga teisių gynimo priemone kiekvienu konkrečiu atveju numatant stabdomąjį poveikį, nustatytą Procedūrų direktyvos 46 straipsnio 5 dalyje.

4.15. Be to, reikia nustatyti ypač pažeidžiamus prašytojus, kuriems pagal Direktyvos 2013/32/ES 24 straipsnio 3 dalį paspartintos procedūros taikyti negalima. Tokiais atvejais turėtų būti numatyta prievolė šį nustatymą atlikti prieš priimant sprendimą taikyti paspartintą procedūrą arba, jei pažeidžiamumas nustatomas vėliau, galimybę nutraukti paspartintą procedūrą ir grįžti prie įprastos procedūros.

Bruselis, 2015 m. gruodžio 10 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹¹⁾ ESTT byla C-175/11, 2013 m. sausio 31 d., 74–75 p.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT